

Naslov originala:

Gurdjieff *La vie n'est réelle que lorsque "Je suis"*

Rocher-Littérature, Éditions du Rocher, Monaco, 1983

© Copyright za Srbiju i Crnu Goru: IP "ESOTHERIA" Beograd

Sva prava prevoda i objavljivanja zadržava izdavač.

G. I. Gurdijev

Izdavač: IP ESOTHERIA, Beograd

Maršala Birjuzova 13a

Tel: 011/3285-949; 631-820

web: www.esoteria.co.yu

e-mail: esother@EUnet.yu

Glavni urednik: Vladimir Madić

Art direktor i direktor produkcije: Bojana Gnjatović

Lekitura i korektura: Dragana Jovanović

Komputerski slog i grafički dizajn: Mirjana Arsenović Dacić

Dizajn korica: Ivana Flegar

Štampa: Jovan Antić, Beograd

Tel.: 011/ 2509-364

Prvo izdanje

Beograd, 2004.

Tiraž: 1000

ISBN 86-7348-102-3

ŽIVOT JE STVARAN SAMO KADA JESAM

Prevela s francuskog
MILANA ĐURAŠINOV

SADRŽAJ

NAPOMENA	11
PREDGOVOR	15
UVOD	51
PRVO PREDAVANJE	63
DRUGO PREDAVANJE	75
TREĆE PREDAVANJE	85
ČETVRTO PREDAVANJE	97
PETO PREDAVANJE	107
ČOVEKOV SPOLJNI i UNUTARNJI SVET	117
BUĐENJE MIŠLJENJA	143
BELEŠKA O PISCU	179

Nedovršeno delo, "Treća serija" rukopisa G. I. Gurdijeva prvo bitno je trebalo da sadrži pet knjiga.

Prema svedočanstvima njegovih najbližih učenika, koji su s njim radili brojne godine, čini se da je samo nekoliko poglavlja bilo sredeno u gotovo konačnom obliku.

Uvod i pet Predavanja – od kojih je četvrto očevidno nedovršeno – bili su namenjeni za prvu knjigu.

O petoj knjizi nema nikakvog traga, kao ni o drugoj i trećoj, u koje su između ostalog trebalo da budu uključena tri poglavlja navedena u Susretima sa izuzetnim ljudima (str. 231, 266. i 288). Jesu li ikada bile napisane, pa ih je autor uništio, kao što je dozvolio da se nasluti u više navrata? Niko to nikada neće znati.

Što se tiče četvrte knjige, po svemu se može verovati da bi bila sastavljena od dva poglavlja: Predgovor (tekst koji smo nakon mnogih odlučivanja konačno smatrali poželjnim da se objavi na početku dela, gde zadržava svoje puno značenje) i nepotpuni tekst koji je trebalo da posluži kao zaključak, pod naslovom Čovekov spoljni i unutarnji svet.

Treba napomenuti da je tokom trećeg predavanja Gurdijev bio upriličio da njegov sekretar pročita dva odlomka iz poslednjeg poglavlja prve serije.

Čitalac će se možda čuditi što u njima otkriva izvesnu, pomalo različitu, verziju onoga što je upoznao u Belzebubovim pričama svom unuku. Neka se prisjeti da su Priče bile objavljene na engleskom 1950, nekoliko meseci nakon Gurdijevljeve smrti, i da će u tom tekstu, koji potiče iz 1930, naći potvrdu da ga je autor neprestano pregledavao i sređivao, što on i spominje u više navrata u ovom delu.

Mada ovde objavljeni tekstovi predstavljaju samo jednu fragmentarnu, jedva zacrtanu, skicu onoga što je G. I. Gurđijev name-ravao da napiše kao treću seriju "Život je stvaran samo kada Jesam", osećamo se obaveznim da poslušamo molbu našeg srodnika u njegovoj želji da sa svojim bližnjima podeli sve što je naučio o čovekovom unutarnjem svetu.

Smatramo da ćemo verno slediti one njegove namere koje je imao kada je pisao svoj *Uvod* i da ćemo tako odgovoriti na očekivanje brojne publike koju zanima njegovo učenje.

Za naslednike,

Valentin Anastasjev

NAPOMENA

"Posredstvom svoje poslednje knjige, želim da sa svojim bližnjima, stvorenjima našeg zajedničkog Oca, podelim gotovo sve tajne čovekovog unutarnjeg sveta koje su do sada ostale nepoznate, a koje sam spoznao sasvim slučajno..."

Gurđijev je ove redove napisao 6. novembra 1934. i odmah započeo rad. Tokom više meseci potpuno se posvetio pisanju tog dela.

Potom je iznenada, 2. aprila 1935, konačno prestao da piše.

Upitaćemo se zašto je tako napustio svoj plan i zbog čega mu se više nikada neće vratiti?

Zašto ostavlja nedovršenom ovu treću seriju i zbog čega ostavlja utisak da je odustao od objavljivanja?

Na ta pitanja ne može da odgovori onaj ko sam nije bio angažovan u intenzivnom poslu koji je preuzeo Gurđijev sa izvesnim brojem svojih učenika tokom petnaest poslednjih godina svoga života, svakodnevno im dajući nužne uslove za direktno proučavanje i efikasnu primenu njegovih zamisli.

Uostalom, na poslednjoj stranici *Belzebubovih priča svom unuku*, jasno se razabire da će on pristup trećoj seriji dopustiti samo onima koji budu izabrani kao "sposobni da shvate objektivne istine" koje on rasvetljuje.

Gurđijev se obraća čoveku današnjice, onome koji više ne ume da prepozna istinu putem različitih oblika u kojima mu je bila otkrivana od najdavnijih vremena – tom duboko nezadovoljnom čoveku koji se oseća osamljenim, a da nema razloga da to bude.

Ali kako u njemu probuditi inteligenciju, sposobnu da razlikuje stvarno od iluzornog?

Prema Gurđijevljevom mišljenju, istina može da se dokuči samo ako su svi delovi koji čine čoveka: mišljenje, osećanje, telo, dirnuti istom snagom i istim načinom koji odgovara svakome od njih posebno – izostane li to, razvoj će biti jednostran i moraće pre ili kasnije da se zaustavi.

Bez efikasnog shvatanja tog načela, svaki rad na sebi biće osuđen na stranputicu. Bitni uslovi biće pogrešno tumačeni, a nehotice će se ponavljati oblici napora koji neće nadmašiti uobičajen nivo.

Gurđijev je umeo da se posluži svakom okolnošću u životu da bi osetio istinu.

Video sam ga na delu, pažljivog u pogledu mogućnosti shvatanja njegovih različitih grupa, kao i subjektivnih teškoća svakog pojedinca. Video sam ga kako odlučno naglašava pojedini vid spoznaje, ili pak neki drugi vid, i to prema dobro utvrđenom planu – delujući sad preko mišljenja koje u tolikoj meri podstiče inteligenciju da je otvara za potpuno novo viđenje, sad preko osećanja koje iziskuje napuštanje svega veštačkog u korist neposredne i potpune iskrenosti, sad opet preko buđenja i pokretanja tela koje slobodno odgovara na ono čemu je potrebno da služi.

Kakav mu je, dakle, bio cilj dok je pisao treću seriju?

Uloga koju joj je namenio nerazdvojiva je od njegovog načina podučavanja. U određenom trenutku smatrao bi nužnim i tražio da se u njegovom prisustvu naglas čita određeno poglavlje ili odломak kojim bi učenicima sugerisao predstave ili slike koje bi ih iznenada suočavale s njima samima i njihovim unutarnjim protivrečnostima.

Bio je to put koji ih nije izdvajao od života, nego je prolazio životom, put koji je vodio računa o da i o ne, o svim protivrečnostima, svim suprotnim snagama, put kojim su shvatali neophodnost da se bore kako bi se održali iznad borbe učestvujući u njoj svakog trenutka.

Nalazili smo se pred pragom koji treba preći i prvi put smo osećali neophodnost potpune iskrenosti. Prelaz je mogao da bude težak, ali ono što smo napuštali nije imalo istu privlačnost. Pred nekim oklevanjima, slika koju je davao sam Gurđijev tačno je odmeravala šta je nužno uložiti, kojeg se dobra treba odreći da se ne bismo odvratili od puta.

Tada to više nije bilo učenje doktrine nego otelovljeno delovanje spoznaje.

Treća serija, mada nepotpuna i nedovršena, otkriva delovanje onog učitelja koji nas je samom svojom prisutnošću obavezivao na to da se odredimo, to jest da znamo šta hoćemo.

Pre nego što će umreti, Gurđijev me je pozvao da mi kaže kako sagledava situaciju u celini i dao mi neka uputstva:

Postepeno objavljujte ono za šta budete sigurni da je došlo vreme da bude objavljeno. Objavite prvu i drugu seriju. Ali, pre svega, bitno je pripremiti jezgro ljudi sposobnih da odgovore zadatku koji će se pojaviti.

Sve dok ne bude odgovornog jezgra, delovanje ovih zamisli neće preći izvestan prag.

Za to će biti potrebno vremena ... čak mnogo vremena.

Treću seriju nije neophodno objaviti.

Ona je bila namenjena drugim svrhama.

Ipak, ako jednog dana budete verovali da treba da je objavite učinite to.

Zadatak je bio jasan. Čim bude objavljena prva serija, biće dobro da se bez predaha radi na formiraju jezgra sposobnog da svojim nivoom objektivnosti, odanosti i zahtevnosti prema sebi samom održi tok koji je stvoren.

JEANNE DE SALZMANN

PREDGOVOR

Jesam...Šta se dogodilo s onim potpunim osećanjem celoga sebe koje bih nekada osetio čim bih tu reč izgovorio kao opomenu?

Je li moguće da je ta unutarnja sposobnost, stečena po cenu tolikog odricanja i mučenja sebe na sve načine, danas, kada je njen delovanje na moj bitak neophodnije od samog vazduha koji udišem, iščeznula bez ikakvog traga?

Ne, to nije moguće.

Sigurno ima nešto drugo... ili je pak sve, u svetu Razuma, nelogično.

Ne, moć svesnih napora i dobrovoljne patnje još nije u meni usahnula.

Sva moja prošlost i sve što me još čeka zahteva da još budem.

Hoću ... biću još.

Tim više što je moj bitak potreban ne samo mom ličnom egoizmu nego i dobru celoga čovečanstva. Moj bitak stvarno je ljudima potrebniji od svih njihovih zadovljstava i sve njihove sreće danas.

Hoću još da budem... Još jesam.

Nedokučivim zakonom asocijacija ljudskog mišljenja, u času kad sam počeo da pišem ovu knjigu koja će činiti treću seriju mojih dela, takozvanu poučnu, seriju koja će uostalom biti i poslednja – i kojom bih htEO da podelim sa svojim bližnjima, stvorenjima našeg zajedničkog Oca, gotovo sve tajne unutarnjeg čovekovog sveta koje su do sada ostale nepoznate a koje sam ja slučajno spoznao – izbile su u mom svesnom ove potresne misli, koje su se u meni javile u stanju sličnom zanosu, pre sedam godina, u isti ovaj dan, pa čak, čini mi se, i u isti sat.

Taj čudnovati monolog nametnuo mi se 6. novembra 1927, ranoujutro, u jednoj od noćnih kafana na Monmartru, u Parizu, u ča-

su kada sam se, do iscrpljenosti izmoren "crnim mislima" spremao kući da još jednom pokušam da zaspim, makar i malo.

Moje zdravlje u to doba bilo je daleko od dobrog, a to jutro sam se osećao posebno loše: verovatno je to bilo zato što već dve-tri nedelje nisam noću spavao više od sat-dva, i što prethodne noći nisam mogao oka sklopiti.

Pravi uzrok ovih nesanica, i opšteg poremećaja gotovo svih važnih funkcija mog organizma, bila je neprekidna bujica teških misli koja se slivala u mom svesnom biću u vezi s naizgled bezizlaznim položajem u kojem sam se iznenada zatekao.

Pre nego što makar i približno objasnim u čemu se sastojala ta bezizlaznost, treba da kažem ovo:

Više od tri godine, potčinivši se strogoj disciplini, radio sam noć i dan na knjigama koje sam odlučio da objavim.

A to je iziskivalo strogu disciplinu zato što me je saobraćajna nesreća, koju sam bio pretpreco upravo pre nego što sam počeo da pišem ta dela, učinila vrlo bolesnim i vrlo slabim. Ništa, dakle, nije pogodovalo bilo kakvom aktivnom radu.

Mada se nisam bio sasvim oporavio, i uprkos svom stanju, mnogo sam radio podstican "fiksnom idejom" koja se u mom svesnom stvorila nakon nesreće, čim sam shvatio položaj u kojem sam se našao.

"Budući da nisam praktično uspeo u tome da u život ljudi uvedem istine koje sam razjasnio za njihovo dobro dok sam bio u punoj snazi, smatrao sam da je dobro da poštoto-poto pre smrti uspem to da učinim bar teorijski."

Pošto sam tokom prve godine grubo zacrtao građu namenjenu za to da bude objavljena, odlučio sam da napišem tri serije knjiga.

Sadržajem prve serije htEO sam da postignem da se razore uverenja uvrežena u svesno i u osećanje ljudi, i to, po mom mišljenju, uverenja koja su lažna i apsolutno suprotna stvarnosti.

Sadržajem druge serije: da dokažem da postoje drugi putevi opažanja i spoznaje stvarnosti, kao i da pokažem pravac tih i takvih puteva.

Sadržajem treće serije: da objavim mogućnosti, koje sam otkrio, za stupanje u dodir sa stvarnošću i stapanje s njom po želji.

S tom namerom već druge godine pregledao sam svu građu kako bih joj dao oblik pristupačan opštem shvatanju.

Pre događaja o kojima sam malopre govorio već sam bio završio sve knjige prve serije i radio na onim iz druge.

A budući da sam knjige iz prve serije nameravao da objavim već sledeće godine, odlučih da organizujem redovna javna čitanja knjiga iz prve serije dok budem radio na knjigama za drugu seriju.

Odlučio sam da postupim tako da bih video, pre nego što dela budem dao da se štampaju, kakav bi učinak na različite tipove ljudi koji pripadaju svim nivoima inteligencije mogli imati pojedini odломci mojih dela u obliku koji sam im dao, te da ih po potrebi preradim.

Pozvao sam, dakle, s tim ciljem u svoj pariski stan različite osobe za koje mi se činilo da svojom individualnošću odgovaraju mojoj zamisli.

Potom bi neko u njihovom prisustvu naglas čitao poglavlje koje sam mislio da preradim.

U to doba moje glavno prebivalište, kao i cele moje porodice, bilo je u Fontenblou, ali kako sam često dolazio u Pariz, morao sam i tu imati stan.

Za vreme tih skupova, dok bih posmatrao te različite slušaoce prilikom čitanja mojih dela već spremnih za objavljivanje, malopomoalo, u meni se ustalilo ovo konačno uverenje:

Usvojeni oblik izlaganja mojih misli mogli su da shvate samo oni čitaoci koji su već imali izvesno znanje o posebnom obliku mog mišljenja.

Naprotiv, ostali čitaoci, oni zbog kojih sam se mučio danju i noću sve ovo vreme, nisu ništa shvatili.

I upravo sam za vreme tih javnih čitanja prvi put shvatio u kakvom bi obliku te knjige trebalo da budu napisane da bi bile svima pristupačne i razumljive.

I kada mi je sve to postalo jasno, isprečilo se pred mnom u svojoj veličini i lepoti pitanje moga zdravlja.

Najpre su mojim svesnim prošle sledeće misli:

"Ako sve ono što sam noću i danju pisao tri godine, gotovo neprekidno radeći, moram ponovo da napišem u obliku pristupačnom shvatanju svakog čitaoca, biće mi potrebno bar isto toliko vre-

mena. A što se tiče vremena, ono će mi biti potrebno i za pisanje druge i treće serije, kao i za to da suštinu svojih dela uvedem u ljudski život..."

Odakle mi sve to vreme?

Kada bi moje vreme zavisilo od mene, naravno da bih sve iznova napisao, utoliko pre što bih od početka bio uveren da će moći da umrem miran, jer bih, znajući kako moram da pišem, imao sva prava da se nadam kako će se glavni cilj mog života zaista ostvariti, pa makar to bilo i nakon moje smrti.

Ali, prilike u kojima se odvijao moj život učinile su da moje vreme više nikako ne zavisi od mene nego da ono isključivo zavisi od hirovitog anđела Gabrijela.

Zapravo, možda mi preostaje jedna-dve godine života ili najviše tri...

A da mi ostaje tako malo života može danas da potvrди svaki od stotinak specijalista koji me poznaju.

Uostalom, i mene su uvek smatrali natprosečnim dijagnostičarem, i ne bez razloga: nisam se uzalud celog svog života bavio hiljadama onih koji su bili pred skorim odlaskom na drugi svet...

Dve ili tri godine... Iskreno govoreći, ne bi bilo prirodno da je drugačije. Jer već su dugo involucioni procesi moga zdravlja mnogo brži i jači od evolucionih.

Činjenica je da su se sve funkcije moga organizma koje su oduvek bile "čelične", kako su govorili moji, malo-pomalo degenerisale, kao posledica stalne preopterećenosti poslom, tako da se baš nije jedna od tih funkcija danas ne odvija nimalo pravilno.

Nema u tome ničeg čudnog... Čak ako i ne uzmem u obzir mnoštvo izuzetnih događaja koji su se nanizali u mome životu, a {to je slučajno uspostavljeno na tako jedinstven način, dovoljno je setiti se čudne i neshvatljive sudbine koja me je pratila, i toga da sam tri puta, u sasvim različitim okolnostima, bio ranjavan zatalim metkom, svaki put gotovo smrtonosno.

Same po sebi, posledice ove tri nezgode, koje su mi ostavile neizbrisive tragove, bile bi dovoljne da već odavno izdahnem.

Prvi od ta tri neshvatljiva događaja dogodio se 1896, na ostrvu Kritu, godinu dana pre Grčko-turskog rata.

Odatle su me, dok sam još bio u besvesnom stanju, nepoznati Grci preneli, ne znam zašto, u Jerusalim.

Iz Jerusalima, potpuno vraćen svesti, ali i dalje prilično klimavog zdravlja, otisao sam u Rusiju u društvu mladih ljudi moga kova, dakle u društvu "tragača za biserima na đubrištu". Nismo išli, kao što bi to činili normalni ljudi, morskim putem, nego kopnenim, i to pešice.

Ova putovanja kroz gotovo neprohodna područja, koja su trajala četiri meseca, u vreme dok je moje zdravlje još bilo slabo, moralu su naravno u mojoj organizam za sav život usaditi izvesna hronična "žarišta".

Uz to, za vreme celog tog ludog ispada, mojoj organizam je imao sreću da primi u posetu, a ponekad čak da za duže vreme u domi, "šarmantne lokalne goste" posebne prirode, među kojima sam imao čast da primim znameniti "kurdski skorbut", i ništa manje znamenitu "jermensku dizenteriju", a razume se i veliku favoritkinju, gospodu s hiljadu imena, koju zovu i "španska groznica".

Nakon svega toga morao sam da provedem hteo-ne hteo više meseci u Zakavkazju ne izlazeći iz kuće; zatim sam se uputio u divljini sve vreme nadahnut "fiksnom idejom" mog unutarnjeg sveta.

Iznova započeše sve vrste napetosti i velikih iskušenja, te je mojoj nesrećni organizam imao zadovoljstvo da pruži utočište i slavnim specijalitetima lokalne prirode.

Među tim novim posetiocima bile su ovog puta vrlo poštovane "akhabadska bedinka", "buharska bolest", "tibetanska hidropsija", "beludžistanska dizenterija"... i drugi gosti, koji uvek svoju posetnicu ostavljaju gde god prođu.

Nadalje, mada je mojoj organizam postao otporan na sve te lokalne "čari", posledice nisu mogle da se izbrišu u potpunosti zbog stalne napetosti u kojoj sam živeo.

I tako je prošlo nekoliko godina, a onda je za mojoj nesrećni organizam stigla proročka 1902. godina, kada ga je pogodio drugi zločudni metak.

Dogodilo se to na veličanstvenoj Tibetanskoj visoravni godinu dana pre Englesko-tibetskog rata.

Taj put, moje fizičko telo izbeglo je udarcima sudbine zahvaljujući prisutnosti petorice dobrih lekara u mojoj blizini, trojice evrop-

skog obrazovanja i dvojice specijalista tibetanske medicine, koji su me svi iskreno voleli.

Nakon tri ili četiri meseca koje sam proveo u nekakvom besvesnom stanju, život mi se vratio i opet se sastojao od pomalo uobičajene fizičke napetosti i psihičke strategije, da bi godinu dana kasnije još jedanput bio prekinut trećim udarcem sudsbine.

Bilo je to krajem 1904. u Zakavkazju, u oblasti prolaza Čatursk.

Ne mogu propustiti da u vezi s tim trećim zalutalim metkom ovde ne kažem otvoreno, na zadovoljstvo nekih mojih sadašnjih poznanika i nezadovoljstvo drugih, da mi je taj treći metak "poslao" neki "ljubazni šaljivac" koji je pripadao jednoj, nije važno kojoj, od dve grupe ljudi od kojih je jedna podlegla revolucionarnoj psihozi, a druga uticaju vođa željnih vlasti, i koje su slučajno naišle i zajedno, naravno nesvesno, postavile temelje onoga što bar za sada čini stvarno "veliku Rusiju".

Dogodilo se to tokom jedne od onih čarki između takozvane "ruske armije", sastavljene uglavnom od Kozaka, i onih koje su nazivali "gurijcima".

Budući da od tog trećeg ranjavanja pa sve do danas izvesni događaji u mom životu međusobno uspostavljaju, kao što sam malopre spomenuo, neku čudnu i istovremeno vrlo određenu vezu, kao da se pokoravaju nekom istom fizičkom zakonu, opisaču nekoliko najkarakterističnijih.

Vratimo se načas na 6. novembar 1927. godine: nakon što sam napokon spavao, ponovo sam se prepustio razmišljanju o nastalom stanju, kada se u mom svesnom javila misao koja mi se tada činila sasvim apsurdnom; dakle, pošto sam iznenada ustanovio neke činjenice o sebi, do tada nepoznate, i shvatio njihov smisao tokom ovih poslednjih sedam godina, danas sam potpuno uveren da je ta misao bila tačna.

Kad je došlo do trećeg ranjavanja, uz mene je bio samo jedan čovek, a on je bio vrlo slab. Kako sam kasnije saznao, shvatio je da su uslovi koji nas okružuju opasni za mene i da mogu imati vrlo nepoželjne posledice. Na brzinu je nabavio magarca i onako besvesnog stavio me na njega i odveo daleko u planinu.

Tamo me je smestio u prvu pećinu na koju je naišao, a potom otiašao da potraži pomoć.

Pronašao je nekog lekara-brijača, nabavio zavoje i vratio se s njim kasno uveče.

U pećini nisu nikoga našli, što ih je zapanjilo jer je bilo nemoguće da bih ja sam izašao, kao i da bi neko mogao tamo da dođe da mi pomogne; što se tiče divljih životinja, znali su dobro da u tom kraju žive samo jeleni i srne.

Opazili su tragove krvi, ali nisu mogli da ih prate jer je već bila pala noć.

Tek u ranu zoru, nakon što su noć proveli u uzaludnom traganju po gustoj šumi, na kraju nerava, opaziše me još živog između stena kako naizgled mirno spavam.

Lekar-brijač smesta je pošao da traži neko korenje od kojeg mi je napravio prvi zavoj, a zatim je mom prijatelju objasnio šta treba da radi i odmah otiašao.

Kasno uveče se vratio s dvojicom prijatelja, Hevzura, i s kolima koja su vukle dve mazge.

Isto veče preneli su me još više u planinu i opet me položili u neku pećinu, mnogo veću nego što je bila ona prva, spojenoj s огромном dvoranom u kojoj se, kao što smo kasnije otkrili, nalazilo u sedecem ili ležećem položaju više od desetak hevzurskih leševa, mumificiranih razređenim planinskim vazduhom, koji su verovatno razmišljali o ljudskom životu prošlih i budućih vremena.

U pećini u koju su me bili položili, pod nadzorom mog slabašnog prijatelja, zatim brijača i jednog od mladih Hevzura, u meni se dve nedelje vodila neprestana borba između života i smrti.

Nakon toga zdravlje mi se tako brzo vratio da sam nedelju dana kasnije potpuno došao svesti. Već sam uz nečiju pomoć mogao i da se krećem, oslanjajući se na štap; čak sam i dva puta posetio tajni skup mojih besmrtnih suseda.

U to vreme smo saznali da je dole, u građanskom ratu, ruska vojska napredovala, te da su Kozaci svuda isli i hapsili "sumnjive" i uopšte sve koji nisu bili iz tog kraja.

Kako nisam pripadao toj oblasti i budući da sam znao šta treba misliti o sudu onih koji su potpali pod uticaj "revolucionarne psihoze", odlučih da to mesto napustim što je brže moguće.

Vodeći računa o uslovima koji su vladali u celom Zakavkazju, kao i o sopstvenim planovima za budućnost, odlučih da podem u Zakaspijsku oblast.

Uz neverovatne fizičke bolove, krenuh na put u društvo svoga slabašnog prijatelja.

Tokom putovanja morao sam dobro da otprem bolove kako bih sačuvao izgled koji ne budi nikakve sumnje.

Ne buditi nikakve sumnje predstavljalo je uostalom nužan uslov kako se ne bi postalo žrtvom "političke psihoze" ili pak "nacionalne psihoze".

Činjenica je da je u oblastima kojima je prolazila železnica upravo trajala žestoka manifestacija takozvane "nacionalne psihoze", ovaj put između Jermene i Tatara, i da su izvesni zlodusi te ljudske pošasti i dalje besneli.

U ovom slučaju moja je nesreća bila u tome što sam, da tako kažem, imao "univerzalnu" fizionomiju, tako da sam za Jermene predstavljao "čistokrvnog Tatarina", a za Tatare "čistokrvnog Jermena".

Ukratko, zakonito ili ne, dospeo sam u Zakaspijsku oblast, uz pomoć svoje usne harmonike i neprestano u pratići svog prijatelja.

Moja usna harmonika se slučajno našla u džepu mog ogrtača i taj mali instrument se tada pokazao silno korisnim.

Moram reći da nisam loše svirao, čak nimalo loše, taj izvorni instrument, a ipak sam znao samo dve pesme: *Visovi Mandžurije* i *Valcer nade*.

Kada smo stigli u Zakaspijsku oblast, odlučismo da se privremeno smestimo u gradu Aškabatu.

Iznajmili smo dve dobre sobe u usamljenoj kući okruženoj divnim vrtom, smestili se, i ja sam napokon mogao mirno da legnem.

Sutradan ujutro moj prijatelj je izašao da bi mi u apoteci nabavio neki lek.

Čekao sam. Nije se vraćao.

Sati su prolazili, a njega nije bilo.

Postao sam nemiran, naročito stoga što sam znao da je on prvi put u tom gradu i da nikoga ne poznaće.

Pala je noć, moje je strpljenje bilo pri kraju. Ustao sam i pošao da ga tražim.

Kuda? Krenuo sam prema apoteci. Tamo nisu ništa znali.

Odjednom, apotekarov pomoćnik, čuvši moja pitanja, reče da je na ulici, nedaleko od atelje, primetio mladića koji je tog jutra bio u apoteci; žandari su ga uhapsili i nekuda odveli.

Šta? Kuda? Ovde nikoga ne poznajem, a i hodanje mi je bolno, jer sam se poslednjih dana sasvim iscrpio.

Izašao sam iz apoteke. Već je nastupio potpuni mrak.

Srećom, nađe slobodan fijaker i odvezem se do centra grada, kraj trga, gde i nakon zatvaranja dućana još bude živo.

Nadao sam se da ću tamo, u nekoj kafani ili čajdžinici, sresti nekog poznanika.

Teško sam se probijao uličicama i nisam video ništa osim male *ašhane* kuda dolaze samo Tikini.

Osećao sam se sve slabijim i pomislih da bih mogao da se onesvestim.

Seo sam na terasu prve čajdžinice na koju sam našao i naručio zeleni čaj.

Malo sam, hvala Bogu, došao sebi i, pijući čaj, gledao okolo, posmatrajući prolaznike pod prigušenom svetlošću fenjera.

Opazih čoveka visokog rasta, vrlo naočitog, evropski odevnog, duge crne brade.

Njegovo lice mi se učini poznatim, pa ga pogledah pravo u oči. I on mene pažljivo pogleda, ali nastavi svojim putem.

Udaljavajući se, ipak se dvaput okrenuo ne bi li me prepoznao.

Nasumice, povikah mu na jermenskom: "Ili ja poznajem vas ili vi poznajete mene!"

On stade, osmotri me načas i uzviknu: "Ah! Crni đavole", i zateleti se prema meni.

Čim sam mu čuo glas, odmah sam ga prepoznao.

Bio je to jedan moj daljnji rođak, nekada je radio u žandarmeriji u mom kraju kao prevodilac.

Znao sam da je pre nekoliko godina bio poslat u Zakaspijsku oblast, ali nisam znao u koje mesto.

Znao sam i to da je tog izgnanstva dopao zato što je komandantru žandarmerije preoteo ljubavnicu.

Možete li samo da zamislite koliko sam se obradovao tom susretu!

Neću se raspričati o čemu smo sve mogli razgovarati ispijajući zeleni čaj na terasi male čajdžinice.

Reći ću samo da je moj daljnji rođak, nekadašnji prevodilac u žandarmeriji, sutradan ujutro došao kod mene u pravnji jednog svog druga, službenika oblasne policije.

Odmah su mi rekli da se moj prijatelj nema čega bojati.

Bio je uhapšen samo zato što je tu viđen prvi put i što ga niko nije poznavao.

A kako je svuda bilo opasnih revolucionara, trebalo je ustaviti njegov identitet.

"A to uopšte nije komplikovano", rekli su, šaleći se. "Pisaće u mesto gde mu je izdat pasoš i zatražiti ispitivanje njegovih političkih uverenja. Ako on, pak, čekajući, mora da se bori sa buvama i stenicama, šta onda? To će mu veoma koristiti u budućem životu!"

Zatim me je moj rodak odvukao u stranu i s pozom lažne zabrinutosti rekao da je moje ime na spisku nepoželjnih, "sposobnih da poremete mir, izvesnih osoba naviklih na raskalašna mesta na Monmartru".

Ova nova činjenica, uz sve druge okolnosti, podstakla me je da to mesto na prečac napustim, ne vodeći računa o svom još vrlo klijatavom zdravlju.

Ionako nisam mogao ništa da učinim za svog prijatelja.

Isto veče, s vrlo ograničenom svotom novca, uputio sam se u pravcu centralne Azije.

Nakon što sam uz neverovatne napore savladao svakojake teškoće, stigoh u grad Eni Hisar, u starom kineskom Turkestalu.

Skupivši nešto novaca od svojih starih prijatelja, pošao sam u potragu za mestom gde sam već boravio pre dve godine, oporavljajući se od ranjavanja drugim zalatalim metkom.

To mesto, smešteno na krajnjem jugozapadu pustinje Gobi, po mom mišljenju, najplodniji je deo cele površine naše Zemlje.

A što se tiče vazduha u toj oblasti, i njegove blagotvornosti za sve što diše, ne mogu ga nazvati drugačije do "daškom čistilišta".

Čistilišta zato što ako raj i pakao stvarno postoji i odašilju zračenja, vazduh između tih dvaju izvora mora da je sasvim sličan ovome u pustinji Gobi.

Ovde zemlja kao iz roga obilja istresa sve vrste flore, faune i zemaljske svetlosti, a tamo, upravo pored te plodne zemlje, prostranstvo od više hiljada kvadratnih kilometara je baš pravi pakao, gde

ne samo da ništa ne raste nego i sve što tu dođe biva odmah uništeno, tako da od njega ni traga ne ostane.

Na tom jedinstvenom delu kopna naše planete gde vazduh, što će reći naša druga hrana, izvire i pretvara se u sferu zračenja iz raja i pakla, u meni se za vreme mog prvog boravka, u nekom poluzanosu, pokrenula unutarnja rasprava koja je, kako sam već rekao, dovela do toga da se u mom svesnom, 6. novembra 1927. uveče, javila misao koja mi se u početku činila potpuno absurdnom.

Tamo su me preneli u besvesnom stanju nakon što sam drugi put bio ranjen zalatalim metkom na Tibetanskoj visoravni.

Tada su uz mene bili brojni prijatelji, među kojima i petorica lekara o kojima sam govorio.

Kada sam počeo da se oporavljam, malo-pomalo su se razišli, tako da sam ostao sam s jednim Tibetancem i jednim mladim Karakirgizom.

Daleko od svega, negovan od ove dvojice saosećajnih ljudi koji su nuda mnom bdeli tako kako bi samo majka mogla bdati, i hranjen tim pročišćujućim vazduhom, za sedam nedelja bio sam na nogama, spremam da u svakom trenu napustim to mesto Proviđenja.

Sve je bilo skupljeno i složeno za put i zapravo smo samo čekali da po nas dođe otac mладог Kara-kirgiza sa tri kamile.

Doznao sam da su se u jednoj od dolina masiva koji se zvao "Vrh Aleksandra III" utaborila nekolicina ruskih oficira iz Turkestanske oblasti, a među njima i jedan moj dobar prijatelj, pa sam odlučio da ih posetim, a potom da se pridružim velikom karavanu na putu u Andižan, a zatim i u Zakavkazje svojoj porodici.

Još nisam bio čvrst na nogama, ali sam se osećao prilično dobro.

Bila je noć punog meseca. Prateći tok asocijaciju, misli su mi se neosetno vraćale na pitanje koje je od tada postalo fiksna ideja moga unutarnjega sveta.

Dok sam pratilo svoje misli, pod uticajem zaglušujuće buke koja je zdesna dolazila od milijardi života različitog spoljnog oblika, a sleva pod uticajem zastrašujuće tištine, malo-pomalo, samokritika me je sve žešće obuzimala.

Najpre sam se prisetio svih neuspeha svojih prošlih istraživanja.

Utvrdiš te neuspehe i opšte nesavršenstvo korišćenih metoda, jasno sam shvatio kako je trebalo da delujem u svakom pojedinačnom slučaju.

Sećam se vrlo dobro da me je to napeto razmišljanje iscrpilo u tolikoj meri i da sam toliko bio obuzet mislima da, uprkos tome što mi je jedan deo mene samoga strogo naređivao da smesta ustanem i da se razmrđam i time sve to prekinem, nisam bio u stanju da to učinim.

Ne znam kako bi se sve to bilo završilo da, u trenu kad me je instinkt upozoravao da sam ponovo na putu da izgubim svest, pokraj mene nisu došle i legle tri kamile.

To me je pribralo pa sam ustao.

Dan je svitao, a moji mladi prijatelji su se probudili i zabavili uobičajenim pripremama u jutarnjem pustinjskom životu.

Nakon razgovora sa starim Kara-Kirgizom, odlučismo da putujemo noću, koristeći mesečinu, i da pođemo isto veče; tokom dana kamile bi se odmorile.

Umesto da se ispružim i malo odspavam, uzeo sam pušku i platneni ruksak i uputio se nedaleko, do vrlo hladnog izvora, koji je bio na samoj granici pustinje.

Svukao sam odeću i lagano se poprskao tom hladnom vodom.

Nakon toga psihički sam se osećao vrlo dobro a fizički tako slabo da sam morao da legnem pokraj izvora čim sam se obukao.

I tada...

... u stanju velike fizičke slabosti, ali osveženog mišljenja, započela je u meni rasprava čija će se suština zauvek učvrstiti u mom svesnom i iz koje se, 6. novembra 1927. uveče, rodila misao o kojoj sam govorio...

Kako se to dogodilo vrlo davno, ne sećam se tačnih izraza tog unutarnjeg monologa koji je tako malo ličio na moje obično stanje.

Ali, po utisku koji je ostavio na mene, verovatno mogu gotovo verno da ga ponovim.

Rekao sam sebi otprilike ovo:

S obzirom na to kako se osećam poslednjih dana, verujem da se vraćam u život i da će, hteo ne hteo, ponovo morati da prođem kroz isti krug iskustava.

Bože moj! Zar će zaista biti potrebno da još jedanput iskusim sve ono kroz šta sam prošao u periodima vrhunca svoje delatnosti, tokom šest meseci koji su prethodili ovom poslednjem slomu? Iskusiti griju savesti zbog svih unutarnjih i spoljnih izražavanja u stanju obične budnosti, koji se smejuju s osećanjima samoće, razočaranja, zasićenosti itd., i uz sve to suočiti se sa zastrašujućim utiskom "unutarnje praznine" koji me je svuda pratio?...

Šta sve nisam učinio, kakve sve mere nisam preduzeo u stanju moje obične budnosti da bi se aktivnost mog duševnog života odvijala po nalozima mog aktivnog svesnog – a sve uzalud.

Stalno radeći na sebi i bdijući nad sobom, nemilosrdan prema svojim prirodnim slabostima, bio sam dospeo do gotovo svega što čovek može da postigne; u izvesnim područjima dospeo sam čak do jedne moći koja možda nikada nije bila dosegнутa čak ni u prošlim vremenima.

Na primer, razvio sam moć svog mišljenja do tog stepena da sam bio sposoban, uz prethodnu pripremu od nekoliko sati, ubiti jaka na udaljenosti od deset kilometara, ili sam pak mogao sâm u jednom danu skupiti životnu snagu u takvoj meri da sam mogao da uspavam slona za pet minuta. Ipak, upkos svim svojim željama i svim svojim naporima, nikako nisam uspevao da u svakodnevnom životu s drugima "opomenem" sebe i da se ne izražavam u skladu sa težnjama svoje prirode, nego prema nalozima svog postignutog svesnog. Nisam mogao da postignem to da stepen "samoopomene" postane dovoljno snažan da spreči da tok asocijacija koje se same od sebe u meni nižu zavisi od izvesnih vrlo nepoželjnih činilaca moje nasleđene prirode.

Čim bi se iscrpila celokupna snaga koja mi je omogućavala da budem u stanju da radim, asocijacije misli i osećanja me-

njale bi se i vezivale uz predmete potpuno suprotne idealu moga svesnog.

U stanju nezadovoljenosti u pogledu hrane ili seksualnog života, određujući činilac mojih asocijacija bila je pre svega zahtevnost, a u stanju potpune zadovoljenosti, asocijacije bi tekle na temu budućih užitaka, u hrani ili seksu, ili čak zadovoljenja samoljublja, taštine, oholosti, ljubomore, zavisti i drugih strasti.

Uporno sam tragaо za uzrokom tog strašnog stanja mog unutarnjeg sveta, raspitivao sam se kod mnogih ljudi o tome, ali ništa nisam mogao da razjasnim.

Samo mi je jedno postalo jasno, a to je da nužnost da se ne poistovećujem i da "opomenem" sebe u svakom času tokom svakodnevnog života zahteva da u meni stalno postoji budna pažnja, a da tu budnost u čoveku može pokrenuti samo delovanje činioca stalne opomene koja dolazi spolja.

Sve sam pokušao u proteklom životu, čak sam nosio kostreti svih vrsta, ništa nije pomoglo. Te su stvari pomagale samo dok sam ih nosio, i to samo u početku: čim bih prestao da ih nosim, ili bih se na njih navikao, bivalo je kao i pre.

Nema mogućeg izlaza...

Pa ipak ima, ima – jedan jedini. Potrebna mi je, izvan mene pomoć usklađujućeg činioca koji nikada ne spava.

To jest činioca koji bi me stalno podsticao, ma kakvo bilo moje stanje, da "opominjem" sebe.

Šta! Kako! Zar bi to bilo moguće!...

Zašto mi tako jednostavna misao nije pre pala na pamet?

Zašto je trebalo toliko patiti i očajavati da bih tek sada uočio tu mogućnost?

Zašto i tu nisam, takođe, pritekao onoj sveobuhvatnoj podudarnosti?

Pa, i tu Bog... opet, Bog. Samo on. Svuda on – i sve je u vezi s njim.

Ipak je tačno da sam čovek a ne životinja, mada postojim u istoj kosmičkoj sredini kao i sva stvorenja.

Nije se uzalud od najranijih godina čovečanstva govorilo i tvrdilo u svim verama da je čoveka – za razliku od drugih spoljnji oblika životinjskog sveta – stvorio Bog na sliku svoju.

Na sliku svoju znači da je Bog u svojoj providnosti našem opštem izgledu dao takav sklop koji ima mogućnost da stvori i ispolji svojstva koja on sam ima u sebi.

On je Bog, prema tome, i ja sam Bog.

Jedina razlika između njega i mene treba da bude – i, naravno jeste – razlika u stepenu.

On je Bog velikog sveta, a ja treba da budem Bog malog sveta.

On je Bog svega prisutnog u svemiru i celog mog spoljnog sveta.

I ja sam Bog, ali celog svog unutarnjeg sveta.

Za sve i u svemu imamo iste mogućnosti i iste nemogućnosti.

Iste mogućnosti i nemogućnosti koje on ima s obzirom na sveukupna prostranstva svemira, ja treba da imam u pogledu životnog delokruga koji je meni poveren.

Ono što je Njemu moguće i nemoguće u području velikog sveta meni treba da bude moguće i nemoguće u području mog malog sveta.

Sve je to jasno, tako jasno kao i da nakon noći treba da dode dan.

Kako sam mogao a da ne opazim tako očeviđnu podudarnost?

Toliko sam mislio na stvaranje sveta, na postojanje sveta i, uopšte, na Boga i njegova dela, toliko sam o svemu tome razgovarao s drugima, i nikada mi nije pala na pamet ta jednostavna misao.

A bilo je tako očeviđno!

Sve bez izuzetka, zdrava logika, baš kao i istorijske činjenice, otkrivaju i potvrđuju da je Bog apsolutna Dobrota. On je sva Ljubav i sva Milost. On je pravedni Mirotvorac svega što postoji.

Ali, ako je to tako, zašto je smatrao potrebnim da od sebe uđi, zbog oholosti svojstvene svakom mladom i još potpuno neobrazovanom pojedincu, jednog od svojih najbližih sinova,

koga je sam oduhovio, i da ga obdari u isto vreme pod jednako smagom, ali suprotnom svojoj... Govorim o Sotoni. Ova misao je poput sunca obasjala stanje mog unutarnjeg sveta. Njome sam shvatio da je velikom svetu, da bi bio harmonično izgrađen, takođe preko potreban neki činilac ne-prestane opomene.

Stoga je sam naš Stvoritelj bio prisiljen, u ime svega što je bio stvorio, da jednog od svojih voljenih sinova stavi u, objektivno govoreći, tako strašan položaj.

Prema tome, i ja sada moram od jednog omiljenog činioca kojim raspolažem da učinim podudaran izvor stalne opomene za moj mali unutarnji svet.

Sad se postavlja pitanje:

Ima li, uopšte u mom delokrugu, nešto što me može, ako ga izdvojam od sebe, neprestano opominjati, ma kakvo moje stanje bilo?

Dobro razmislivši zaključih: ako namerno prestanem da upotrebljavam izuzetnu moć koju imam i koju sam svesno razvio, to bi trebalo da izvan mene stvari izvor koji bi me stalno opominjao.

Da, prestati upotrebljavati moć koja proističe iz snage zvana "ghanbledzoine", ili kako se to još kaže, telepatsku i hipnotičku moć. I dobiću očekivane rezultate, znam, jer zahvaljujući toj sposobnosti koja se bila ukorenila u moju prirodu i koja je sama od sebe delovala, uspeh mog svakodnevног života, naročito poslednje dve godine, toliko je porastao da je u meni razvio mnoštvo mana i slabosti koje će mi verovatno zauvek ostati.

Dakle, ako se svesno odrekнем tog dara svoje prirode, njegova odsutnost će se osećati uvek i svuda.

Zakleo sam se: upamtiću da nikada neću upotrebljavati moć koju imam, a time ču i sebi uskratiti zadovoljenje većine svojih mana. Tako, hteo ne hteo, stalno ču da budem opominjan da opominjem sebe.

Sve dok živim nikada neću da zaboravim poslednji dan koji sam proveo na tom mestu kada je moje razmišljanje dovelo do tih zaključaka.

Čim sam shvatio svu važnost te misli, činilo mi se da sam ponovo rođen; skočio sam na noge i, ne shvatajući sasvim šta činim, počeo da trčim oko izvora kao tele.

Moram dodati da sam, zaklevši se svom sopstvenom biću da neću koristiti tu moć, izuzeo sve slučajeve u kojima bi njena upotreba mogla biti nužna u naučne svrhe.

Na primer, tada me je veoma interesovala, a interesuje me i sada, mogućnost da se više hiljada puta poveća vidljivost udaljenih kosmičkih maglina pomoću medijskih svojstava, kao izlečenje raka magnetizmom.

Sve se to dogodilo dve godine pre mog drugog boravka na tom mestu.

Na kraju tog drugog boravka, zahvaljujući jednoj sasvim slobodnoj misli, tj. misli na koju nisu uticala automatska delovanja drugih ljudi, bitan cilj mog unutarnjeg života pojavio mi se u dva sasvim određena oblika.

Do tada su snage mog unutarnjega sveta bile jedino usredsredjene na neodoljivu želju da prodrem i potpuno shvatim smisao i svrhu ljudskog života.

Sve prema čemu sam težio u životu – svi moji neuspesi i svi moji uspesi – bilo je povezano s tim jedinstvenim ciljem mog unutarnjeg sveta.

Čak i moja težnja da stalno putujem, da budem svuda gde se, u tokovima kolektivnog života, odigravaju događaji tako značajni kao što su ratovi, revolucije, građanski ratovi, itd., odnosila se na taj jedinstveni cilj.

Tokom tih zbivanja, a s obzirom na intenzitet ljudskih ispoljavanja, skupio sam u vrlo sažetom obliku željenu građu da na najefikasniji način produbim problem koji me zaokuplja.

Kasnije, kada su mi se u sećanje vratile, asocijacijom, sve strahote čiji sam svedok bio više puta, i kada sam se setio svih utisaka koje su na mene ostavile različite revolucije, u Italiji, u Švajcarskoj,

i nedavno u Zakavkazju, malo-pomalo u meni se iskristalisala neodoljiva želja koja je postala mojim drugim životnim ciljem.

Taj drugi novonastali cilj mog unutarnjeg sveta sastojao se u tome da pošto-poto nađem način da kod ljudi uništim predodređenost da lako potpadaju pod uticaj takozvane "masovne hipnoze".

Nakon ove "obnove" cilja moga unutarnjeg sveta, dok se ponovno uspostavljanje mog zdravlja nastavljalio, u mislima sam začrtao privremeni plan svojih kasnijih aktivnosti.

Misao koja je uveče 6. novembra prošla mojim svesnim, bila je:

Nema sumnje, zastrašujuće beznađe koje sam osećao ovih dana i stravična unutarnja borba koja je ovog jutra dovela do razmišljanja gotovo nalik zanosu direktna su posledica razmišljanja koje sam imao u sličnom stanju, pre trideset godina, na rubovima putstine Gobi.

Nakon što sam se više-manje oporavio, nastavio sam svoja istraživanja, ali ovaj put usmeren prema dva dobro zacrtana cilja.

Neću ovde sada govoriti o tome šta sam zatim preuzeo da bih zadovoljio ta "dva halapljiva crva" moje radoznalosti; o tome će opširnije u nekom drugom poglavljiju ove treće serije.

Reću ču samo da sam, želeći da u ljudski život uvedem ono što sam shvatio nakon nekoliko godina, smatrao potrebnim da negde organizujem ustanovu za obrazovanje pomoćnih učitelja.

Nakon ozbiljnih razmišljanja, činilo mi se da je Rusija za to najpogodnije mesto.

S tom sam se namerom 1912. godine doselio u sam centar Rusije, u grad Moskvu, gde sam odmah počeo sa osnivanjem te ustanove, koju sam nazvao "Institut za harmoničan razvoj čoveka".

Nakon dve godine intenzivnog rada, kako fizičkog tako i psihičkog, bio sam pred svršetkom tog osnivanja, kada je izbio rat; rat za koji niko nije očekivao da će potrajati i koji su kasnije nazvali "svetskim ratom".

Prolazile su godine, godine koje su neprestano od mog jadnog tela iziskivale intenzivan rad i tako mu, dan za danom, izvlačile koliko-toliko voljom i strpljivošću skupljenu snagu.

Jedva sam počeo da se navikavam, ma kako mi je to neobično bilo, na uslove koje je stvorila ta opšta nevolja čovečanstva, kada se sasvim tiho i neosetno pojavila "gospoda ruska revolucija".

Ta "vrlo uvažena gospođa" nije još imala vremena da se učvrsti na svojim "ljupkim nožicama", a već su se na moje jedno telo sručili takvi jadi i nevolje da nijedan njegov atom nije mogao da počine.

Proticali su meseci... a činili su se kao vekovi.

U svom spoljnom svetu sam se gušio dok se životna snaga koja se rađala iz neprestanog suprotstavljanja činilaca mog unutarnjeg sveta istovremeno povećala do krajnjih granica.

U tom stanju, potpuno oslobođen svakog osećaja životinjskog egoizma, krenuo sam u akciju, a da se pri tome uopšte nisam briňuo o izgledima budućnosti.

A moje telo je ponovo bilo izloženo nizu vratolomija neverovatnih za čoveka mojih godina.

Odmah sam pošao na put, po uvek neprohodnim mestima, preko Kavkaskih planina, ovaj put u pratinji gladi i hladnoće, kako često biva za vreme takvih ekspedicija, te neprestano mučen brigom za svoje bližnje, za one koji su me pratili kao i za one koji su ostali u onom haosu.

I, povrh svega toga, razboleo sam se: izuzetno težak oblik dizenterije, a uz to i svi simptomi bolesti koju su nazivali "plućnom anginom", koja se još davno bila pojavila i za koju sam čvrsto verovao da je izlečena.

Nakon što sam prebrodilo mnoge teškoće prelazeći Kavkaske planine, a zatim i više meseci živeo u takvim uslovima da se činilo kao da živim u "starinarnici", započela su seljenja iz jedne u drugu evropsku zemlju, za vreme kojih je uvek trebalo biti na oprezu kako ni ja ni mladi ljudi koji su me pratili i koji još nisu bili okusili "čari" ljudskog života ne bismo postali žrtve opšte evropske političke psihoze.

Zatim su došle dve godine neprekidnog duhovnog i fizičkog rada na organizaciji Instituta u Francuskoj.

Upravo u tom trenutku izvorna obeležja mog života, hirovita i tvrdogлавa sudska priredice mi jedno slavno bacanje klipova pod noge.

S jedne strane, pouzdano sam saznao da su stvarna dobra koja sam posedovao u Rusiji zauvek do poslednjeg nestala, a s druge pak to, da će, kratko i jasno, takođe zauvek propasti ako za tri meseca ne skupim svotu od milion franaka.

U mom jadnom telu, potpuno iscrpljenom u poslednje dve godine stalnim radom na organizaciji Instituta, misaona aktivnost se, nakon ova dva istovremena iznenađenja, izostriila do te mere da mi je mozak bio toliko nabrekao da nije više imao dovoljno mesta u lobanji.

Začudo, lobanja mi je izdržala, i sve to završilo se opasnim putovanjem u Ameriku sa pedeset osoba, od kojih većina, baš kao ja, nije znala ni reč jezika te zemlje, a kod sebe nije imala ni novčića.

Povrh svega toga, mesec dana nakon povratka u Evropu, moje nesrećno telo, na koje je život kakav sam vodio ostavio duboke trage, zabilo se mojim autom pravo u veliko stablo, brzinom od 90 kilometara na sat.

Ali, dogodilo se da me ta "šetnja" nije potpuno uništila, i na moju nesreću, nekoliko meseci kasnije, u moje duboko oštećeno telo vratilo se moje svesno svojom starom snagom i svojstvima.

Uskoro su mi se nametnule dve neosporne činjenice.

Prva: da je sve ono što sam na relativno zadovoljavajući način pripremio tokom poslednje tri godine u svrhu ostvarenja drugog glavnog cilja mog unutarnjeg sveta neizbežno moralno da propadne zbog moje duže odsutnosti.

Druga: ako se dogodi da štete koje je mom telu nanela ova nesreća jednog dana iščeznu, biće to u svakom slučaju tek nakon dugo, dugo vremena.

Kada su mi te dve činjenice postale sasvim jasne, mojoj telesnoj patnji, preteškoj i bez toga, pridružila se moralna patnja zbog spoznaje da su svi moji planovi propali.

U to vreme već sam mogao nekako da se krećem po kući, pa čak i da izlazim u kolima, naravno uz nečiju pomoć.

Dok sam se, spolja, trudio da zbog mira svojih bližnjih izgledam spokojan, iznutra, uhvaćen u koštač s tim dvema patnjama, nisam prestajao da mislim i promišljam o stanju u kojem sam se nalazio.

Usred tih razmišljanja malo-pomalo pojavio se i novi predmet moralne patnje.

Upozoren nekim znacima, morao sam da se, nakon nekoliko dana neupadljivog posmatranja, uverim da se strašna bolest moje supruge, kojoj sam bio duboko privržen, pogoršala, pošto sam mo-

rao da prekinem specijalno lečenje koje sam joj bio odredio i pošto je ona, uostalom, morala sasvim da se posveti tome da me neguje nakon moje nesreće, tako da je sada bilo malo verovatno da bi se ona mogla izlečiti.

Uostalom, i lekari koji su lečili moju majku i koji su me često posećivali, kao stari prijatelji i drugovi, rekli su mi da njena hronična bolest jetre napreduje iz dana u dan.

Namerno sam iz svog mišljenja izbacio sve što bi me moglo podsećati na ove nove moralne muke, jer mi je svest o sopstvenoj slabosti jasno predviđala moju nemoć u tom pogledu, i svesno sam svu svoju pažnju usredsredio na stanje koje čini moj prvi predmet moralne patnje i na posledice koje iz toga proističu.

Nakon više dana vrlo živog i vrlo ozbiljnog razmišljanja, zaključio sam da je potrebno da pribegnem jedinoj mogućnosti koju mi je dopuštalo moje zdravlje.

Odlučih da svu aktivnost svog unutarnjeg sveta posvetim tome da za dobro ljudi, u nekoliko rukopisa, izložim samu suštinu goleme građe koju sam bio rasvetlio.

Odlučivši to, istoga dana sam počeo da diktiram, jer sam još bio tako slab da nisam mogao sam da pišem.

Bilo je to 1. januara 1925.

Od tog trenutka, uprkos stalnim telesnim i moralnim patnjama, počeo sam da pišem, pišem neprestano... Prepravljao sam ono što bih napisao, i ponovo dalje pisao...

Da bih bolje shvatio logičku vezu i redosled izloženih misli, od početka sam stekao naviku da mi se svako veče naglas čita ono što bih tokom dana napisao, bilo da sam kod kuće ili na putovanju, i to u prisustvu drugih osoba.

Među tim osobama bili su stari učenici Instituta koji su ostali uz mene, ili pak obični sledbenici mojih ideja, koji su, po starom običaju, došli da me posete iz raznih zemalja, ili pak osobe koje sam slučajno sreto na putovanjima.

I sada, nakon svega što sam upravo objasnio, mislim da svaki čitalac može sebi lako da predstavi bezizlazno stanje u kojem sam se nalazio, jer sam ja, koji sam usred neverovatnih teškoća gotovo tri godine radio, u trenutku kada sam se spremao da mirno umrem

iznenada shvatio da ljudi koje nisam lično poznavao ne razumeju baš ništa od onoga što sam napisao.

Kategorična odluka do koje sam došao 6. novembra 1927. saстојala se u ovome:

Pokrenuti sve snage svog opštег sklopa, bilo da su lično stečene, ili nasleđene, tako da do trenutka kada bude otkucavala nova godina, trenutka koji odgovara mom dolasku na svet, pronađem način da izadem iz tog stanja.

A ako ne uspem da ga pronađem, poslednje večeri stare godine uništiću sve svoje rukopise, tako proračunavši vreme da u ponoć, došavši do zadnje stranice, uništим i sebe.

Tako sam od 6. novembra, živeći i radeći baš kao i pre, kako bi moje neobično stanje nezapaženo prošlo u mojoj okolini, usredsredio svoje mišljenje na jedino pitanje koje mi je bilo važno.

Moje namerno usredsredivanje na taj predmet bilo je tako jako da su nakon dan-dva sve moje automatske misli same od sebe tekle isključivo u tom pravcu.

Prolazilo je vreme... Bližili su se božićni praznici.

Danju i noću sav prožet tim mislima, mršavio sam i vidno slabio, tim više što su mi se iznenada vratile bolesti koje sam davno preboleo.

Sasvim se dobro sećam da sam jednog dana, do iscrpljenosti iznuren nakon vrtoglavog sruštanja kolima preko poledicom prekrivenog prevoja Pirineja, dok sam sedeо u maloj seoskoj kafani, postavio sebi pitanje:

"Šta, dakle, treba da učinim da bih sam bio potpuno zadovoljan svojim rukopisima i da bih se, s druge strane, uverio da su stvoreni sasvim odgovarajući uslovi za njihovu prođu?"

Na to konkretno pitanje, nakon što sam ispraznio brojne čašice tamošnje slasne kapljice, zvane armanjak, i nakon što sam dugo i ozbiljno razmišljao, odgovorio sam ovako:

"Da bi ove dve želje bile uslišene na moje potpuno zadovoljstvo, moraju da se ostvare tri određena uslova:

"Prvi: ponovo napisati sve što sam već napisao, ali ovaj put u onom obliku koji danas smatram neophodnim.

"Drugi: uporedo s tim proučiti izvesne duboko skrivene vidove ljudske duše koji su mi do sada ostali nepoznati, te ih do kraja ra-

svetliti i tako u svojim spisima izložiti pristupačniju objektivnu spoznaju.

"I treći: dok budem sve to ispunjavao, naći mogućnosti da svoje telo i svoj duh obnovim na taj način da, nakon što budem završio svoja dela, budem u mogućnosti da sam osiguram njihovu prođu, snagom i istražnošću kakve su mi bile svojstvene u mладости."

Istoga dana, putujući dalje, sav u tim nestvarnim mislima, izračunao sam da bi mi za proučavanje tih skrivenih crta celokupnog ljudskog duhovnog sklopa i za izlaganje svega što sam predvideo u željenom obliku, trebalo ne manje od sedam godina.

Svakako treba reći da sam u trenutku kada sam došao do tog zaključka, počeo da se rugam samom sebi i pomišljam:

"Bilo bi ipak čudnovato da mi bude dato da živim još sedam godina kako bih mogao da ispunim sve što sam nabrojao.

"Ako mi se to dogodi, imaće stvarni primer da na savršen način ilustrujem zbivanje u skladu sa zakonima posledica Zakona broja sedam, koji sam teorijski dovoljno detaljno izložio u svojim rukopisima."

Na Badnje veče, vrlo umoran i strašno napetih nerava zbog stalnog razmišljanja i brojnih sati vožnje, vratio sam se kući u Fontenbleo.

Izašavši iz kola, umesto da odmah legnem kako sam imao običaj, odoh u vrt, nadajući se da će u tišini i pod uticajem bliskog i prijatnog okruženja moći malo da se opustim.

Nakon nekoliko koraka kroz drvored pao sam na prvu klupu.

Bila je to upravo ona klupa na kojoj sam inače sedeо i radio one godine kada sam počeo da pišem.

Tada su često dolazile da sede pored mene, na toj istoj klupi, dve osobe vrlo bliske mom unutarnjem svetu.

Moja stara majka – večna joj slava! – i moja supruga koju sam voleo jedinstvenom i iskrenom ljubavlju.

Sada su te dve žene, jedina bića bliska mom unutarnjem svetu, počivale jedna pored druge na groblju, u zemlji koja je, kako njima tako i meni, bila potpuno strana.

Prvo je umrla moja majka nakon duge bolesti jetre, a nekoliko meseci kasnije umrla je i moja žena od najstrašnije bolesti sadašnjice – raka.

Francusku zemlju, da kažem usput, koja je poslednje počivalište ovih dvaju bliskih mi bića, mada je sasvim strana mojoj prirodi, smatram zauvek svojom rodnom zemljom.

I tako, sedeći na toj klupi i gotovo nesvesno posmatrajući meni toliko drago mesto, setih se u nizu asocijacija raznih utisaka doživljenih na tom istom mestu.

Iznenada mi u sećanju oživi, baš kao da se tog trena zbiva preda mnom, prizor koji sam često posmatrao u trenucima dok bih se odmarao od aktivnog mišljenja.

Video sam kako se drvoredom s leve strane polako približava moja nezaboravna majka u pratnji dva pauna, jedne mačke i jednog psa.

Treba reći da je odnos koji je postojao između moje majke i tih životinja bio stvarno vrlo neobičan za današnje ljude.

Te četiri životinje, mada sasvim različite prirode, uvek bi una-pred znale tačan trenutak u kojem će moja majka izaći, tako da bi došle pred njena vrata i iščekivale; čim bi se ona pojavila, one bi krenule za njom, da je svečano prate u njenoj šetnji.

Mačka je uvek išla napred, pauni sa strane a pas odstraga.

Obično kada bi moja majka napuštala svoju kuću, zvanu *Le Paradou*, da bi mi se pridružila, video bih kako moja žena izlazi iz glavne zgrade manastira Prije.

Obe su hodale pognuti, oslanjajući se na štap.

Moram priznati da me pognuti obris prve nije toliko pogodao jer sam u tome video normalnu sudbinu svake osobe u poodmakim godinama.

Ali sliku one druge nisam mogao da prihvatom i svaki put kada bih to opazio osetio sam neki otpor i srce bi mi tuklo kao u konja koji se propinje u skoku.

Jer, jedva pre osamnaest godina, ta pogнутa bledunjava žena bila je slučajno prisutna na izboru lepotice u gradu Sankt Peterburgu i otela prvo mesto slavnoj Lini Kavalieri, tada u punom sjaju mladosti.

Sedeći i dalje na klupi, prepustivši se nesmetanom toku automatskih misli u vezi s prisustvom na tom mestu dveju meni tako dragih žena, sećao sam ih se i osećao istu onu nežnost koja me često obuzimala dok sam ih slušao kako razgovaraju.

Ponovo sam ih video kako sede pored mene, jedna zdesna a druga sleva, stisnute uz mene, mirne i tihe da me ne ometaju; ali, čim bih se upustio u posao i nagnuo nad beležnicu, započele bi da šapuću preko mojih leđa.

Upravo to šaputanje i njihov očigledan zajednički osećaj krivice uvek su u meni izazivali taj osećaj razneženosti.

Činjenica je da moja majka nije znala nijednu reč jezika kojim je govorila moja supruga i da moja supruga nije znala nijednu reč jezika kojim je govorila moja majka.

Uprkos tome, razmenjivale su mišljenja o svemu što se oko njih događalo i čak su nedugo nakon upoznavanja jedna drugoj mogle da ispričaju celu istoriju svoga života.

Upućene na istu osobu ljubavlju koja je bila centar gravitacije njihovog bića, one su veoma brzo izmislike vrlo izvorno narečje na osnovu podudarnosti koje su dolazile iz različitih jezika.

Dok sam još bio prožet tim osećanjem, misli su mi se neosetno vratile na pitanje koje me je mučilo u poslednje vreme.

Tako utonuo u razmišljanje ustadoh, jer je postajalo hladno.

Nakon nekoliko koraka, najednom me je presekla misao koja mi se nametnula u ovom obliku:

Tokom vremena posvećenog pisanju, moja radna sposobnost i njena efikasnost uvek su bile u direktnom odnosu s trajanjem i mogućim utvrđivanja, aktivnim mišljenjem, mojih nesvesnih patnji, tj. patnji pasivno trpljenih, u vezi s ovo dvoje dragih bića.

Zapravo, na samom početku, kada sam počeo da pišem, u stanju velike fizičke iscrpljenosti, već sam bio savršeno svestan očajnog stanja njihovog zdravlja i pretnje njihove smrti.

Čim bi moje aktivno mišljenje upućeno na rukopise počelo da slabi, svi oduhovljeni delovi mog sklopa smesta bi bili zaposednuti asocijacijama na njih dve.

A kako je svaka takva asocijacija u mojoj prirodi izazivala patnju, da bih se izbavio tog mučnog toka, odmah bi se ponovo zadubljivao u svoje rukopise.

Moram reći da su moje najgore patnje bile u vezi s mojom suprugom. I, kako to sada shvatam, one su dolazile iz moje duboke ogorčenosti onim što sam smatrao samovoljnim i nepravednim činom sudsbine.

Tada su me mnogi smatrali (a možda me još i danas smatraju, ko zna?) jedinim čovekom na Zemlji sposobnim da potpuno izleći tu vrstu bolesti, pa ipak zbog svoje bolesti nisam tu moć mogao da primenim u korist svoje žene.

(Usput rečeno, ovo moje uverenje biće lako shvatljivo i prihvativno svakom ko upozna poglavje iz moga dela posvećeno "zakonu titraja".)

Sav obuzet silovitim osećanjima i mračnim mislima, napustio sam vrt, teturajući se kao mamuran, i dospeo nekako do svoje sobe.

Ne svlačeći se, ispružih se na krevet i, što mi se nikada nije dogodalo, utonuh u san koji je trajao celu noć.

Kada sam se sutradan probudio, u pamćenje mi se vratila spoznaja do koje sam došao u vrtu.

Odmah sam počeo sve da ponavljam i upoređujem.

I došao sam do konačnog zaključka da je tokom tih prvih godina mog spisateljskog posla moja radna sposobnost, kao i kvalitet i količina razrađene građe, strogo odgovarala trajanju i jačini dodiра između mog svesnog i patnje koju sam osećao zbog svoje majke i svoje supruge.

Moja radna sposobnost je za to vreme bila fenomenalna; ispisao sam hiljade i hiljade stranica i dotaknuo gotovo sva pitanja koja se uopšte javljaju u mislima jednog čoveka.

Kada sam tu činjenicu ustanovio odmorne glave, zbumio sam se.

I to stoga što sam, na osnovu mnogih svojih iskustava, već znao da ukoliko je stvarno moguće da čovek uspe da postigne cilj koji je sebi intencionalno postavio, to može samo onda ako je to u stanju da učini pateći i samo dobrovoljno pateći.

Dakle, u ovom slučaju ta objektivna mogućnost nije mogla da se ispunи budući da ja nisam dobrovoljno patio.

Patio sam protiv svoje volje, i taj se automatski proces razvijao u meni u skladu s mojim tipom, tj. predispozicijama koje su mi predate nasleđem i slučajnim psihičkim činiocima koji odgovaraju takvom ispoljavanju.

Zanimanje koje je tog jutra izbilo iz mog bića bilo je takve slike da je potpuno iščezla "žed za ostvarenjem mog životnog smisla" kojom sam bio opsednut – da po svaku cenu pronadem izlaz iz svog stanja, ustupajući mesto neodoljivoj želji da shvatim uzrok

svemu tome – da shvatim zašto bi i kako bi moja automatska patnja mogla da pomogne da produbim svoju radnu sposobnost.

Koristan rezultat te "pobune moga unutarnjeg sveta" sastojao se u tome što sam od tog časa ponovo postao sposoban da mislim slobodno, bez uplitanja bilo kakvog pristrasnog osećaja.

Pod uticajem slobodnih asocijacija, uveče, dok sam posmatrao veliku radost dece oko božićnog drvca, iskrnsuo je u meni, kao sam od sebe, instinktivan osećaj da će moći u potpunosti da obavim tri zadatka koji su mi bili neophodni snagom koju će stvoriti borba moga unutarnjeg sveta – snagom koja nastaje u svakom čoveku iz neprestanog trvanja između njegovog svesnog i automatskih iskustava koje doživljava po svojoj prirodi.

Vrlo dobro se sećam kako je to uverenje ispunilo moje celo biće čudnim osećanjem takve radosti kakvu nikada pre nisam iskusio.

U isto vreme mi je bilo dato da, bez ikakvog posredovanja s mome strane, spoznam stanje "samoopomene" do tada nepoznatog intenziteta.

Čim je dečje slavlje bilo završeno, povukao sam se i zatvorio u svoju sobu, nakon što sam se, naravno, uverio da će imati dovoljno kafe, i nastavio da ozbiljno razmišljam o zadatku koji me je čekao.

Noću, nakon dugih unutarnjih većanja, odlučio sam ovako:

Od 1. januara ponovo u celosti pregledati sve što sam namerao da izložim u svojim delima, ali tome posvetiti samo polovinu vremena budnoga stanja.

Drugu polovinu vremena, do Đurđevdana, posvetiti isključivo razradi praktičnih načina ostvarenja svojih projekata i ustanovljenju opštег plana svega što još moram da obavim.

Već 1. januara sam započeo da radim, ne po celi dan kao pre, nego u određene sate ujutro i uveče; ostalo vreme sam provodio u pisanju pisama praktične prirode, ili u razradi različitih pojedinstvenosti svog programa na osnovu izvesnih psiholoških i fizioloških dobro mi poznatih zakona.

Zaključci do kojih su me dovela ta razmišljanja tokom sledeće dve nedelje podstaknuli su me da odustanem od izrade detaljno razrađenog programa za preostali deo svog života, nego da ustanovim jedan koji će obnavljati svaka tri meseca.

Jedanput u svaka tri meseca namerno ću dovesti sebe u stanje "uravnoteženih mozgova" i ispitati sveukupne uslove koje mi nudi život oko mene, kao i one koji bi mogli da se steknu po teoriji verovatnoće i, u skladu s tim, napraviti iscrpan program za sledeća tri meseca.

Uoči Đurđevdana 1928, u skladu sa svim svojim zaključcima, odlučio sam da u svoj život, uporedo s ispunjavanjem ovog programa, uvedem i sledeća tri zahteva.

Prvi – na početku svake aktivnosti koja je u vezi s tri zadatka koje sam sebi postavio, i više puta tokom trajanja te aktivnosti, veštački u sebi podsticati tri vrlo određena nagona:

Nagon "istrajnosti" u vezi s mojim zadatkom pisanja;

Nagon "strpljivosti" u vezi sa zadatkom proučavanja skrivenih crta čovekovog duševnog sklopa;

Napokon, nagon "prihvaćene patnje" pred iskušenjima koja mi se sama od sebe nameću tokom oporavljanja mog organizma.

Drugi zahtev se sastojao u ovome: ma kakva bila osoba koju bih sreо u vezi s poslovima ili iz bilo kog drugog razloga, bilo da je odavno poznajem ili ne, i ma kakav bio njen društveni položaj, smesta otkriti njen "najboljni žulj" i stati na njega bez oklevanja.

I treći zahtev – ništa ne uskraćivati telu, naročito ne hranu, ali, s druge strane, nakon što ga budem dovoljno zadovoljio za neko vreme, za to isto vreme podsticati u sebi nagon samilosti prema onima koji nemaju iste mogućnosti, kao i želju da im pomognem.

Štaviše, ova tri zahteva koja sam upravo naveo, i koji su mi služili kao načela svih mojih intencionalnih aktivnosti, koristio sam tako da istovremeno odgovaraju potpuno različitim svrhama.

Na to ću se, između ostalog, vratiti u jednom od sledećih poglavila, a ovde želim odmah da spomenem jednu sitnu činjenicu koja je odigrala važnu ulogu u načinu na koji sam međusobno kombinovao ove zahteve.

Te činjenice sam se setio jednog dana kada sam razmišljao o sklopu i funkcionisanju ljudskog nervnog sistema.

Za vreme moje "velike bolesti" nakon saobraćajne nesreće, od trenutka kada mi se svest vratila a telo još bilo nemoćno, posećivali su me razni prijatelji i poznanici. Ustanovio sam da se nekoliko sati nakon njihovog odlaska – bilo da su govorili ili bez reči sedeli uz mene – osećam dosta slabo.

Njihova ispoljavanja iskrenog saosećanja svaki put su na mene delovala ovako: "Došli su da me isisaju kao vampiri – i beže..."

Bio je, dakle, 6. maj 1928, praznik Đurđevdan po ruskom kalendaru.

Već prema običaju za taj dan, pobrinuo sam se da usrećim brojne "trakovice" – to jest, za mojim stolom bilo je mnogo zvanica.

Možda ne bi bilo suvišno ovde spomenuti da sam zbog ponašanja jednog svog rođaka tokom tog slavlja odlučio da od tada iz svog vidokruga udaljam, pod različitim opravdanim izgovorima, sve one koji su mi na ovaj ili onaj način život činili previše lagodnim.

Kad je pala noć, zatvorio sam se u svoju sobu i odlučio, kako bih ostao veran izvesnim načelima, da u vezi s programom koji sam bio prekinuo ništa ne preduzimam pre nego što povodom nje ga ne izreknam zakletvu.

Nakon priprema kojima sam postigao potrebno stanje, pred svojim sam bićem izgovorio svečanu zakletvu.

Sedam godina je prošlo od tada.

Da bih ostvario ciljeve koje sam postavio, nepopustljivo sam za sve to vreme poštovao brojne posebne zahteve različitog trajanja u vezi s mojim kako unutarnjim tako i spoljnjim svetom.

Te zahteve sam sebi nalagao, menjao ih, pa opet menjao ili potpuno ukidao, već prema prilikama, predviđenim ili nepredviđenim, mog tekućeg života, i prema novim zamislima i novim težnjama koje su se javljale u meni tokom pisanja.

Danas je 2. april 1935, a poslednji rok da u svoj život intencionalno uvedem nove zahteve, kako bih na dobro izveo tri osnovna zadatka o kojima sam već govorio, ističe 6. maja ove godine.

Za tih sedam godina, neobično "mučnim radom", na zadovoljavajući način ispunio sam sledeće:

Prvo – iz tri knjižice izvukao sam deset velikih svezaka.

Drugo – ne samo da sam u svim vidovima shvatio izvesne duboko skrivene crte čovekove psihičke strukture, koje sam naslućivao i koje su me uvek izazivale, nego sam iznenada ustanovio toliko drugih "čari" od kojih bi gospodinu Belzebubu, da je došao da ih upozna, usuđujem se da kažem, izrasli rogovi, o kojima sam govorio u preposlednjem poglavju prve serije mojih dela, ne samo na glavi nego i na cokulama;

Treće – danas je moje zdravlje takvo da sam, kao što vidite, živ i pišem ultrafantastičnu knjigu, a uz to nameravam da nadživim sve svoje svesne neprijatelje, prošle, sadašnje i buduće.

Tri zadatka koja sam sebi bio postavio pre sedam godina već sam, da pravo kažem, ostvario prošle godine, ali sam ostao pri odluci da do kraja perioda od sedam godina ispunjavam "posebne zahteve" koje sam sebi nametnuo. I to zbog tri razloga.

Pre svega, još nisam bio zadovoljan rezultatima u vezi s trećim ciljem, utoliko što sam i dalje tokom vremenskih promena osećao ozbiljne reumatske bolove.

Zatim, smatrao sam publikovanje mojih dela preuranjenim, budući da je za sve to vreme bilo vrlo jako delovanje kosmičkog zakona "Soliounensis" na razvoj života ljudi.

U vezi s tim moram reći da sam se s nazivom tog zakona sreo prvi put dok sam bio sasvim mlad u jednom starom jermenskom rukopisu. Što se tiče samog smisla tog zakona i izvesnih njegovih vidova, shvatio sam ih tek mnogo godina kasnije kada sam proučavao kartu "Egipat pre peska", koja mi je slučajno došla u ruke.

Već sam govorio o izvesnim karakteristikama tog kosmičkog zakona, nekada dobro znanog, u drugoj knjizi prve serije mojih dela, u poglavlju naslovlenom "Rusija".

Što se tiče trećeg razloga, da bih ga učinio potpuno shvatljivim, moram prethodno reći ovo:

Poglavlje na kojem sada radim, a koje je trebalo da posluži kao zaključak poslednje serije mojih dela, zapravo je već bilo napisano prošle godine.

Počeo sam da ga pišem krajem treće godine mog književnog rada i, mada sam na njemu radio samo povremeno, uspeo sam da ga završim u isto vreme kada i ostala.

Dakle, bio sam gotovo siguran da poglavlje koje je trebalo da posluži kao finalni akord mom delu i koje me je stajalo toliko napora, toliko novaca i toliko bolnih iskustava, moram u celini da uništим, i da moram da uništим ne samo to poglavlje, nego još i sve ono što sam pripremio kako bih iskazao njegovu najdublju suštinu.

Tokom celog perioda u kojem sam pisao to završno delo, funkcionišanje mog, kako aktivnog tako i pasivnog, mišljenja odvijalo se s izuzetnom usredsređenošću i snagom.

Aktivnim mišljenjem davao sam završni sjaj tom tekstu, tako važnom za moje celokupno delo, dok je moje pasivno mišljenje bilo zaokupljeno preobražajem celokupne iskustvene građe koja će mi više od svega drugoga pomoći da dođem do savršenog zdravlja u kojem danas uživam.

I onda sam, i dalje ispunjavajući postojanom snagom mišljenja različite dobrovoljne obaveze, započeo u svom unutarnjem svetu kao i u svetu drugih da otkrivam brojne osobnosti koje do tada nisam video.

I kada sam se, da bih to bolje dokazao, statističkim proverama tih neobičnih obeležja uverio u njihovu stvarnost, opazio sam da ništa od onoga što sam napisao u tom poslednjem poglavlju ne odgovara cilju koji sam sebi postavio.

Takav je, dakle, bio treći razlog: da bih ispunio taj cilj, trebalo je da napišem novo poglavlje, potpuno novog sadržaja.

Kako sam spomenuo objavljivanje te knjige, moram sada, hteo-ne hteo, da podsetim na jednu meru koju sam bio preduzeo da bih postigao izvesne ciljeve. Da bi se o tome jasnije govorilo, morao bih ovde da navedem sve izraze u vezi s pojavama i zakonima koje su savremenici nedavno saznali putem onoga što nazivaju "radiografija", "telepatija", "telepsija", itd., i u celini izložiti nauku o beloj i crnoj magiji.

A kako je to očigledno nemoguće, ograničiću se da kažem ovo:

Pre tri godine, kad su istovremeno iskrnsula tri događaja koja su mom radu predstavljala ozbiljne prepreke koje se nisu mogle preći običnim sredstvima, bio sam prisiljen, kako bih izašao na kraj s tim "neželjenim gostima", da osim drugih preduzetih mera u svakodnevnom životu, napišem i knjižicu pod naslovom *Glasnik Nadołazećeg Dобра*.

Napisao sam je upravo za neke osobe koje sam već odavno smatrao svojim sledbenicima ili koje su za vreme postojanja mog Instituta bile učenici u ovoj ili onoj posebnoj grani.

Ta knjižica bila je štampana na osam jezika, na svakom po hiljadu primeraka.

Mada su preduzete sve mere kako bi se izbeglo da ona dospe u ruke osoba koje me nisu poznavale, te mere su bile uzaludne, tako da je, nažalost, danas više stotina primeraka i dalje u opticaju.

Pri takvom stanju stvari smatram svojom dužnošću da vam ovo savetujem:

Ako još niste čitali *Glasnika Nadolazećeg Dobra*, blagoslovite taj slučaj – i ne čitajte ga.

Ne bi bilo suvišno dodati da sam cele te poslednje godine čak prestao da pišem kako bih u potpunosti zadovoljio zahteve svog trećeg osnovnog cilja.

Ne samo da sam prestao da pišem, nego sam se trudio sve to vreme, po cenu velike unutarnje borbe, da u najvećoj mogućoj meri potpuno sprečim odvijanje bilo kakvog aktivnog mišljenja.

Pribegao sam tom zaista varvarskom sredstvu kako bi patnje koje sam automatski osećao, a zahvaljujući kojima sam mogao da dosegnem svoj cilj, u meni delovale na što efikasniji način.

I moje poslednje putovanje u Ameriku bilo je preduzeto s tom svrhom.

Zapravo, nakon teške saobraćajne nesreće u kojoj sam bio žrtva, kako sam uglavnom radio sa Amerikancima i pošto su moje veze tih poslednjih deset godina bile uglavnom u Sjedinjenim Državama, nije bilo potrebno preduzimati posebne mere da bih tamo u svakom trenutku raspolagao plodnim područjima bilo koje prirode i svih stepena životvornosti, u koje bih posejao božanstvene klice sposobne da urole korisnim činiocima za moje biće.

Premda posebni uslovi koje sam sebi nametnuo i izvorna načela koja sam sprovodio tokom sedam poslednjih godina treba da budu osvetljeni u nastavku ove knjige, ipak me osećaju divljenja i zahvalnosti kojima sam ispunjen podstiču da se već sada donekle osvrnem na načelo spoljnog života koje je za mene postalo na neочекivani način nepresušan izvor blagostanja.

Želim da govorim o načelu koje sam odredio ovim rečima: "Svakome koga sretнем stati na najosetljiviji žulj".

Ovo načelo mi se zaista ukazalo kao čudesno, ne samo zato što mi je uvek i svuda davalо na raspolaganje obilje građe za moj glavni cilj, tj. za moju regeneraciju, nego je u tolikoj meri delovalo na sve koji bi me sretali da, bez imalo pomoći s moje strane, brzo i s najvećim užitkom skinu maske kojima su ih svečano obdarili mama i tata.

A to mi je pružilo neposrednu i neuporedivu lakoću mirnog motrenja onih sadržaja nečijeg unutarnjeg sveta koji su u isto vreme sačinjeni od onih stvarnih vrednosti koje su netaknute od detinjstva i od odvratne ljske nataložene tokom potpuno nenormalnog "obrazovanja".

Zahvaljujući samu tom, za mene božanskom, načelu mogao sam napokon da razaberem i shvatim duboko skrivene tananosti ljudske duše koje su me toliko izazivale celoga života.

Njemu i samo njemu dugujem sve što danas imam.

A imam "unutarnje bogatstvo" koje, objektivno govoreći, vredi više od svih bajnih bogatstava o kojima može sanjati ljudski možak, kao što su, na primer, sva dobra koja su zapljasnula naslednika časopisa *New York Journal-Tribune*, zajedno sa famoznim vunenim čarapama svih seljaka u Francuskoj.

O stvarnom značenju tog unutarnjeg bogatstva detaljno će govoriti kasnije.

Do tada, da bih bio pravedan prema tom načelu, reći će da mu dugujem i to da sam izgubio apsolutno sve što sam zapravo imao od "bogatstava" ili, bolje rečeno, od onoga što ljudi tako nazivaju.

Trebalo je da izgubim ne samo sva dobra koja sam imao nego i sve takozvane prijatelje pa i "povlasticu da mi zavide", jednom rečju, sve što je činilo da u očima savremenika izgledam ne kao običan "pasji rep" nego kao jedan od velikana tog doba.

Pa ipak, uprkos svemu, pa čak i tome što se i danas, dok pišem ove redove, opšti uslovi mog svakodnevног života pogoršavaju iz dana u dan prema konstanti saglasnoj zakonima i što su, zbog mog revnosnog ispunjavanja zadatka koje sam sebi postavio (između ostalog, da ostanem veran tom načelu), dovode dole da ne znam kako da se izvučem – uprkos svemu tome, kažem, blagoslijdam to načelo celim svojim bićem.

O teškoćama koje su iz njega navrle u moj svakodnevni život svakako će govoriti na kraju ove knjige, ako budem uspeo u tome da se osećam dobro još narednih mesec dana.

Takođe će objasniti zašto sam upotrebio izraz "koji se pogoršavaju prema konstanti saglasnoj zakonima".

A to će objasniti utoliko pre što sve to predstavlja ponavljanje običaja ujedno i poučnih i tako komičnih da svi humoristi sveta ne bi uspeli da izmisle ni deseti deo toga.

Pošto sam izrazio svoju zahvalnost u vezi s načelom koje je moj "nepresušni izvor unutarnjih bogatstava", sada treba da budem potpuno nepristrasan i da se iskreno upitam:

"Je li to baš tako?"

Da li bi načelo koje sam otkrio zadržalo u svim okolnostima svakodnevnog života istu moć životvornosti?

Iskreno rečeno, ako se pouzdam u mišljenje svog podsvesnog, moram odgovoriti – ne.

Možda se sve to dogodilo samo zbog svetske ekonomske krize...

I zahvalnost bih mogao da uputim toj ljudskoj poštasti.

Ali kako bi to s moje strane bilo pre neumesno, vraćam se na svoje prvočitno mišljenje.

Izražavajući s više ili manje ironije tom neizvesnom činiocu svoju zahvalnost za unutarnja bogatstva koja danas imam, mislim na brojne meni bliske osobe koje su zbog mojih samoživih ideja morale da upoznaju mnoge teškoće.

Među tim ljudima koji, hteli ne hteli, nisu imali baš "sladak život", mnogi su mi bili vrlo bliski, bilo po krvi bilo po duhu.

Da bih zaključio ovo poglavljje treće serije mojih dela, želim, pre potpunog ostvarenja svojih samoživih ciljeva, da govorim svima onima koji su mi bliski o dva bitna faktora koji su se uspostavili u mom unutarnjem svetu.

Prvi, koji se u meni oblikovao još dok sam bio dete i koji prevaziča sva moja uverenja, može se ovako izraziti: "Dobar altruista može da bude samo onaj ko ponekad ume da bude i potpuni egoista".

Dруги se u meni pojavio dve godine nakon trenutka u kojem sam odlučio da preduzmem ostvarenje triju ciljeva svog sedmogodišnjeg programa, dok sam svim snagama radio na svojim knjigama usred svih vrsta teškoća saglasnih zakonima.

Kad sam primetio da zbog revnosne potrage za svojim samoživim ciljevima stanje većine mojih bližnjih postaje sve gore, pobudio sam u sebi jedno posebno stanje, pomoću tehnike kojoj me je poučio moj otac, a zatim, autosugestijom, iskristalisao u svom sklopu faktor inicijative koji se ovako može izraziti:

"Uspem li da dosegnem ciljeve koje sam sebi postavio i budem li još živ, urediću svoj život na ovaj način: trećinu budnog stanja

posvetiće brizi o sopstvenom telu, drugu trećinu isključivo onima koji su mi bliski po duhu ili po krvi i koji još budu uz mene, a preostalu trećinu nauci, to jest celom čovečanstvu."

A sada, nakon svih objašnjenja datih u ovom predgovoru, savetujem, i to vrlo iskreno, svim svojim čitaocima, a posebno svim svojim dragim prijateljima i svojim ne manje dragim neprijateljima, da se potrude da dobro shvate samu suštinu ove treće serije i, posebno, njenog poslednjeg poglavљa.

Tom poglavljiju nameravam da dam naslov *Čovekov spoljni i unutarnji svet* i da u njemu raspravljam o pitanju koje je malo poznato u ljudskom mišljenju, o pitanju koje je ipak najvažnije od svih pitanja i koje je u ishodu gotovo svih nesporazuma našeg svakodnevnog života.

Iskreno vam preporučujem da ga shvatite, pa makar i samo stoga da svako u svom opštem sklopu dostigne "faktor pomirenja" koji će, možda samo podsvesno, delovati na većinu ništavnih moralnih briga i patnji koje ispunjavaju naše živote.

Malopre sam upotrebo reč "neprijatelj", ne slučajno, nego iz tog razloga, u prvom redu, što se najbolji prijatelj moga pravog ja, to jest mog unutarnjeg sveta, otkriva, ma kako to moglo biti čudno, među izvesnim mojim brojnim "večnim neprijateljima", sada rasutim po celom svetu, i drugo, što to može da mi posluži kao savršen primer u mom zaključnom poglavljiju – i tako zaista nameravam da ga upotrebim.

Sećajući se sada među tim "neprijateljima" nekih posebno dragih mom unutarnjem svetu i osećajući se iskreno uzbudenim tom uspomenom, želim baš ovde – svidalo se to njima ili ne – u ovom predgovoru da navedem neke od mnogih izreka narodne mudrosti koje su nam stigle iz pradavnih vremena.

Kažem, svidalo se to njima ili ne, jer ne znam u kojem se sada od dvaju tokova života nalaze.

Prošlo je toliko vremena... Jesu li se zadržali u toku reke života u koji sam ih, nemilosrdan i prema sebi samome, uputio – u toku koji će se pre ili kasnije neminovno spojiti s bezgraničnim okeanom – ne znam ništa o tome. Ili su pak i životna iskušenja, i ona koja su u skladu sa zakonima, povučena u tok koji pre ili kasnije treba da padne u podzemne ponore da bi tamo sledio involutivni razvoj?

Jedna od tih mudrih narodnih izreka kaže:

Čovek nije svinja da zaboravi dobro, niti mačka da se seća zla.

A evo i drugih:

Ko nema savesti ni obzira lako zaboravlja stotinu vaših dobrih dela čim mu jedno uskratite.

Dostojan da bude posvećen u tajne vere je samo onaj koji ne traži da bilo kako naškodi onome čije se nepravde seća.

Zdrav razum ćeće zaista imati tek onoga dana kad naučite da razlikujete ono što će vam biti dobro ili loše sutra od onoga što vam se čini dobrim ili lošim danas.

Takva je priroda čovekova:

na prvi dar – pada ničice;

na drugi dar – ljubi vam ruku;

na treći dar – nakloni se;

na četvrti dar – klimne glavom;

na peti dar – s vama se zbliži;

na šesti dar – uvredi se;

na sedmi dar – vuče vas na sud, jer mu niste dali dovoljno.

UVOD

6. novembra 1934.

Restoran Čajlds

Kolumbus

Njujork

Dok sam se trudio i mučio s poslednjim poglavljem druge serije svojih dela, tokom moga "nesvesnog mišljenja", to jest u automatskom toku mog mišljenja, u centru gravitacije mog interesovanja stalno je bilo ovo pitanje: čime započeti treću seriju knjiga koje sam naumio da napišem, seriju koja je, po mom uverenju, pozvana da u bliskoj budućnosti postane konstruktivno učenje svim mojim bližnjima, stvorenjima našeg zajedničkog Oca?

Ali ovde treba sasvim iskreno da priznam, da ubrzo nakon što sam izabrao ovu vrstu delatnosti, mislim pisanje, jer je najbolje odgovaralo nepredvidljivom stanju mog fizičkog zdravlja, i pošto sam jasno shvatio, već kako se to stanje pomalo poboljšavalо, da bi izvesna pisana objašnjenja većini mojih savremenika kao i budućim generacijama veoma koristila, odlučio sam da se trećom serijom poslužim kako bih se svesno odužio Velikoj Prirodi za svoju pojavu i postojanje, ne samo kao "običnog života" koji automatski ispunjava nužnu ulogu za opšta ostvarenja Velike Prirode, nego više kao nezavisnog pojedinca, određenog, svesnog, sposobnog za nepristrasno samopoštovanje i obdarenog mogućnošću samousavršavanja u celini.

Rezultati tih istraživanja, sada kada je druga serija završena, doveli su me do kategorične odluke da tu seriju knjiga započнем "konstruktivnim učenjem", pričom o događajima za poslednje dve godine moga boravka u Severnoj Americi, i da u nju uključim, u ne-

što sažetijem obliku, predavanja koja sam tamo održao grupi mojih sledbenika, grupi koja je bila organizovana pre deset godina za vreme mog prvog boravka u Njujorku.

Nastojim da počnem odatle, jer će mi ta predavanja, kako sam ih već zamislio, omogućiti da ustanovim osnove svega što sam naučio da uvedem u svesni život ljudi pomoći treće i poslednje serije mojih dela. Pored toga, uveren sam da bi priča o izvesnim dogadjima – kao i izlaganje razloga koji su ih izazvali i na koje sam reagovao tim predavanjima, razrađenim u strogo određenom redosledu i obliku – trebalo da urodi "činiocem automatskog delovanja", sposobnim da od potpune propasti spasi brojne osobe oba pola u različitim zemljama Evrope, Azije i Amerike.

U ovoj uvodnoj knjizi za treću seriju izložiću, dakle, suštinu tih pet predavanja koja sam održao u Njujorku krajem 1930.

Čitaoci ove serije mojih dela, bez obzira na to kakav stepen svesti svaki od njih sebi pridavao, doznaće iz kakve je zamisli i kakvog predosećaja u meni nastao izraz koji sam potom upotrebio: "da se odužim Velikoj Prirodi".

Taj izraz, koji je gotovo nehotice izbio iz mene, nastao je iz celine mojih instinkтивnih i svesnih uverenja prema kojima mogu da budem siguran da sam, pišući treću i poslednju seriju svojih dela, ispunio ono što smatram najprečim zadatkom čoveka zrelih godina, a koji se sastoji u obavezi da se, već prema svojoj individualnosti, budućim generacijama prenesu izvesna korisna saznanja. Na taj način, uz mogućnost da sam, ovaj put u sasvim subjektivnom smislu, potpuno opravdao sve svoje svrshishodne napore i svoja svesna odricanja od većine iskristalisanih prednosti u životu današnjih ljudi, nadaću se da će u trenutku poslednjeg izdisaja iskusiti, bez imalo intelektualne, osećajne ili instinkтивne sumnje, onaj čoveku sveti podsticaj koji su drevni eseni nazivali "zadovoljenjem nepristrasnog sebe".

Da bih omogućio bolje usmerenje i lakše logičko suočavanje s onim što sledi, i da bih u mišljenju čitalaca ove knjige podstaknuo konstruktivni niz – govorim, naravno, o onima među njima koji su, čim su upoznali moja dela, ta dela prihvatali kao vodiča i strogo poštovali moje savete – da bih podstaknuo u njima, kažem, ono "nešto" što je na Zemlji postojalo pre vavilonske civilizacije, i što jed-

na grana nauke zvane "theomathos" naziva "životodavnim činiocem objektivnog zapažanja", pre svega će opisati dve činjenice koje su iskrasnule u razvoju mog običnog života za vreme spisateljskog razdoblja, trudeći se da čitaocima pružim izvesne podatke čija će im sveukupnost pomoći da sebi jasno predoče te činjenice i da ih shvate u pravom pogledu.

Prva od tih činjenica potiče spočetka mog pisanja i sastoji se u ovome: dok sam, nakon nesreće koja me je zadesila, ukidao sve prethodne oblike svoje svesne delatnosti za dobro svoje okoline i počeo da pišem, odlučio sam da sistematski odbijam sve vrste sastanaka i izbegavam svaki razgovor sa onima koji su, na ovaj ili onaj način, upoznali moje ideje i želeli, naravno, da razgovaraju sa mnom kako bi ih bolje shvatili.

Tu meru sam preuzeo od samog početka, kako u svojim mentalnim asocijacijama više ne bih morao – ili, u svakom slučaju, morao to u najmanjem stepenu – trpeti udarce potpuno apstraktnih pitanja "nesvesnih", koja su me, ovih poslednjih godina, primoravala da se prilagodavam različitim nivoima shvanja osoba koje su dolazile da me posete. Na nešto uopšteniji način htio sam da izbegnem obične utiske iz savremenog života, koji su mi bili nekorisni i koji su mogli da poremete već uspostavljen *tempo* mog mišljenja, u zadatku koji sam sebi dobrovoljno postavio.

Da bih dao značajan primer toga "unutarnjeg osamljivanja" u pogledu spoljnih utisaka štetnih za moj spisateljski posao, mislim da je dovoljno reći da za sve to vreme nisam čitao ni obične novine, te ih čak ni u rukama nisam imao, a da je gotovo isto tako bilo i s pismima i telegramima.

Rekao sam "gotovo", jer sam zapravo u tom periodu pročitao trinaest ili četrnaest pisama i odgovorio na nekih šest ili sedam, a na dan sam ih primao stotine, naročito tokom prve godine.

Budući da mi je spominjanje ovolike slobode prema pismima upućenim na moje ime izmagnulo kao nehotično priznanje jedne od mojih tajni, osećam neodoljivu potrebu da u vezi s tim priznam još nešto.

Utoliko pre što će to biti u savršenom skladu s osnovnim načelom koje sam uvek primenjivao u svakodnevnom životu, a glasi ovako:

"Kad je bal, nek je maskenbal!"¹

Treba reći da sam nakon saobraćajne nesreće, kad sam zatvorio kućna vrata (izuzev za predstavnike francuske vlasti) svima onima koji su me već lično poznavali ili koji su, čuvši priče o meni, bili jednostavno radoznali da me vide, verovatno da bi samo "onjušili" na šta sam ja to nalik i kakve su mi zamisli, i dok sam sledeće godine bio doslovno "bombardovan" hrpmama pisama, zadužio jednu osobu iz svoje okoline da otvara ta pisma a da mi ih ne daje na uvid i da, ako nema traga nikakvom "prilogu" niti spomena o cennjenom pošiljaocu, ta pisma uništi na taj način da njihov "astralni zadatah" iščeze iz moje kuće. Naprotiv, ako bi u pismima bio nekakav papirić, da opet upotrebim svoju uobičajenu izreku, prema broju engleskih "nula" – ili pak, u gorem slučaju, američkih – koje ih ukrašavaju, trebalo je postupiti ovako:

Ako je "prilog" ukrašen samo jednom nulom, pismo treba iscepati na komadiće, a propratni papirić dati deci koja su sa mnom živelia da kupe igračke. Dve nule? Tada bi pismo, s korisnom svrhom, bilo predano mojoj posebnoj sekretarici, a sam "papir" kuvaru iz Samostana. A meni su dostavljana samo ona pisma čiji su "prilozi" bili ukrašeni većim brojem nula.

Takav dogovor, uostalom, važi još i danas, ali u bliskoj budućnosti, to jest od trena kad budem završio ovu prvu knjigu treće serije svojih dela, mislim da će u tome nešto promeniti, tako da bez izuzetka sva pisma i telegrami budu uništeni, a da mi se predaju samo "papirići" s ne manje od četiri nule; oni sa tri nule išli bi mojoj sekretarici; a što se tiče papira ukrašenih samo jednom nulom, čuvali bi ih samo za siromašnu decu gradova Fontenbloa i Avona.

Sada, kad sam pred celim svetom ispovedio svoj nehajan odnos ne samo prema upućenim mi pismima, nego i prema onima koji su ih pisali – od kojih su neki tada bili, a možda su i danas smatrani "slavnima" u Evropi – ne bi bilo loše reći da je moja savest dozvila mojoj jedinstvenoj prirodi izražavanje takve drskosti (pa čak i da je ovde pisano izrazim, što je čini primetnom svakom dvoноžnom stvorenju, pa makar se, u razumevanju, svela na osnovni

¹ Up. "Buđenje mišljenja" u *Recits de Belzebuth à son petit fils*, str. 157. (Doslovan prevod izreke u izvorniku glasi: "Kad se slavi, nek se slavi do kraja, uključujući poštarinu i pakovanje.")

geometrijski oblik: "kvadrat", "krug" ili "cikcak", itd.) zato što sam već dospeo da ispunim najveći deo zadatka koji sam sebi postavio, i to uprkos brojnim preprekama, bilo da su bile u skladu sa zakonima ili da su ih nametali razni tipovi koji se, nažalost, nazivaju "ljudima". Prema jednoj vrlo staroj legendi, ta bića koja se javljaju i postoje među nama, običnim ljudima, Priroda je načinila tako da, s jedne strane, kosmičke supstance čiji se preobražaj ostvaruje preko njih za vreme trajanja njihovog vegetativnog stanja – koje oni zamišljaju životom – služe kao "katodski elementi" za zemaljsko održanje "objektivnog Dobra" u životu celokupnog čovečanstva, a da, s druge strane, elementi koji čine njihov opšti sklop, i čiji se preobražaj ostvaruje nakon njihove smrti, služe za obnavljanje proizvoda potrebnih za pakao.

Ukratko, trudio sam se da nimalo ne promenim svoje ponašanje u susretima i razgovorima sa svim vrstama ljudi – ponašanje koje je od samog početka mog pisanja, malo-pomalo, postalo navika mog spoljnog automatskog života – sve do trena kada sam, nekoliko meseci pre mog poslednjeg boravka u Americi, okončao redakciju cele grade prvih dveju serija knjiga koje sam planirao i dela treće serije (a prva serija je već u potpunosti bilo završena).

Što se tiče druge činjenice koju sam spomenuo, ona se ovako prikazivala:

Uprkos preciznosti pamćenja svega što je u vezi s mojim rukopisima, preciznosti koja se bila razvila za vreme mog pisanja do tako izuzetnog stepena – da sam uvek mogao, na primer, kao što još mogu i sada, tačno da se setim gde je, u kojoj beležnici, među hiljadama koje sam ispisao, izražena neka misao u odnosu s nekom drugom mišlju, i na kojem mestu je ponovljena u različitom obliku... mogao sam, i mogu još da se setim, na kojoj se od desetak hiljada stranica beležnica koje sam ispisao, u kojoj rečenici i u kojoj reči nalaze slova koja sam automatski ispisao nepravilno ili čudno – ipak, u isto to vreme, susretao sam nove ljude, a da nijedan od tih susreta, nijedan od tih razgovora, koji bi nekada davno na mene sigurno ostavili utisak, nisu ostavljali ni najmanjeg traga u mom pamćenju; pa čak ni sutradan, ako bi bilo potrebno da ih se setim, uprkos svojoj želji i naprezanju, nisam mogao da se setim bilo čega u vezi sa sinoćnim susretima i razgovorima.

Ali kada bi se moja unutarnja napregnutost oko književne de-latnosti smanjila – što bi mojoj prirodi, sačinjenoj slučajno na jedinstven način, omogućilo da se interesuje, a da pri tome ne oseća ništa slično "griži savesti", za pitanja strana zadatku koji sam sebi postavio pod zakletvom za to razdoblje, nakon što sam se doveo u to dobro određeno stanje o kojem me otac poučavao i u njemu me učvrstio još u detinjstvu – preduzeo bih, u tom istom "psihičkom stanju", da pređem drugi put drugu seriju, nastavljujući da radim u sličnim okolnostima (to jest, gotovo uvek prilikom putovanja Francuskom i raznim zemljama Evrope, pišući isključivo na raznim javnim mestima, kao što su restorani, kafane, plesne dvorane i drugi "hramovi" savremenog ponašanja).

Sklapajući tada veze sa svim vrstama osoba, posmatrao sam ih s posebnom budnošću, zahvaljujući poluupoštenoj pažnji koju sam namerno razvio u ranoj mladosti, a koja omogućuje da se "ne poistovećujete sa spoljnim izražavanjima drugih", i malo-pomalo primetio bih, a onda bih se u to i uverio, već kako su tekli moji susreti, da u psihičkoj strukturi svih onih muškaraca i žena koji su se zanimali za moje misli, onih koji su već preduzeli da na sebi isprobaju takoreći ista praktična iskustva, nešto "loše funkcioniše", tako očevidno "loše" da je čak i obično biće – pod uslovom, naravno, da zna da opaža – moralo to spoznati.

Ta potvrđena saznanja su počela da me uznemiravaju i, malo-pomalo, dovela su do toga da se u okviru moje ličnosti pojavit "neodoljiva želja da shvati" uzroke te činjenice.

Svaki od tih susreta, a isto tako i asocijacije koje bi izazvalo sećanje na tu neobjašnjivu činjenicu, povećavali su do takvog stepena moje interesovanje i moju žđ za shvatanjem da mi je to postalo gotovo fiksna ideja. Osim toga, automatske misli u vezi s tim počele su ozbiljno da remete moju neprekidnu unutarnju borbu protiv odbijanja moje prirode da se, "u skladu sa zakonom", podredi mom svesnom, i tako mi smanjivale mogućnost potpune usredostenosti na posao čiji je nastavak iziskivao moju punu pažnju.

Takođe, kada sam potkraj 1930. stigao u Njujork i kada sam od prvoga dana počeo da se družim s brojnim Amerikancima pristalicama moga mišljenja, opazio sam kod većine njih istu pojavu, a to je saznanje na mene tako duboko delovalo i reakcija bila tako že-

stoka da mi je telo spopala neka produžena drhtavica slična onoj koja spopada osobe koje pogodi takozvana žuta Kuškinova grozni-ca.

Da bih pred drugima sakrio sopstveno unutarnje stanje, više nego ikada do tada priklonio sam se svojoj staroj navici da se u razgovoru šalim kako bih im "bacio prašinu u oči".

Nakon prilično dugo vremena pronašao sam svoj mir. Razmišljanjem sam došao do zaključka da bih se za ostvarenje planova koji su bili cilj mog putovanja u Ameriku i koji su se, između ostalog, ticali novčanog pitanja, mogao odreći te grupe; odlučio sam da učinim sve što je u mojoj moći – nakon što u ličnim susretima sa svakim od članova grupe razjasnim tačan način na koji se, malo-pomalo, u okviru njihove individualnosti oblikovala to originalna psihička osobenost – da, bar u većem broju njih, iskorenim to zlo koje je bilo posledica lošeg shvatanja mojih zamisli, kao i druge uzroke koje sam već bio sagledao.

Moram iskreno priznati da se u meni razvila takva reakcija koja me navela da ovaj put odlučim da pošto-poto shvatim sve razloge te pojave i da preuzmem, ako je moguće, odgovarajuće mere, pre svega zato što je u meni već odavno bilo razvijeno, prema članovima te grupe, zbog njihovog iskrenog stava prema meni za vreme teških godina nakon nesreće, "nešto" što me je podsticalo da se, u izvesnom pogledu, smatram u potpunosti obavezним prema svima.

Priča o događajima koji su usledili nakon te odluke objektivno bi svakom čitaocu-pristalici mojih zamisli mogla da osvetli duboke uzroke te nesrećne činjenice, za mene lično tako potresne.

Možda bi se među onima koji su prihvatali suštinu mojih misli i koji nastavljaju da ih primenjuju takoreći za svoje dobro, našli neki kod kojih još nisu sasvim atrofirale stečene sposobnosti za logično razmišljanje – sposobnosti koje se u čovekovoj psihičkoj strukturi oblikuju u njegovom razvojno-pripremnom dobu – i možda će oni shvatiti, dakle i prestati sa samouništavanjem.

S druge strane, svakom čitaocu, ma kakav bio, sadržaj pet "predavanja" koje sam sastavio za članove te grupe u vreme svog boravka u Njujorku – predavanja koja čine deo mera koje sam pred-

G. I. Gurdijev

uzeo za otklanjanje tih nesrećnih posledica proisteklih iz nerazumevanja – mogao bi doneti, po mom mišljenju, prvu "iskru istine".

Stoga smatram uputnim, kao što sam već rekao, da ispričam te događaje, i da oni budu centralna tema "konstruktivne serije" mojih dela.

Dakle, iste večeri kada sam stigao u Njujork, 13. novembra 1930, na inicijativu brojnih članova te grupe ("čistokrvni" Amerikanci, sudeći po sposobnosti da na svaki način štede vreme), bio je u studijima slavnog Karnegi Hola upriličen opšti skup kako bi se susreli sa mnom i poželeti mi "dobrodošlicu" – o tom me skupu već na brodu pri uplovljavanju u Njujork obavestio g. S..., tadašnji službeni zamenik g. Oragea.

Ovaj je, pak, zbog izvesnih okolnosti, izazvanih uglavnom mojim nesrećnim slučajem, postao prvi predstavnik mojih misli u Americi, a zatim i glavni vođa te grupe, a tada je na neko vreme boravio u Engleskoj.

Uostalom, gotovo svi koji su to veče došli bili su mi poznati, bilo da sam ih sreo tokom svog prethodnog boravka u Americi, bilo da su me posetili u Francuskoj, u manastiru Prijeu, koji je tih poslednjih godina bio moje stalno prebivalište.

Otišao sam na taj sastanak u pratnji nekoliko svojih sekretara-prevodioca, koji su bili deo te putne grupe.

Od prvih pozdrava, dok su se oni bavili svojim uobičajenim "shake-hands" (rukovanja), otkrivaо sam na njihovim licima i u njihovim pogledima ono "nešto" što sam već bio ustanovio u Nemačkoj, Engleskoj, Turskoj i u drugim evropskim zemljama, kod osoba koje su na ovaj ili onaj način postale pristalice mojih zamisli; i tada, kad su se pojavile već ustanovljene činjenice i u vezi s tim Amerikancima, na kraju kratkog razmišljanja doneo sam kategoričnu odluku da za njihovo dobro preuzmem, nadam se u pravičas, neke odgovarajuće mere.

Kad su okončana rukovanja i sve one uobičajene razmene pravnih reči koje nazivaju "ljubaznošću", posebno cenjenom kod Amerikanaca, zamolio sam svog sekretara da im naglas pročita završno poglavje prve serije mojih dela, nedavno dovršenog, koje su, već po ustaljenom običaju, čuvali u svojim tašnama sa celim mojim

tekucim radom. Namera mi je bila da stvorim valjane uslove za slobodno posmatranje slušalaca.

Ja sam, pak, sedeо po strani, u ugлу, i pažljivo posmatrao svaku osobu, razrađujući u mislima plan aktivnosti u vezi sa celom grupom, kao i u vezi sa svakim pojedinim članom.

Prve večeri, budući da je bilo kasno, prekinuo sam čitaoca usred poglavљa, i obratio se prisutnima, prvo obećavši da će uskoro upriličiti novi sastanak da se završi čitanje, i zatim predloživši im da sami među sobom izaberu trojicu ili četvoricu koji će me posetiti za tri dana u pratnji g. S..., da zajedno odlučimo o svim pitanjima u vezi s mojim boravkom u Njujorku.

Zapravo, taj poziv sam uputio sa čvrstom namerom da iskoristim privatni susret s tim osobama da bih ih dubinski ispitao, naručno posredno, o nekim meni još pomalo nejasnim pojedinostima koje su mi se obznanile tokom tog čitanja i koje su se, te večeri, ticale isključivo tih Amerikanaca, "tužnih pristalica" mojih zamisli.

Budući da sam duboko uveren da će ta serija mojih izlaganja činiti ono što nazivam "nosivim učenjem", to jest da će to biti način da izložim, pa makar i samo automatski, u mislima svojih bližnjih, stvorenjima našeg zajedničkog Oca, neke predispozicije koje su po mom mišljenju svojstvo stvarnog čoveka, umesto onih koje se obično formiraju u svim ljudima, naročito u našim savremenicima – čineći od njih bića lišena volje, koja se ispoljavaju doslovno kao životinje, samim funkcionalnim refleksima svoga tela – želim, već na početku te serije, da govorim i o izvesnim spoljnim činjenicama; njihovo pričanje će naivnom čitaocu na prvi pogled delovati kao jednostavan niz reči lišenih smisla, dok će čovek koji zna da razmišlja i da traži značenje "alegorijskih priča", ako napravi i najmanji napor "da ne bude igračka svojih automatskih misli", i ako pribegne malo jačoj pažnji, te iste činjenice otkriti kao bogate značenjem i dokučiti i shvatiti zaista mnogo stvari.

Da bi se procenio duboki smisao koji se nalazi u priči o spoljnim činjenicama, naizgled beznačajnim, uzeću kao "očiglednu građu" reči koje sam uputio Amerikancima, na kraju te večeri, u trenutku kada sam napuštao prostoriju u kojoj su upriličili taj sastanak da bi mi zaželeti dobrodošlicu.

Pri samom izlasku, zaustavio sam se na pragu, napola se okrenuo i, obraćajući im se poluljubaznim tonom, koji mi je svojstven u izvesnim prilikama, ovako im rekao:

"Moćna gospodo – moćna, ali samo na pola plus jedna četvrtina – i vi, o koliko samo moćne gospode ovog kontinenta na kojima se žanje dolar..."

"Zaista sam vrlo srećan što sam vas sreo. Mada sam, sve vreme koje sam sedeо među vama ove večeri u srećnoj sferi vaših zračenja i kutija konzervi, prikupio dosta, pa možda čak i više snage nego što mi je potrebno da dospem do cilja koji sam sebi postavio dolazeći ovamo, ipak se – na moju ili pak na vašu nesreću, ne znam o tome ništa – u meni probudio onaj nekada tako poznat podsticaj, a koji se pak nikada nije ispoljavao za vreme moga pisanja. Mislim na podsticaj da saosećam sa izvesnim odraslim ljudima koje su njihovi tašti roditelji ili staratelji ubedili da kada odrastu postanu 'lekari-psihijatri', iskoristivši priliku da se budućim 'bitangama' za vreme njihovog pripremnog doba ne sudi, osiguravajući im naravno novčanu podršku obračunatu po najboljim italijanskim knjigovodstvenim metodama; mislim na saosećanje koje se uostalom širi na sve nesrećnike koji vegetiraju zabačeni u tim 'sirotinjskim domovima ludih', organizovanim po američkom standardu.

Da pravo kažem, ni sam još nisam uveren u tačan razlog buđenja tog neželenog podsticaja. Sve što o njemu za sada znam jeste da je počeo da se javlja tokom čitanja završnog poglavљa mojih dela, dok sam sedeći u uglu od dosade posmatrao izraz vaših lica, kad mi se učinilo da na vašim čelima, čas na jednom čas na drugom, vidim kako se jasno razabire natpis: "Kandidat za kuću ludaka".

"Rekao sam 'od dosade', jer mi se sadržaj tog poglavљa, o čijoj sam svakoj rečenici razmišljao i razmišljao gotovo noću i danju za vreme tri meseca, činio dosadnjim od vaših čuvenih 'lokardi' koje sam bio prisiljen da gledam, za vreme mog prvog boravka među vama, da jedete ujutro i uveče tokom ta tri meseca, kao da je to jedina sveža hrana kojom raspolažete..."

Nakon toga sam, dajući svom glasu intonaciju kojom poučavaju u manastirima i koju nazivaju "tonom zbumjene poniznosti", do-dao:

"Uostalom, još nisam sasvim siguran u ono što sam video; možda sam to samo zamišljao, kao što se često događa onima čija je duša bila snažno 'potresena'. Jer nakon šest dana neprekidnog ljubljenja i valjanja na otvorenom okeanu i čestog ispijanja plemenitog francuskog pića armanjak, čime sam osiguravao postojanu pravilnost titraja, uzimajući ne manje plemenite stvari kao što su nemačka 'predjela', danas se još osećam, kako se ono kaže, 'zabezeknut'."

Tri dana nakon tog važnog skupa, skupa koji bi stanovnici tog kraja opisali svaki na svoj način - oni koji su, bez obzira na koji način, džepove napunili dolarima kao "banalno veče", a oni kod kojih je manjak tih dolara postao hroničan kao "jedan dan manje pre naseg poslednjeg izdisaja" – tri dana kasnije, kažem, stigli su, a vodio ih je g. S..., petorica Amerikanaca o kojima sam malopre govorio.

Razgovarajući tako s njima, sledeći naizgled prirodan tok svojih asocijacija, izvukao sam na čistac pojedinosti koje su mi nedostajale u onom što sam posumnjao već na samom dolasku, tokom čitanja. Tada sam im podneo izveštaj koji je jasno otkrivao konstatacije koje sam ustanovio u vezi s pojavom onog čudnog obeležja i oblika koje je ono poprimilo u psihičkoj strukturi pristalica mojih zamisli; zatim, govoreći ukratko o razlozima koji su me tada doveli u Ameriku i o nemogućnosti da više vremena posvetim članovima njihove grupe, zamolio sam ih da me poštede onoga što mi se poslednjih dana događalo kada su me posete, jednog za drugim, njihovih drugova, s pitanjima često sasvim idiotskim, sprečile da napишem ma i jednu reč.

Predložio sam im da osnuju neku vrstu odbora, i da na sebe preuzmu zadatak da dva puta nedeljno upriliče sastanke svoje grupe, kojima će nastojati da prisustvujem. U preostalo vreme oni bi nastojali da me niko ne ometa, ni ličnim posetama, ni pismima, pa čak ni telefonskim pozivima.

Nakon toga složili smo se, radi ušteda vremena, i iz mnogih drugih razloga, da te sastanke održavamo u mom stanu, s tim da ne dolazi više od pedeset osoba, budući da je veličina glavne prostorije bila ograničena.

Što se tiče ostalih članova te grupe, za njih bismo upriličili sastanke u Karnegi Holu, ili u nekoj drugoj privatnoj dvorani, kojima ja ne bih nužno prisustvovao i na kojima bi jedan od mojih sekreta-ra-prevodilaca naglas čitao odgovore na sva pitanja koja bi mi bila postavljena.

Na kraju sam ih zamolio da, do nove odredbe, nikome, pa čak ni bilo kojem članu grupe, ne govore ništa o onome što sam im rekao, i dodao sam:

"S velikim žaljenjem, zaključci do kojih sam došao nakon mojih posmatranja i istraživanja ovih poslednjih dana prisiljavaju me da prema izvesnom broju vaših drugova, za vreme svog boravka u Njujorku, preduzmem mere koje će ih primorati bilo da budu, na neko vreme, sasvim razočarani mojim zamislima, bilo da vide kako iščezava vera, koja se u njima bila iskristalisala ovih poslednjih godina, u vezi s g. Orageom i njegovim autoritetom".

PRVO PREDAVANJE

*Održano 28. novembra 1930,
a mogli su da budu prisutni, bez izuzetka,
svi sledbenici mojih zamisli koji
su pripadali njujorškoj grupi.*

Počeo sam ovako:

Od juče ozbiljno razmišljam o načinu kako prikazati celokupna objašnjenja pomoću kojih nameravam da vam protumačim, već danas, i tokom dva ili tri sledeća sastanka, izvesne vrlo određene činjenice koje su u bliskoj vezi s vašim životima; drugim rečima, tražio sam takav oblik i redosled svojih izlaganja kojim bih mogao da učinim da se prema tim činjenicama vi, Severnoamerikanci, čija je struktura ličnosti zbog uslova koje ste sami stvorili nenormalno razvijena u poređenju s onom kod drugih naroda, odnosite normalno i nepristrasno.

A trebalo je da tako dugo i ozbiljno razmišljam zato što sam, sada kad imam za to mogućnosti, iskreno želeo da svojim objašnjenjima pomognem upravo vama koji ste članovi ove američke grupe sledbenika mojih zamisli, i koji ste, zahvaljujući vašem odanom ponašanju, koliko prema meni lično toliko i prema mom radu, tokom teških godina koje su usledile nakon moje nesreće, u meni probudili "saznanja u pogledu toga kako da vašim životima vratim izgubljeni smisao", roditelje dobromernosti. Uz to, svih tih godina, u meni se malo-pomalo stvorilo čvrsto uverenje da se u svima vama, Amerikancima, verovatno zbog prevelikog čitanja novina, više nego kod svih drugih razvio jedan nenormalni činilac koji je u poslednje vreme postao inherentno svojstvo savremenih ljudi, a koji deluje na celokupnu strukturu njihove ličnosti na taj način da

se oni zadovoljavaju, što je lako i eksperimentalno dokazati, površnim upijanjem svih vrsta novih utisaka, bilo da su ih stekli čitanjem ili slušanjem, a da pri tome ni najmanje ne zaziru od nepovoljnih posledica koje to može da izazove.

Na kraju, ta razmišljanja su mi omogućila, čini mi se, da u mislima razradim dosta prikladan oblik izlaganja.

U skladu s tom "šemom", pokušaću sada u vama da izazovem i objasnim vam nekoliko pitanja o kojima, bojam se, možete misliti da nemaju nikakve veze s onim što ste očekivali da čujete od mene i što sam obećao da će vam reći za vaše dobro; pa ipak, sam taj niz objašnjenja u stanju je da u vašem nenormalno izgrađenom "umnom aparatu" iskristališe one pojmove čija će vam spoznaja biti, po mom mišljenju, ne samo vrlo korisna nego i sasvim neizbežna.

Pre svega, želim da vas upoznam s dvema od osnovnih tačaka iscrpnog programa koji sam razradio, a zamisao mi je da ga malo-pomalo uvedem u život ljudi posredstvom "Instituta za harmoničan razvoj čoveka".

Taj Institut sam, napominjem, osnovao u Rusiji, dve godine pre izbijanja onoga što se danas naziva "svetskim ratom", ali ni sam odmah uspeo da čvrsto postavim "na svoje noge" to dete mojih dela: tek nakon ponovljenih pokušaja u više drugih zemalja – pokušaja koji su se, tokom rata, uvek završavali "krahom", donoseći mi značajne materijalne gubitke i golem gubitak energije, kao i gotovo nadljudsku napetost moje fizičke i psihičke snage – uspeo sam da taj Institut, ima osam godina, kako sam već rekao, ustanovim u plemenitoj zemlji Francuskoj.

Jedan paragraf tog programa odnosio se na praktičnu realizaciju projekta koji bi se ostvario čim bi se manje-više razrešilo materijalno pitanje, kako za glavnu ustanovu tako i za druge u to doba već osnovane ogranke, i čim bi proces asimilacije onoga što mi nazivamo "shvatanjem" bio malo-pomalo ustanavljen u prirodi učenika zahvaljujući njihovom radu na sebi samima. U okviru tog projekta bih, uz pomoć onih koji bi već do tada postigli određen stepen onoga što su sve ezoterijske škole nekada nazivale "biće i razumevanje", odmah preuzeo da u svakom velikom gradu azijskog, evropskog i severnoameričkog kontinenta u kojima se usredsreduju interesi značajnog mnoštva ljudi otvorim u javnosti institucije

novog tipa, koje liče na one koje u maloj meri danas postoje svuda u običnom životu pod imenom "klubovi". Ali unutarnja organizacija tih javnih institucija nove vrste ne bi imala ništa zajedničko s tim "klubovima", koji su na tako jedinstven način ustanovili sopstvena načela, pravila, religijska i ekonomski gledišta, kao i razne razbibrige, kao što su čitanje novina i časopisa, igranje karata, plesovi i maskarade, razni koncerti koji se, naročito u poslednje vreme, održavaju "ljudaznim učestvovanjem" izvesnih osoba koje većina naših savremenika smatra "slavnima" i "dičnima", a koji meni, zbog mog nenormalnog života, i takvog života svojih predaka, ne znače ništa više od one vrste pojedinaca koji su se, u vremenu vavilonske civilizacije, označavali "pokretnim izvorima zločudnog zračenja".

Umesto svih trica, uobičajenih u tim klubovima, koje svojim članovima ne donose ništa od suštinskog značaja za njihovo dobro i stvarni razvoj njihove individualnosti, moj program je predviđao niz čitanja naglas, razgovore, objašnjenja koja bi davali učenici posebno pripremljeni za tu svrhu, omogućavajući prisutnima da, malo-pomalo, postanu svesni, strogi redosledom, različitih delova skupa teorijskih informacija čija načela služe kao osnova Instituta koji sam osnovao. Nakon proučavanja tih informacija, dostupnih razumevanju svakog savremenog čoveka, trebalo bi svako da prizna da su one, iako još nepoznate većini ljudi, ipak svojom istinom podjednako očevideće kao, na primer, ovaj aksiom: "Kad kiša pada, pločnici su mokri". Tada bi one stvarno postale, između svega ostalog što je nužno znati da bi se vodio život dostojan čoveka a ne divlje životinje, najvažnija stvar, neophodnija od vazduha koji udijemo. A kasnije bi, zahvaljujući tome što bi se ovim teorijskim informacijama u svakome podsticalo uverenje da postoji mogućnost i efektivna sredstva da se konačno razrade predispozicije stecene u cilju sopstvenog dobra, postalo moguće da svi zajedno preuzmemo da ih primenimo u praksi.

Druga tačka tog programa, kojeg, prema mom mišljenju, neophodno treba poznavati, u vezi je s ostvarenjem jednog mog drugog projekta: nakon što ustanovim manje-više uravnotežen *tempo* života u glavnom delu Instituta, hteto bih da sve učenike, već prema rezultatima dobijenim u okviru njihovog subjektivnog unutar-

njeg rada, podelim u tri nezavisne grupe; prva, spoljna grupa, bila bi nazvana "egzoterijskom" – druga, posredna grupa, "mezoterijskom" – i treća, unutarnja grupa, "ezoterijskom".

Prvoj, ili egzoterijskoj grupi, pripadali bi, s jedne strane, svi oni koji su tek ušli a, s druge strane, oni koji još nisu stekli, svojim subjektivnim zaslugama, pravo da pripadaju drugoj ili mezoterijskoj grupi.

Prema osnovnom programu, učenici koji pripadaju mezoterijskoj grupi trebalo bi samo teorijski da budu upućeni u sva pitanja nepristupačna običnom čoveku, a koja sam razjasnio tokom poluvekovnih posebnih istraživanja, bilo sam, bilo u krilu grupe koju su činili ljudi najviše kulture, koji su se bili posvetili istraživanju objektivne istine.

U vezi sa članovima treće grupe, ezoterijske, učenici bi trebalo da budu upućeni u sva ta pitanja ne samo teorijski nego i praktično, to jest, trebalo bi da budu poučeni o svim sredstvima koja pružaju stvarnu mogućnost samousavršavanja, i to tokom dugog iskušavanja, u uslovima nadzora ustanovljenim na sasvim izuzetan način.

Dodaću da sam nameravao da se sa članovima te treće grupe posvetim istraživanju sredstava, ovaj put pristupačnih svima, koja bi se iskoristila za dobro celoga čovečanstva što bi bilo tako shvaćeno i minuciozno provereno.

I sada, da biste mogli da "odgonetnete" zašto sam naveo upravo te dve tačke svog programa, i kakav bi odnos one mogle da imaju s mojim budućim objašnjenjima u vezi s vašim dobrom – i da bi se u vašem duhu, toliko potpuno mehanizovanom, kako sam već rekao, da se na kugli zemaljskoj ne bi moglo naći ništa tome jednako, moglo oblikovati "vezno polje" za logičko suprotstavljanje tih objašnjenja, kako bi to definisali stari poznavaoci psihologije – nalazim oportunim, čak neophodnim, a u skladu s nizom izlaganja koji je već učvršćen u mome mišljenju, da vam kažem, ili bolje rečeno da vam poverim, pre nego što budem govorio o onome što se direktno vas tiče, da među različitim "činiocima inicijative" koji su se, malo-pomalo, iskristalisali u mojoj subjektivnosti – nakon vrlo snažnih i ništa više priyatnih iskustava koje sam morao da pretrprim više puta za vreme razrade i primene rečenog programa – po-

stoje dva činioca čije delovanje saglasno zakonima izaziva gotovo uvek u mojim duševnim i emocionalnim asocijacijama osećaj "gorčine" koji je vrlo teško asimilovati.

Prvi od tih "psihičkih činilaca inicijative", koji me i dan-danas još uvek iritira, nastao je u meni upravo tokom razdoblja ustanovljenja mog programa, i to zbog neprestane borbe koja se odigrava la između moje svesti i moje prirode.

Moram vam reći da sam mnogo godina pre osnivanja Instituta, dok sam razrađivao taj program u svim pojedinostima, u cilju razrešenja različitih problema tražio savet od izvesnih časnih i nepriestrasnih osoba koje sam imao sreće da u svom životu slučajno sretrem – od kojih je većina, recimo usput, a suprotno opštem mišljenju u pogledu strogog karaktera granica ljudskog života, već bila prošla dva veka života, a neki među njima su bili toliko neustrašivi da su se nadali da će napuniti tri veka – međutim, bilo mi je potrebno i da, zbog posebnih pitanja, konsultujem različite osobe koje nisu imale ništa reprezentativno i koje su uprkos tome što su, s jedne strane, bile autoriteti u pogledu različitih vidova savremenog života, s druge strane, u vezi s tim pitanjima, bile ništa manje, kako je uobičajeno u toj kategoriji savremenih ljudi, doslovno "punjene" "čarobnim svojstvima" kao što su "preterana skromnost", "taština", "ambicija", "poniznost" i tako dalje.

Sama činjenica da sam bio prisiljen da, po cenu velikog napor a, trpim ta svojstva i da o njima vodim računa u svojim spoljnim odnosima, bila je u početku oblikovanja, u mom sklopu, prvi od tih "činilaca inicijative".

Što se tiče drugog "psihičkog činioca", stvorio se od druge godine mog konačnog nastanjivanja u Francuskoj, u uslovima više-manje povoljnim, o kojima sam već govorio, kada sam počeo da radim na ostvarenju programa koji sam zacrtao, a njegovo je pojavljivanje bilo izazvano "zadovoljstvom sobom", koje se u nastalim uslovima javilo kod raznih osoba koje su tada bile u vezi sa mnom.

Uprkos prekoj nužnosti u kojoj sam se našao odmah po dolasku u Evropu, da bar polovinu svoje fizičke i psihičke snage posvetim suočavanju s novčanom krizom koja me zadesila nešto pre gadne gluposti vlastodržaca u Rusiji – i mada je trebalo da drugu polovinu vremena provedem u teorijskom i praktičnom obrazova-

nju sedamdesetice učenika, kako bih ih pripremio za demonstracije koje sam nameravao da organizujem sledeće godine, svuda po malo u Evropi i Americi, a kojima je bila svrha da se efikasni rezultati mojih novih zamisli, s njihovom mogućom primenom u životu učine očiglednim – uprkos svemu, vodio sam svoj posao upravo tako da se, već od druge godine postojanja Instituta u Francuskoj, stvore u meni a i u svima koji su bili u vezi sa mnom i koji su bili manje-više upućeni u moje namere, činjenice koje su podsticale čvrsto uverenje da će vrlo brzo moći praktično da se ostvare dve tačke mog programa koje sam izložio, to jest da se svi učenici koji su živeli u Institutu podele na tri različite grupe, kako bi se sa svakom od tih grupa sprovela već predviđena teorijska i praktična učenja, a – s druge strane – kako bi se, u gradovima u kojima su se usredsredili interesi većeg broja osoba, otvorili "klubovi" novog tipa, o čemu sam govorio.

Nažalost, ništa od toga, što je bilo tako predviđeno do najsitnijih pojedinosti, za dobro svih, nije moglo da se ostvari, zbog događaja o kojem svi znate i čija sam žrtva bio pre šest godina, događaja koji su svi oni koji me poznaju ili koji su o njemu čuli iz priče (sa svojim površnjim shvatanjem, bez obzira na njihov stepen obrazovanja) pripisali jednostavno "saobraćajnoj nesreći", dok je to zapravo, kao što sam posumnjao od prvog trena kad sam se osvestio i u šta sam sada sasvim uveren – bio poslednji "akord objavlјivanja" u pogledu mene onoga "nečega" što se obično u zajedničkom životu ljudi nakuplja – a što je prvi put zapazio, kao što sam najavio u *Glasniku nadolazećeg dobra*, veliki, stvarno veliki, kralj Judeje, Salomon – a kome je ime "Tzvarnharno".

Sada ću se opet vratiti na iscrpno izlaganje činjenica iz tog razdoblja, izlaganje koje vam je nužno da biste shvatili moja sadašnja objašnjenja. Moram već na početku reći, kada je već sve bilo manje-više ustanovljeno, na dva imanja koja sam bio stekao u Francuskoj, u manastiru Prijeu i Paradou, kako bih organizovao život velikog broja osoba, i kada je bila na brzinu završena gradnja posebne zgrade koju ste kasnije upoznali pod imenom *Stadi-Haus*, organizovao sam svakodnevna predavanja za učenike Instituta, za one koji su došli da u njega budu primljeni, iz Evrope, za one koji su došli za mnom čak iz Rusije, ili koji su nam se pridružili za vreme

našeg izgnanstva iz Kavkaza u Evropu, dok još nisam bio u mogućnosti, zbog svih vrsta političkih komplikacija, da ostvarim i najmanji od članaka svog programa, pa čak ni da se negde trajno nastanim.

U tim predavanjima, umesto da se ograničim, kao pre, na sveukupno izlaganje izvesnih vidova čija ukupnost ilustruje suštinu mojih zamisli, odlučio sam da na najsupstancijalniji način razvijem izvestan broj informacija, među činjenicama koje sam bio skupio i podelio u osamdeset delova, i to samo one informacije čije usvajanje potpuno prihvata svako pre nego što započne efikasan rad na sebi samome.

Da bih vam omogućio bolje razumevanje onoga što sledi, smatram neophodnim da vam ponovim neka od tih objašnjenja.

Rekao sam im, između ostalog, da čoveku koji je već svojim razumom spoznao preteranu važnost koju pripisuje svojoj tobožnjoj osobnosti, koja, po njegovoj sopstvenoj nepristrasnoj proceni u stanju mira, predstavlja jednu gotovo potpunu "ništavnost", predstoji bitan posao koji se sastoji u sticanju sposobnosti da, za izvesno vreme, sve svoje mogućnosti i sve svoje snage posveti ustavljenju najvećeg mogućeg broja nenormalnih činjenica koje se stvaraju tokom njegovih različitih duševnih i fizičkih aktivnosti, drugačije rečeno, da sprovodi ono što se naziva "posmatranjem sebe".

A apsolutno je neophodno da spoznaja onih neželjenih činjenica koje je jedino njegov duh do sada spoznao, i koje su još lišene smisla za njegovo opšte postojanje, postepeno prožme njegovu prirodu i da, kristališući u njemu čvrsto uverenje u pogledu svega što je naučio, podstakne u njegovom opštem sklopu, već prema procesu saglasnom zakonima, snagu velikog intenziteta, koja jedina čini mogućim kasniji rad na sebi samome – snagu koja se, između ostalog, ispoljava neprestanim naporom u sticanju moći, tokom dana, drugačije rečeno, za vreme "budnog stanja", da se s vremenom na vreme "seti sebe samog".

A ta moć je potrebna čoveku koji je samo svojom dušom spoznao svoju ništavnost, i koji je odlučio da se svesno borи protiv anomalija koje je sam ustanovio, anomalija iskrystalisanih u njegovoj individualnosti zbog neodgovarajućih uslova u kojima je proveo

svoje pripremno razdoblje, a koje se ispoljavaju svim vrstama slabosti koje u celini obuhvataju njegov nedostatak volje, njegov nedostatak karaktera, njegovu inerciju, i tako dalje. Ta moć, rekoh, potrebna mu je ako želi da, u meri koliko je to moguće, nauči da se ne "poistovećuje" s okolnim uslovima, i da, nastavljajući i dalje ta unutarnja i spoljna izražavanja, u sebi kroti različite osećaje prisrastnosti koji su mu postali inherenetni, i time još dublje ustanovaljuje, kako u svom psihičkom sklopu tako i u svom telu, prisutnost brojnih činilaca koje njegovo sopstveno obično svesno smatra nenormalnima. I to zato da bi se uverio svim svojim bićem – a ne više samo svojim "duševnim", potpuno ništavnim tom prilikom – o negativnom značaju tih svojstava nedostojnih jednog čoveka, a zatim – ovaj put i opet svim svojim bićem, a ne samo svojim "duševnim" potpuno ništavnim – kako bi postao čovek koji stvarno želi da radi na sebi samome.

Zbog važnosti tog pitanja, nastojim ovde da naglasim da je sve to neophodno kako bi se čovek koji radi na sebi na način strogo uskladen sa zakonima mogao pojaviti i skupiti one snage koje su neophodne da bi istrajavao u svom snažnom nastojanju kao i one sposobnosti da utiče na sebe koje jedino omogućuju da uopšte dođe do transmutacije njegove "ništavnosti" u ono "nešto" što bi on trebalo da bude – pa makar bilo to i ono što je njegov zdrav razum, onaj "zdrav razum" koji se, mada retko, ispoljava u svakom od naših savremenika kada se okolnosti tome ne ispreče – drugim rečima, da dosegne onaj "vrhunac stvaranja" čemu je pozvan da teži, umesto da bude takav kakav je postao, naročito u poslednje vreme, i takav kakvim se vidi u svojim trenucima iskrenosti: domaća životinja, kojoj su sva opažanja i ispoljavanja automatizovana.

Sad ću vam reći nekoliko reči o dogadajima koji su me podstakli da preuzmem svoje prvo putovanje kod vas, u Ameriku.

Upravo kad je moja aktivnost bila na vrhuncu, bio sam prisiljen da donesem tu odluku, jer su u "zemlji" sklonoj negovanju slobazni svih vrsta, a koja se zove Rusija, izbili veliki neredi koji su me lično pogodili, iz jedinog razloga što je tamo još živeo izvestan broj onih nesrećnih dvonožnih stvorenja prema kojima se u meni, a voljom Sudbine, stvorio nagon koji me je stalno obavezivao da po-

mažem ta kosmička izviranja kako bi bilo moguće da i oni nastave da dišu – budući da ih je Velika Priroda, uzimajući bez sumnje u obzir složenost načina na koji se olakšava asimilacija vazduha u organizmu, toga lišila, verovatno zbog pomanjakanja vremena. Premda moj jedni "ministar finansija" nije mogao da se uzdrži a da ne uzvikuje svakog trena "U pomoći! U pomoći!", i bio sam primoran uskoro da odlučim, ne čekajući da završim pripreme koje su bile u toku, da odmah podem kod vas, Amerikanaca – koji ste, u to vreme, doslovno tonuli pod debelim slojem dolara – i da sa sobom ponesem samo građu koje je bila manje-više gotova.

Tokom šest meseci koje sam proveo među vama u vreme mog prvog boravka u Americi, uspeo sam ne samo na zadovoljavajući način da rešim materijalno pitanje Instituta nego sam uspeo i da pripremim sve što je bilo potrebno za osnivanje nekoliko stalnih ogranaka na ovom kontinentu.

Nakon što sam se potpuno bio uverio da mogu ovde, u budućnosti, da ostvarim široke planove u vezi s mojim zamislima, nisam oklevao i u Njujorku sam organizovao privremene razrede ritmičkih pokreta i muzike, s namerom da tamo prilikom skorog sledećeg dolaska – a koji sam planirao najkasnije za šest meseci – otvorim osnovni ogrank moj instituta u Americi.

I upravo u toj fazi moje delatnosti, namenjene oživljavanju programa koji sam detaljno razradio za dobro ljudi, pogodila me, čim sam se vratio u Evropu, "nesreća" koja me je između ostalog sprečila da se ovamo vratim, i koja će postati klica svih kasnijih nesporazuma kako u vezi sa mojim zamislima tako i u pogledu moje sopstvene ličnosti.

Množenje i procvat već od ranije brojnih nesporazuma, koliko s obzirom na mene samog toliko i u vezi s ostvarenjem mojih projekata, a koji kao da su izbjiali iz nekog roga obilja, bili su prouzrokovani glavnom činjenicom, a ta je da sam nakon "nesreće" tokom nekoliko meseci potpuno izgubio pamćenje i da sam još nekoliko meseci bio u nekom stanju polusvesti.

Područje na kojem su bujali nesporazumi u vezi s mojim zamislima pokazalo se naročito plodnim od trenutka u kojem sam, nakon što sam se malo-pomalo oporavio, preuzeo, iz razloga već iz-

loženih u poslednjem poglavlju prve serije mojih dela, da ukinem sve ogranke svog Instituta, počevši s glavnim.

Inače, oni koji su tamo živeli, na osnovu novog statuta Instituta, već prema svom "nivou bića i razumevanja", pripadali su različitim nezavisnim narodima koji su nekada činili Rusko carstvo i nisu više imali mogućnost da se vrate svojoj Majci Domovini, u kojoj je još svuda vladala masovna psihoza koja se bila ispoljila pre nekoliko godina. Bili su dakle prisiljeni, zbog tih događaja, da se rasprše po raznim zemljama Evrope, Engleske pa čak i Amerike, već prema tome gde su imali prijatelja i poznanstava. Većina tih starih učenika mog Instituta, našavši se tako rasuti, zapali su u teško stanje u kakvom su i dalje gotovo sve izbeglice iz te nekada srećne Rusije. Nemajući nužne uslove da normalno zarađuju za život, a prilagođavajući se lokalnim uslovima, bez sumnje su se setili nekih mrvica iz mnoštva informacija koja su čuli u Institutu i stoga su, koristeći se – svesno ili nesvesno, ovde nije bitno – opštom neravnotežom duhova, neizbežnom posledicom rata, odlučili da "propovedaju" moje nove zamisli.

Zapravo, svi ti učenici, već prema svom "subjektivnom biću", pripadali su tek "egzoterijskoj grupi" o kojoj sam govorio, to jest, imali su tek biće običnog čoveka, pa prema tome i sve karakteristike svojstvene savremenom čoveku, među kojima se neizbežno, pa čak i obavezno, nalazi ona koja se svodi na to da svako može da se zanima za nešto novo samo onoliko koliko uspeva da iz toga crpi ono što će odgovarati njegovoj već ustanovljenoj subjektivnosti, kako bi od toga napravio centar gravitacije svojih razmišljanja. Svako od njih započeo je, dakle, da "podučava" na unilatearan način, bilo govorom bilo u pismenom vidu, žrtve te "neravnoteže duhova", mrvicama informacija koje su napabirčili tu i тамо, od međe lično ili od mojih najstarijih učenika koje sam bio pripremao za buduće širenje mojih zamisli u većem stepenu.

Zanimljivo je napomenuti da je baš u tom razdoblju sećanje na moju ličnost gotovo potpuno prestalo da ometa te "propovednike" koji su više-manje bili u vezi s mojim prethodnim iskustvima.

Među brojnim karakteristikama koje sam razjasnio za vreme mojih nedavnih razmatranja o pojavi izvesnog specifičnog svoj-

stva u psihičkoj strukturi onih koji su, u raznim zemljama, postali sledbenici mojih zamisli, mislim da će biti dovoljno spomenuti jednu, posledicu činjenice da sveukupni sadržaj psihičkih aktivnosti, koji se obično iskristališe kod čoveka pod dejstvom mehaničkih uticaja njegove sredine, na kraju ustanavljuje faktor automatske inicijative za ispoljavanje njegove subjektivnosti. Ta se karakteristika sastoji u tome da su ti sledbenici, u automatskom toku svojih asocijacija kao i za vreme razmene mišljenja u stanju polusvesti, opsednuti potrebom da sa žarom i tvrdoglavošću, kao da ih podstiče neka prava fiksna ideja, raspravljaju o onom što primećuju i izražavaju s najvećim intenzitetom, a za predmet neizbežno uzimaju, osim drugih, neke informacije, često sasvim beznačajne, koje osvetljavaju tek neki poseban vid jednog od bezbrojnih pitanja a čija ukupnost jedino može da ispolji suštinu mojih zamisli.

Na primer, kod onih među njima koji borave u izvesnoj oblasti Rusije, iz potpunog zbira informacija koje su pokupili tu i тамо, izvučen je deo koji se jako iskristalisao u njihovom recimo "svesnom", onaj koji, primerima i analogijama, teorijski objašnjava da je opšti čovekov sklop sastavljen od tri nezavisno ustanovljena i obrazovana dela – i oni se samo na to oslanjaju da bi ustavili istinitost svih mojih zamisli. Kod drugih, koji su se ustalili u nekoj drugoj oblasti, iskristalisala se, na osnovu raznih delova uverljivih objašnjenja, jedina zamisao da je čovek koji nikada nije namerno radio na svom usavršavanju, ne samo bez duše nego i bez duha.

Onima koji žive u Nemačkoj, posebno u Bavarskoj, nakon što su usvojili neke informacije u vezi s mogućnošću delotvorne ishrane na osnovu vazduha, a ne samo na osnovu obične hrane, prihvatali su kao "maniju" zamisao da svojoj krvi daju takav sastav da ona stekne svojstvo da u isto vreme doprinosi i kristalizaciji i usavršavanju njihovog astralnog tela.

Oni koji žive u glavnom gradu Engleske, kao "hir" – ili, bolje rečeno, kao ono što najbolje odgovara njihovoj engleskoj duši i što je postalo fiksna ideja u njihovoј psihi – služi sintetičan zaključak sveukupnih misli mojih teorijskih obaveštenja određen izrazom "prisetiti se sebe samog" – pojmom koji se smatrao nužnošću.

Oni koji danas žive na severu Grčke dali su prednost, smatrajući ga čak centrom gravitacije mojih zamisli, "Zakonu broja sedam", kao i "trima vidovima postojanja" svakog događaja, i tako dalje.

Što se tiče vas, Amerikanaca, koji činite upravo ovu grupu, vaša fiksna ideja se temelji na izdvojenim delovima, napabirčenim tu i tamo, iz onoga jedinstvenog elementa – dela izvađenog iz osamdeset delova koji čine osnovne odseke sveukupnog zbiru informacija i sadrže teorijsko objašnjenje mojih zamisli – za koje sam vam nedavno rekao da se tiče pitanja "posmatranja sebe", naglašavajući da je taj deo trebalo obavezno steći u početku rada na sebi.

DRUGO PREDAVANJE

*koje sam održao
na istom mestu,
pred mnogobrojnim slušaocima*

Poslednji put, u drugoj polovini predavanja, govorio sam o sumnjama koje su se u meni rodile u pogledu pojave jedne od najnepoželjnijih osobenosti u strukturi ličnosti članova raznih grupa, koja je nastala zbog pogrešnog tumačenja mojih zamisli, pa će vam zato danas izložiti moja prva objašnjenja u vezi s tim, ali isključivo u onome što se tiče vas, Amerikanaca, koji ste od početka bili deo ove grupe, i koji ste, prema tome, sledbenici mojih zamisli.

Nakon posmatranja i iscrpnih istraživanja, kojima sam se posvetio poslednjih dana, sada želim da vas uputim u jasno definisano mišljenje koje sam stekao o načinu i poretku u kojem su se ustavili uslovi povoljni da se u okviru strukture vaše duše iskristališe tako opasan činilac. Kažem opasan jer, kao što sam na svoje veliko žaljenje otkrio, umesto činjenica o "višem nivou" koja je obavezno trebalo da se ustanovi u vama – vama kojima je slučajno bilo dato da preuranjeno dođete u dodir s istinama, a za njihovo otkriće mi je trebalo pola veka svesnih napora, danas gotovo nezamislivih, istina koje svakome otkrivaju mogućnost da stekne biće stvarnog čoveka – kod većine među vama oblikovalo se, što danas sa svim nepristrasno ustanovljujem, nešto sasvim suprotno.

Iskreno govoreći, gotovo svako od vas ostavlja utisak da je stekao sve uslove da svakog trena postane klijent onih njujorških ustanova, organizovanih na američkom nivou, a koje se nazivaju "azilima ludih", i koje održavaju učenici engleskih sufražetkinja.

Za vas, Amerikance, pojava tog zla, koje se razvilo počevši od pogrešnog razumevanja mojih zamisli i koje je malo-pomalo poprimilo određeni oblik, u vezi je sa sledećim događajima:

Na početku druge godine postojanja Instituta u Francuskoj, bio sam primoran, čak pre nego što sam bio pripremio dokaznu građu, na odluku, kako sam već rekao, da se odmah vratim vama, Amerikancima, čiji mi je karakter još bio stran, kako ne bih bio sveden, kao svi oni koji su mi bili neophodni za ostvarenje mojih namer, na to da živim na "klin-čorbi"; zapravo, na moju nesreću, kao i na nesreću mnogih vaših sunarodnika koji su kasnije postali ciljevi moje glavne povremene specijalnosti, a koji se sastojti u tome da se "napola očerupa svako ko prođe u blizini", sve moje drugove je, u to doba, bila pogodila bolest koja između ostalog u pacijentovoj duši izaziva neodoljivu sklonost da nikad u svojim džepovima nema više "do vašku na uzici" u jednom i "vezanu buvu" u drugom. Prosudio sam tada da je nužno, kako bi se u Njujorku bar nešto pripremilo za dolazak tolikog broja osoba, da tamo pošaljem kao izvidnika, na brodu koji je išao ispred nas, jednog od naših ljudi, izabranog među onima koji su imali iskustva i u koga sam mogao imati poverenja.

Budući da sam malo vremena pre toga većinu svojih "učenika prvog stepena" – kako su se sami nazivali – koji bi bili kvalifikovani za to, poslao, u opštem interesu, u različite zemlje Evrope i Azije da bi tamo ispunili određena poslanja, moj izbor je pao, među onima koji su bili kod mene i koji su mi se činili najkvalifikovanijim za to preliminarno putovanje, na jednog od najstarijih sledbenika mojih zamisli, koji je tada bio glavni doktor u Institutu, na doktora Stjernvala; ipak, kako tada nije uopšte znao engleski, odlučio sam da mu pridružim, kao asistenta-prevodioca, jednog od mojih novih britanskih učenika.

Nakon što sam ih u duhu sve pregledao i razmotrio stav svakoga od njih prema tom putovanju, odlučio sam se upravo za onog među engleskim učenicima koji su nedavno ušli u Institut koji je, prema "individualnom nadimku" – kao što je bio običaj da se pripade svakom učeniku – obavljaо dužnost novinara te je, prema tome, trebalo da savršeno poznaje svoj jezik.

Taj stari engleski novinar, kojeg sam odmah namenio za poslove prevodioca i za asistenta prvog "glasnika mojih novih zamisli" u Americi, dr Stjernvala, i koji je malo kasnije postao saradnik mog ličnog prevodioca g. Ferapontofa (učenika Instituta koji je

učestvovao u demonstracijama "ritmičkih pokreta", da bi zatim postao jedan od trojice "predvodnika" čiji je zadatak bio da organizuju demonstracije, predavanja i sve moje poslovne sastanke), taj novinar, kažem, bio je upravo čovek koji je, zahvaljujući nepredviđenim okolnostima – koje su delimično prouzrokovane nesrećom čija sam bio žrtva, a delimično onom jedinstvenom anomalijom u porodičnom životu savremenika, naročito kod vas, Amerikanaca, i prema kojoj upravljanje domaćinstvom pripada ženi – postao kasnije vaš glavni vodič. Govorim, kako ste sigurno već naslutili, o gospodinu Orageu.

Evo kojim su se redom odvijali naredni događaji, koji su se svaki okončali na tužan način o čemu mislim da vam govorim.

Krajem mog prvog boravka u Americi, nakon što sam na uglavnom zadovoljavajući način ostvario sve svoje planove, bio sam spreman da se vratim u Evropu, s namerom da ponovo dođem ovamo nakon šest meseci i da u nekim vašim većim gradovima stvorim stalne ogranke Instituta. Jednog dana, malo pre mog odlaska, kako sam naglas razmišljao pred onima koji su me pratili, pitajući se koga ovde ostaviti da nastavi s radom i pripremi moj skori povratak, g. Orage, koji se tu takode nalazio, ponudio je svoje usluge i, vrlo uzbuden, izjavio da se oseća sigurnim da je sposoban da se sjajno suoči sa tim zadatkom.

Procenivši da on u potpunosti odgovara tome da se pripreme dobro obave, zbog, pre svega, njegovog proverenog znanja engleskog jezika, u šta sam već mogao da se uverim u Njujorku, a takođe i zbog njegove naočitosti, što, kako je lako shvatljivo, igra važnu ulogu u svim poslovnim odnosima, posebno kod vas, Amerikanaca, prihvatio sam njegovu ponudu i odmah počeо da mu objašnjavam neke pojedinosti u vezi sa spomenutom pripremom.

A kako sam kasnije saznao, stvarni razlog njegove ponude i njegovog entuzijazma bio je u tome što je za vreme našeg boravka u Njujorku bio započeo idilu, koja je u tom trenutku dosegla vrhunac, s nekom prodavačicom iz one knjižare koja nosi vrlo originalan naziv "Sanvajs Turn", u kojoj sam imao običaj da organizujem, već od samog početka, za mali broj naših sunarodnika, sastanke tokom kojih sam, između ostalog, odgovarao na različita pitanja koja su mi postavljali o mojim zamislima.

Dakle, kako sam već rekao, već krajem prve nedelje nakon mog povratka u Evropu, bio sam žrtva automobilske nesreće zbog koje sam potpuno izgubio pamćenje više od tri meseca kao i svu moć razmišljanja, te ostao u krevetu još šest meseci u polusvesnom stanju, u kojem sam tek napola nadzirao one dve osnovne sposobnosti na kojima počiva čovekova odgovornost i koje uslovjavaju njegovu individualnost.

Sve je to imalo za posledicu veliku križu u mojim poslovima, križu koja je malo-pomalo dobila takve razmere da je pretila kočačnim slomom; i tada sam iz kreveta, uprkos velikoj fizičkoj slabosti, tačno na početku drugog perioda oporavka moga zdravlja, shvativši savršeno, za vreme mojih trenutaka vidovitosti, nastalo stanje, započeo da izdajem naredbe i preduzimam sve vrste mera kako bih likvidirao sve što je u vezi s Institutom, koji je, bez ijednog poslovnog čoveka među osobama iz moje okoline, stalno gomilao goleme troškove a nikakvu dobit. U isto vreme, trebalo je da smislim sve moguće vidove snalažljivosti kako bih se suočio s brojnim nesporazumima koje je ta likvidacija prouzrokovala, kao i s opasnim ispoljavanjima različitih vrsta, svojstvenim nekim izrodima o kojima sam govorio.

Međutim, za vreme tog razdoblja u kojem je funkcionisanje moje uobičajene moći razmišljanja počelo na prekide da se uspostavlja, omogućujući mi da jasno shvatim šta se dogodilo i da zamislim različite načine izlaska iz tog stanja, neko iz moje okoline, ko je u to vreme bio "ministar finansija", izneo mi je tako težak finansijski problem čije je rešavanje prevazilazilo moje sposobnosti. Međutim, rekao je da je upravo iz Amerike, baš tog jutra, primio hiljadu dolara od g. Oragea, i dodao da je to već treći put da prima sličan iznos, i da su ti iznosi uvek stizali baš kad je trebalo.

Za vreme sledećih meseci, kako se moje stanje nije menjalo, ili gotovo uopšte nije menjalo, i kako sam jedva bio u stanju da, u trencima vidovitosti, raspravljam o poslovima u vezi s likvidacijom u toku, i da zamislim razna rešenja izlaska iz tog očajnog stanja, potpuno sam zaboravio g. Oragea i brigu koju je pokazao prema meni i mom delu.

Dakle, godinu dana nakon tog razgovora o novcu koji je on poslao iz Amerike, kada se moje zdravstveno stanje poboljšalo i kada

su pretnje neposrednog sloma bile manje-više neutralisane, otkrio sam da su "pošiljke" g. Oragea, mada nešto stanjene, i dalje stizale, i da su u njima učestvovali neki vaši sunarodnici. Od tada sam promenio svoju početnu odluku da vrata svoje kuće zatvorim svi-ma, i napravio jedan plan za vas, Amerikance, koji činite ovu grupu, i uopšte za sve vaše sunarodnike koji su pokazali zanimanje za moje zamisli. Od tog trenutka, ne samo da će vam moja vrata uvek biti otvorena, nego će se za neke od vas, o čijoj stvarnoj privrženosti mojim zamislima jemči neko ko mi je već dokazao svoju odanost u tom pogledu, uvek truditi, u meri u kojoj mi to bude dopuštala moja velika usredsređenost na ozbiljne probleme koje postavlja moje pisanje, da nađem vremena za susrete.

Da se vratim onoj fiksnoj ideji koja je poslužila kao činilac progresivne kristalizacije specifične osobine u strukturi vaše ličnosti o kojoj sam govorio. Verovatno je jedini njen uzrok bilo – kako to sada shvatam nakon iscrpnih suočavanja i "statističkih dedukcija" utemeljenih na mojim ličnim ispitivanjima više članova te grupe, kao i njihovih bližnjih – ono što je usledilo ovde:

G. Orage, koga sam bio ostavio u Americi – gde je njegova jedina dužnost u početku bila da sprovodi moje instrukcije, u vezi s drugim putovanjem koje sam imao u planu, i koji je stalno bio zaukljen mojim zamislima, premda još nije bio potpuno potpao pod uticaj "anđela s levog ramena" – čim je saznao sve pojedinosti o nesreći koju sam pretrpeo, nekoliko meseci se posvetio, koristeći snažan utisak koji sam pobudio kod vaših sunarodnika i koji se održao po zakonu inercije, skupljanju novca da bi mi deo poslao u manastir Prije.

U isto vreme, želeći očevidno tim skupljanjima da prida neko spoljno opravdanje, započeo je da upravlja razredima "ritmičkih pokreta" koje sam bio organizovao u Njujorku. Uz to, shvativši nužnost kao i golemi problem osiguravanja sredstava, da mi ujedno pošalje novca i da se suoči sa preteranim teškoćama svog novog porodičnog života – jer se njegova idila završila venčanjem s prodavačicom iz "Sanvajs Turna", s jednom mlađom Amerikankom čiji je način života bio u neskladu s njenim položajem – započeo je, a sve kako bi povećao svoje prihode, da organizuje razgovore isto-

vetne onima koje je bio čuo u Institutu, o temama koje je bio proučio za vreme svog probnog roka.

Nakon što je iscrpeo svu tu građu, a kako od mene nije primao ništa novo, čak ni najmanje uputstvo o tome šta je potrebno da čini, ni kako da ide dalje, hteo ne hteo, bio je prisiljen da nastavi, koristeći ono malo znanja stečenog za vreme eksperimentalnog perioda u Institutu kao običan učenik, i s tim je vrlo ograničenim znanjem "manipulisao uzduž i popreko".

Kako sam shvatio samo u ovo poslednje vreme, tokom mog sadašnjeg boravka, ispitujući neke od vaših drugova koji su otpočetka pripadali grupi kojom je upravljao g. Orage, on se, kao pravi "žongler", znao izvući iz neprilike uz pomoć samih preliminarnih saznanja – koja proizlaze iz sveukupnog zbirka informacija koje osvetljaju celinu mojih zamisli – a koja su bila u vezi s pitanjem o kojem sam govorio u prethodnom predavanju, pitanjem "samoposmatranja", to jest, uz pomoć sveukupnog letimičnog pogleda na informacije koje, mada su neophodne, za početak, svakom ko preduzme da se bori za spoznaju istine, ipak nepogrešivo vode, ukoliko postanu centar gravitacije njegovog mišljenja, kako sam već ustanovio i poverio ima tome dugo vremena, tek takvom ishodu kakav danas s velikim žaljenjem ustanovljujem u gotovo svima među vama.

Stanje koje je bilo nastalo na početku mog pisanja, zbog nesreće koju sam pretrpeo, produžilo se do sadašnjeg razdoblja.

Danas, nakon sedmogodišnjeg prekida u progresivnom ostvarenju dobro razrađenog programa o kojem sam govorio, a koje je postalo cilj i smisao mog života, nakon što sam napokon ispunio najteži i najbitniji deo zadatka koji je za sve te godine od mene iziskivao znatnu pažnju i neprestane napore, odlučio sam, završivši najteži deo tog zadatka, da se ponovo posvetim ostvarenju svog programa, ali da se ovaj put oslonim na rezultate postignute tokom ovih poslednjih godina intenzivnog i stalnog rada, a koji su se konkretizovali u deset debelih svezaka. Drugim rečima, nameravam svojim rukopisima da dam završni sjaj, kako bih ih učinio dostupnima shvatanju svakog običnog čoveka, nastavljajući dalje taj posao pod istim uslovima, to jest, pišući u raznim kafanama, re-

storanima i na drugim javnim mestima u toku svojih putovanja, koristeći svoje slučajne ili namerne boravke u raznim centrima savremene civilizacije, i uz to uđovoljivši propisanim uslovima pripremim teren za organizaciju "klubova" o kojima sam govorio prošli put.

Tako, došao sam ovamo, kod vas, u trenutku kada su se stekli uslovi koji mi omogućuju da preduzmem ostvarenje svojih planova. Odlučio sam da tokom ovog boravka sve vreme koje mi bude preteklo u ispunjenju mog osnovnog zadatka posvetim otvaranju prvog od tih klubova.

Otvaranje baš ovde, u Njujorku, uz učešće članova vaše grupe, ovog ogranka, prvog ne samo u Severnoj Americi nego uopšte, od svih ogrankova glavnog kluba, kojem je sedište u Francuskoj u manastiru Prijeu, biće, po mom mišljenju, u svakom pogledu, opravданo, pa čak i objektivno pravedno.

Biće opravdano i pravedno zato što ste vi, Amerikanci, a naročito vi koji činite ovu grupu, i koji ste već odavno u dodiru s mojim zamislima, bili jedini koji ste mi odavali priznanje za vreme teških godina krize. Pored toga, nakon moje nesreće, dok sam se potpuno predavao svom novom zanimanju kao pisac i prekinuo veze s osobama na različitim položajima i iz svih klasa koje sam pre posećivao po raznim zemljama Evrope, vi ste takođe bili jedini s kojima sam održavao lične odnose – s izuzetkom, naravno, nekih konobačnih zaposlenih u raznim kafanama i restoranima.

Pa dobro, prijatelji moji! Vi koje mi nalaže Sudbina! Treba da vam kažem da uprkos svojoj naijiskrenijoj želji, znate vi to dobro, da s vama, baš ovde, organizujem prvi ogrank "osnovnog jezgra" institucije blisko povezane sa mojim zamislima, shvatam, nakon nepristrasne analize, pri punoj svesti, cele prošlosti, i nakon suočavanja sa izvesnim neospornim činjenicama, da ne mogu u miru da ispunim tu želju tako dragu mojoj prirodi.

Takva moja unutarnja protivrečnost proizlazi iz toga što sam jasno shvatio da neki među vama – bilo da su oduvek takvi, bilo da su takvi postali zbog raznih nesporazuma koji su izbili, ovih poslednjih godina, u unutarnjem životu vaše grupe – uopšte ne ispunjavaju uslove koji moraju da se zahtevaju od članova ove prve

ustanove, koja u budućnosti treba, po mom mišljenju, da bude od velikog značaja za celo čovečanstvo.

Za vreme mog boravka među vama, više puta sam ozbiljno razmišljao o nastalom stanju, a da nikada nisam uspeo da nađem izlaz; ali danas, nakon što sam shvatio da ču bar godinu dana, ako ne i više, biti potpuno zaokupljen pisanjem i da ču, s druge strane, biti u obavezi da se vratim u Njujork sledeće godine zbog posla koji nema nikakve veze s vama, kategorično sam odlučio da na godinu dana odložim osnivanje tih klubova i da sve svoje vreme, do kraja mog boravka ovde, posvetim tome da sam reorganizujem vašu grupu.

Nameravam u nju da uvedem neka životna načela blisko povezana s mojim zamislama, a koja bi trebalo po svaku cenu uvesti u praksu. Ta načela bi tada mogla doprineti da se, u celokupnoj psihičkoj strukturi nekih među vama, ubrzano iskristališu činjenice koji bi vam omogućavale da, za vreme mog sledećeg putovanja, postanete dostojni toga da budete članovi "konstitutivnog jezgra" te prve ustanove – dok bi, u opštem duševnom sklopu drugih, pomogle kristalizaciji činjenica koja će ih dovesti do toga da iskreno spoznaju svoju nesposobnost da budu članovi te prve ustanove, tako da se, nakon što to shvate, sami iz nje povuku.

Drugim rečima, odlučio sam da sve svoje slobodno vreme posvetim najpre tome da ustanovim, u željenim rokovima, osnove neophodne da se osobi koju imam nameru da vam pošaljem omogući da preuzme sve dužnosti koje se od nje budu očekivale, a u bliskoj saglasnosti s mojim zamislama, pri strogom ostvarenju čvrstih planova – i drugo, da pročistim vašu grupu od elemenata koji ne samo što ne mogu iz postojećih uslova da izvuku ništa u svoju korist, nego se čak izlažu opasnosti, što se tiče razrade i primene opštег programa te nove grupe, da se pokažu vrlo, zaista vrlo štetnim.

Drugi deo tog plana, koji se sastoji u čišćenju naše grupe od nepoželjnih elemenata, ostvariće se sam od sebe već na početku, budući da će neki pomno određeni uslovi biti postavljeni svim članovima, uslovi koji ne ostavljaju mesta nikakvom kompromisu, a koje svi među vama neće biti u stanju da prihvate, tako da će neki među vama sami od sebe napustiti grupu.

Trinaest obaveznih uslova, koji moraju biti apsolutno prihvati da bi se bilo članom te nove grupe, postaviću već prvih meseci njenog postojanja; sedam će ih biti od "objektivnog značaja", to jest ticaće se grupe u celini, i moraće da ih ispunjavaju svi bez izuzetka – a šest ostalih će biti "subjektivnog značaja" i ticaće se lično nekim članova stare grupe, zbog kojih su i ustanovljeni.

U vezi s tim subjektivnim uslovima, treba reći da će njihov karakter proisticati iz posmatranja koja sam već obavio ili koja mislim da obavim, bilo sam bilo preko onih koje ču za to zadužiti, o specifičnim crtama ličnosti koje su se stvorile u svakome od vas na osnovu izvesnih psihičkih predispozicija koje su ili nasledne ili stečene za vreme razdoblja u kojem ste bili članovi s jednakim pravima stare grupe.

Što se tiče smisla trinaest uslova i motiva koji će logički opravdati njihovu nužnost, daću prethodno objašnjenje samo onima koji budu pristali na posebnu zakletvu i na njoj budu radili, a čiji će oblik delimično da naznačim sada, a delimično kasnije, kako bi se strogo ispunilo prvih sedam objektivnih uslova koje sam spomenuo.

Rekavši to, pozvao sam svog sekretara i izdiktirao mu sledeće:

"Ja, dolepotpisani, nakon zrelog i dubokog razmišljanja, bez ikakvog uticaja sa strane, već sopstvenom voljom, zaklinjem se da osim instrukcija g. Gurdijeva ili osobe koju je on službeno ovlastio da ga predstavlja, neću imati nikakvih odnosa, usmenih ili pisanih, ni s jednim članom stare grupe sledbenika zamisli g. Gurdijeva koja je do sada postojala pod nazivom 'grupa Orage', i da neću imati nikakvih odnosa, osim uz posebno dopuštenje g. Gurdijeva ili njegovog zastupnika, sa samim g. Orageom.

"Veze će imati samo s onim članovima stare grupe koji budu na popisu predstavljenom mi za vreme opštih skupština nove egzoterijske grupe."

Nakon što sam naglas pročitao tekst ove zakletve, nastavio sam:

Oni među vama koji, "nakon zrelog i dubokog razmišljanja", kako je rečeno u ovom tekstu koji sam vam upravo pročitao, pri-

hvataju da potpišu taj papir, moći će to da učine ovde prekosutra u podne, u prisustvu mog sekretara-prevodioca.

Što se tiče dana i mesta održavanja prve opšte skupštine ove nove egzoterijske grupe, svi koji budu potpisali ovaj papir u određenom roku biće o tome na vreme obavešteni.

TREĆE PREDAVANJE

*Koje sam održao pred dosta
skućenim auditorijumom*

Da bi celina mojih izlaganja i objašnjenja – kao i razna izlaganja instruktora koje sam posebno pripremio i koje, počevši od ove godine, nameravam s vremena na vreme ovde da šaljem – bila plodonosna i dala stvarne rezultate tokom vaših budućih zajedničkih skupova i vaših ličnih susreta, drugim rečima, da bi svi vaši razgovori u vezi s mojim zamislima prestali da imaju specifičan karakter koji su imali do sada, a zbog čega su nedavno okvalifikovani kao "seanse kolektivnog golicanja", želim već danas, tokom ovog "prvog skupa na novim načelima", da dam "savet" namenjen izuzetno vama, Amerikancima, a posebno vama koji činite ovu grupu, jer, u sadašnjim uslovima, jedino strogo ispunjenje tog saveta može, prema mom mišljenju, zaustaviti razvoj opasnih posledica zabluda iz prošlosti.

Prijateljski savet koji vam dajem, vama, Amerikancima, koji predstavljate ovu grupu, i koji ste postali, zahvaljujući nizu slučajnih okolnosti, moji najbliži istinski prijatelji, sastoji se u tome da se u svakom od vas podstakne spoznaja preke nužnosti da radikalno ukine, bar na tri meseca, čitanje svojih novina i časopisa, i da, za to vreme, što bolje može, usvoji sadržaj triju knjiga prve serije mojih dela, naslovljenog *Nepričasna kritika ljudskog života*.

Neophodno je za svakoga među vama da se upozna sa sadržajem tih knjiga kako bi, neposredno ili posredno, dobio zbir dobro određenih informacija o problemu koji postavlja praktično ostvarenje onoga zbog čega sam organizovao (a sada i reorganizovao) grupu koju vi sačinjavate – vi koji ste, mada to još niste iskusili ce-

lim svojim bićem, manje-više spoznali absurdnost vašeg običnog života, i koji činite ozbiljan napor da u svim mogućim vidovima otkrijete objektivnu istinu i da se njome prožmete, kako biste na tim osnovama izgradili vašu stvarnu individualnost, kako biste se kasnije mogli u svim prilikama izraziti na način koji odgovara stvorenu na sliku Božju.

Treba reći da ono što sam izložio u tri knjige prve serije, na uopšten način obuhvata gotovo sva pitanja koja, po mom uverenju – utemeljenom na dugogodišnjem eksperimentalnom istraživanju – mogu pasti na pamet čoveku u savremenim životnim uslovima. Pored toga, svim tim pitanjima sam pristupio u takvom obliku i onakvim logičkim redom koji čitaocu pomaže da se automatski navikne na aktivan način mišljenja i da teorijski prihvati njihovu stvarnu suštinu, te da mu pruže način – kako to preko iziskuje sama mogućnost da se nastavi rad na sebi – da ustanovi, ne samo svojim uobičajenim svesnim, nevažnim u ovom slučaju, nego svim svojim bićem, efemerni značaj svih svojih prethodnih poimanja i shvatanja.

Uostalom, potpuna spoznaja koju ćete steći o sadržaju tih triju knjiga omogućiće nam, meni lično kao i instruktorima o kojima sam govorio, kada budemo prišli pitanju koje čini "centar gravitacije" tog trenutka, da se jednostavno pozovemo, da bismo dobili na vremenu, na odgovarajuće poglavje iz prve serije, i vi ćete tako moći, budući da već imate preliminarne informacije o tom predmetu, lako priхватiti ono što ćemo potom dublje razraditi.

Na primer, danas nameravam da raspravljam o pitanju u vezi s činjenicama koje sam manje-više razjasnio u poslednjem poglavljiju treće knjige koja je naslovljena "O autoru": istraživanje tog pitanja trebalo bi, dakle, da bude moguće predstaviti kao nastavak tog poglavљa.

Iako ste vi dobro prožeti njegovim sadržajem, moći ću da se pozivam na željene odlomke – dok sam sada prisiljen da gubim vreme čitajući vam različite odlomke iz tog poglavљa.

Naročito vam je potrebno da poznajete deo poglavљa naslovlegog "Dodatak", koji sam napisao nakon što sam dokazao potpuni automatizam savremenog čoveka i njegovu potpunu ništavnost u vezi sa "nezavisnim izražavanjima" njegove individualnosti.

Nakon što sam to rekao, zamolio sam svog sekretara da pročita odlomke koje sam upravo bio spomenuo:

"Takav je običan osrednji čovek – svesni rob potpuno u službi ciljeva univerzalnog poretka, a koji su strani njegovoj ličnoj individualnosti.

"Može celog svog života da ostane onakvim kakav se bio rodio, i onakvim kakav se bio obrazovao, pod delovanjem svakovrsnih uticaja koji na kraju određuju uslove njegovog postojanja, a zatim, kao takav, nakon smrti, da bude razoren zauvek.

"Pa neka je u tome opšti zgoditak svakog života, Velika Priroda je ipak dala nekim oblicima života, na primer čoveku – mogućnost da ne bude jednostavno slepo oruđe u službi objektivnih ciljeva Univerzalnoga Svega; dala mu je sredstva, opslužujući i svesno ostvarujući ono što mu je bilo sudeno, da proizvede više nego što se od njega tražilo, i da taj višak iskoristi za svoj 'egoizam', to jest za određenje i izražavanje svoje sopstvene individualnosti.

"Ta mogućnost mu je data takođe da služi opštem cilju, jer sama ravnoteža objektivnih zakona iziskuje takve nezavisne živote, autonomnog sklopa, relativno oslobođene, a posebno ljudske vrste.

"S tim u vezi, smatram svojom moralnom dužnošću da ovde dodam i naglasim da, iako je oslobođenje moguće za čoveka, nije svakome pružena mogućnost da do njega dođe.

"Brojni razlozi mogu tome da se suprotstave, a oni ipak u većini slučajeva ne zavise samo od nas lično, ni od velikih kosmičkih zakona, nego samo od slučajnih uslova našeg dolaska na ovaj svet i našeg obrazovanja, a među njima su, naravno, glavni nasleđe i okolnosti u kojima se odigrao proces našeg 'pripremnog razdoblja'. Ti uslovi koji se ne mogu nadzirati mogu biti dovoljni da to oslobođenje onemoguće..."

Na ovom mestu sam prekinuo čitaoca, te objasnio da ćemo preskočiti sledeće stranice da dobijemo na vremenu i da je, za temu te večeri, bilo samo potrebno upoznati poređenje između života čovečanstva, kao celine, i toka velike reke koja se deli – na odgovarajućoj tački, prema mojoj definiciji, u času kad čovek postiže odgovornu zrelost, to jest doba u kojem se na precizan način otkriva je li ili nije uspeo da stekne preduslove potrebne za posedovanje svog

sopstvenog "Ja" – na dva toka, od kojih se jedan uliva u ocean bez granica, s mogućnošću kasnijeg razvojnog kretanja, a drugi u podzemne ponore u kojem sledi kretanje involutivnog poretka, ovaj put za potrebe same Prirode.

Zatim sam označio mesto gde čitanje može da se nastavi:

"Za nas, savremene ljude, najveće je zlo što, zbog raznih uslova našeg svakodnevnog života, a naročito zbog našeg nenormalnog 'obrazovanja', u doba punoletstva, stičemo samo takve sklopove ličnosti koji odgovaraju toku reke života osuđenom da se izgubi u podzemnim ponorima, i što upadamo u taj tok. Stoga nas on vuče kuda hoće, a mi, ne razmišljajući o posledicama, ostajemo pasivni, puštajući da nas nosi kao olupine, kuda struja hoće.

"Sve dok ostajemo pasivni, bićemo prisiljeni da budemo samo oruđe u službi 'involutivnih i evolutivnih stvaranja' Prirode, i moraćemo ceo preostali deo našeg života da poput robova budemo podređeni hirovima svake vrste slepih zbivanja.

"Budući da je većina među vama prešla prag punoletnosti i iskreno spoznala da još nije postigla svoje sopstveno 'Ja', i budući da shvata, uostalom, prema suštini onoga što sam rekao, da perspektive koje ih očekuju ne donose sobom ništa posebno prijatno, tako, iz straha da vi – vi koji ste upravo postali toga svesni – ne postanete 'obeshrabreni', i ne zapadnete u 'pesimizam', toliko raširen u nenormalnom životu današnjice, reći će vam sasvim iskreno, bez ikakve zadnje misli, oslanjajući se na uverenja stečena tokom dugih godina proučavanja, i osnažena brojnim iskustvima na čijim sam rezultatima osnovao 'Institut za harmoničan razvoj čoveka' – da ni za vas nije još sve izgubljeno.

"Zapravo, proučavanje i iskustva koja sam tom prilikom spomenuo jasno su mi dokazala da je naša Majka Priroda, u svojoj beskonačnoj budnosti, predvidela da bića mogu da dosegnu svoje suštinsko biće, to jest, sopstveno 'Ja', čak i nakon što su postala punoletna.

"To predviđanje pravedne Prirode sastoji se, na primer, u tome što nam je, nakon dostizanja stepena razvoja koji odgovara punoletnosti, data mogućnost da našim sopstvenim stremljenjem i pomoći izvesnih unutarnjih iskustava i izvesnih spoljnih uslova u svom opštem sklopu iskristališemo preduslove potrebne za stica-

nje tog suštinskog jezgra – po cenu, naravno, mnogo većih napora nego što je to bilo u pripremnom razdoblju.

"Proces intencionalnog stvaranja tih preduslova u našem sklopu uslovjen je teškoćom koju predstavlja prelaz iz jednog u drugi tok reke života.

"Zanimljivo je ovde spomenuti da izraz koji naši savremenici često koriste, uostalom sasvim automatski, i bez ikakvog shvana skrivenog smisla, 'prvo oslobođenje čoveka', upravo izražava, prema tumačenju koje o njemu daju upućeni iz jedne škole koja danas postoji u srednjoj Aziji, smisao one slike koju sam dao u svojim zapisima o mogućnosti da svaka kap vode prvobitne reke života pređe iz toka namenjenog da se izgubi u podzemnim ponorima u onaj koji se izliva u široka prostranstva okeana bez granica.

"Premda je Velika Priroda dala mogućnost tog prelaza čoveku koji je, nakon što je dosegnuo punoletnost, već ušao u tok podzemnih ponora, moram vas upozoriti, kako ne bih u vama podstaknuo iluzije; preći iz jednog toka u drugi nije tako lako – ali ko hoće da pređe, prelazi.

"Za to je neophodno, zadržavajući bez predaha stanje aktivne svesti, postići pre svega u sebi samome, po cenu upornosti u svakom iskušenju, intencionalnu kristalizaciju preduslova sposobnih da urode neugasivim podsticajem želje za tim prelazom.

"Zatim će čoveku biti dato pokretanje svih njegovih unutarnjih snaga za upornu borbu protiv očevidnih anomalija usađenih u njegovoj individualnosti, koje su primetne čak i njegovom zdravom razumu, to jest, za borbu protiv navika ukorenjenih u njemu, koje smatra nedostojnjima sebe za vreme razdoblja u kojima je najskopojniji, navika koje doprinose pojavi našega unutarnjeg 'Boga zločinitelja', u svrhu podržavanja i ojačavanja njegove snage i njegove moći, uvek i u svemu – 'Boga zločinitelja' čija prisutnost stvara savršene uslove, naročito kod savremenih ljudi, za uživanje u stanju 'nepomućenog mira'.

"Drugim rečima, potrebno je da se odreknete svega što čini običan život.

"O toj smrti govore sve vere.

"Takvo je značenje izreke koja nam dolazi iz najdavnijih vremena: 'Bez smrti nema uskrsnuća'. To jest: 'Ne umreš li, nećeš biti ni uskrsnut'.

"Ovde se ne radi o smrti tela, jer za tu smrt nema uopšte potrebe za uskrsnućem.

"Ako postoji duša, i ako je besmrtna, ona može i bez uskrsnuća tела.

"To uskrsnuće nije nikako potrebno da bismo se pojavili na Poslednjem суду pred našim Gospodom, kako nas uče crkveni oci.

"Ne, svi proroci koji su odozgo poslati pa i sam Isus Hrist govorili su o toj smrti koja može ovde dole da posreduje, u ovom životu, to jest o smrti 'tiranina' koji nas čini robovima, a jedino njegovo uništenje može da osigura prvo veliko oslobođenje čoveka."

Na tom mestu sam prekinuo čitanje i nastavio ovako

Nakon svega što je pročitano, svi vi bi trebalo da shvatite da ono što neminovna sudbina iziskuje od svakog čoveka kako bi sačuval mogućnost ulaska na novi put, na put "evolutivnog kretanja", jeste da poseduje bar nekoliko preduslova za sticanje svoga sopstvenog "Ja".

Čovek koji, zbog uslova tokom svog pripremnog perioda, nije iskoristio vreme u kojem mu je od Prirode bilo unapred predodređeno da u njegovom opštem sklopu dode do prirodnog sticanja preuslova koji su neophodni za kasnije formiranje njegovog sopstvenog "Ja", i koji dostigavši punoletnost – uzrast u kojem se zdravo rasuđivanje ponekad može ispoljiti u saglasnosti sa zakonima – slučajno otkriva tu činjenicu i odlučuje da iskoristi mogućnost da bude takav kakav u stvarnosti treba da bude, to jest da ima svoju sopstvenu individualnost, određenu neospornim posedovanjem svog sopstvenog "Ja", taj čovek – kako su to ustanovili pravi mudraci svih prošlih razdoblja – treba apsolutno da započne sa tim da u sebi svesno stvori sedam preduslova svojstvenih jedino ljudskom biću, odnosno predispozicija čiji kvalitet ispoljavanja zavisi od savršene uskladenosti njegovog funkcionisanja s osnovnim zakonom Svetmira, a to je Heptaparapashinok.

Danas ču govoriti samo o trima od tih sedam psihičkih činilaca svojstvenih jedino čoveku.

U izvesnim uslovima, ustanovljenim automatski ili intencionalno stvorenim, a zavisno od mentalnih asocijacija i emotivnih iskustava, ova tri činioca proizvode, u svom opštem psihičkom delovanju, tri određena podsticaja.

Pre nego što nastavim da objašnjavam šta je nužno činiti i kako čovek treba svesno da se izražava, iznutra kao i izvana, da bi u sebi podstakao tri podsticaja koji treba da se pojave kao vidovi, sa-glasni zakonima, njegove stvarne individualnosti, prisiljen sam, da bih ih označio – zbog nedostatka odgovarajućeg izraza u engleskom jeziku i prema tome nemogućnosti da se makar približno shvate spomenuti podsticaji – da izaberem više-manje odgovarajuće konvencionalne nazive, a koje ćemo od sada koristiti u našim razgovorima.

Da bih donekle odredio prva od ta tri ljudska podsticaja koji treba da izbjeg i da se ispolje u stvarnom čoveku, možemo da se poslužimo rečju *can*, ne u smislu koji sadrži u jeziku savremenih Engleza, nego u onom smislu koji su joj davali njihovi preci u "pred-šekspirsko" doba.

Premda u savremenom engleskom jeziku postoji reč koja tačno određuje drugi od tih ljudskih podsticaja, glagol *to wish*, ipak je vi, Amerikanci, kao uostalom i sami Englezi, upotrebljavate samo da biste izrazili, naravno nesvesno, jedan od vidova tog "ropskog podsticaja", mogli bismo reći, kojem odgovaraju, posebno u tom jeziku, mnoge reči, kao *to like, to want, to need, to desire*, ili: voleti, hteti, trebatи, željeti.

Što se tiče reči koja bi odgovarala da se izrazi i shvati treći od tih ljudskih podsticaja mogli bismo je tražiti u svim rečnicima engleskog jezika i ne bismo našli nijednu koja bi mu imalo odgovarala.

Taj podsticaj, svojstven jedino čovjeku, u engleskom jeziku se može odrediti samo na opisan način, to jest uz pomoć više reči. Što se mene tiče, privremeno ću ga izraziti ovako: "potpuno primećivati svoju celokupnost kao konkretnu stvarnost".

Ovaj treći podsticaj, koji bi ponekad trebalo da se ispolji, u dobro određenom obliku, u opštem sklopu svakog normalnog čoveka za vreme njegovog budnog stanja, najvažniji je od sedam podstica – ja svojstvenih samo čoveku, jer udružen s dva prva podsticaja – za koje sam već rekao da bi se na engleskom mogla izraziti rečima *care*.

i wish, gotovo je dovoljan da čini i predstavlja pravo "Ja" čoveka koji je postao punoletan.

I samo u čoveku koji ima takvo "Ja", ta tri podsticaja – od kojih su dva gotovo određena engleskim izrazima *I can* i *I wish* – postižu puno značenje koje im pridajem: to značenje, kao i odgovarajuća snaga delovanja njihovog izražavanja, javlja se samo u onome koji, svojim intencionalnim naporima, podstiče u sebi samome preduslove sposobne da stvore te, za čoveka svete, podsticaje.

Samo takav čovek, kad svesno kaže: "jesam" – *jeste* stvarno; "mogu" – *može* stvarno; *hoću* – hoće stvarno.

Kada "hoću" – celim svojim bićem osećam da hoću, i da mogu hteti. To ne znači da želim ili da osećam potrebu da bih voleo ili čak da to želim. Ne. "Hoću". Ništa me ne privlači, ništa ne želim, niti želim bilo šta, ništa mi nije potrebno – sve to je robovanje. Ako "hoću" nešto, treba to da volim, čak ako i ne volim to. Mogu hteti to da volim, zato što "mogu".

Hoću – osećam celim svojim bićem da hoću.

Hoću – zato što mogu hteti.

Oslanjajući se na sopstveno iskustvo, čini mi se naročito nužnim da ovde naglasim teškoću jasnog shvatanja svega toga bez dugog i dubokog razmišljanja i, uopšte, teškoću da se zadržimo na pravom putu kako bismo u svom opštem sklopu stekli činioce sposobne da urode s barem ta tri prva od sedam podsticaja značajnih za stvarnog čoveka. Prepreka koja izbjiga već pri prvim pokušajima proizlazi iz sledeće činjenice: s jedne strane, ovi podsticaji mogu da postoje, gotovo isključivo, samo ukoliko već imamo sopstveno "Ja", a s druge strane, "Ja" može da se javi kod čoveka, gotovo isključivo, samo ukoliko u sebi ima ta tri podsticaja.

Da bih vam omogućio da svesno razvijete ta tri sveta podsticaja, nameravam da vam preporučim nekoliko jednostavnih vežbi, od onih koje su već bile detaljno izložene u programu Instituta koji sam osnovao, a koje su bile namenjene učenicima koji su pristupili "mezoterijskoj grupi".

Kažem "jednostavnih" zato što su u raznim ozbiljnim školama za samousavršavanje, koje i danas postoje, predvidene u istu svrhu vrlo složene vežbe.

Da bi neki stvaran uticaj mogao da deluje na opšti sklop onih koji rade sve te posebne vežbe, i da bi se olakšalo usvajanje svega što je postignuto, pre svega treba znati da je taj skup rezultata, koji stvaraju razne aktivnosti koje se odigravaju u čovekovom duševnom životu, a koji nazivamo "pažnja", sposoban da se podeli – bilo spontano zbog slučajnih okolnosti, bilo pod intencionalnim delovanjem neke sile volje – u više dobro određenih delova, i da svaki od tih delova tada može – bilo spontano, bilo intencionalno i dalje – da bude usredsređen na poseban cilj s određenim intenzitetom.

U sadašnjem slučaju, neophodno je naučiti da se pažnja podeli na tri gotovo jednaka dela, a zatim da se oni simultano, na određeno vreme, usredsrede na tri unutarnja ili spoljna vrlo različita "cilja".

Da bi se omogućilo efikasno dosezanje tog cilja, u razrađenom programu o kojem sam govorio naznačen je niz vežbi pod imenom "pripremanje terena".

Premda su vežbe u tom programu namerno bile sastavljene izvesnim sledom, prepostavljajući da se započne s brojem jedan, za vas, Amerikance, a zbog raznih nesporazuma u prošlosti, smatram efikasnijim da se započne s brojem četiri.

Ta vežba broj četiri iz niza zvanog "pripremanje terena" izvodi se u praksi na sledeći način:

Pre svega treba svu svoju pažnju podeliti na tri gotovo jednaka dela, a potom usredsrediti svaki od tih delova na različiti prst desne ili pak leve ruke, na primer kažiprst, srednjak i prstenjak, ustavljajući u jednom prstu ishod organskog procesa zvanog "biti osetljiv" (*ressentir*), a u nekom drugom ishod procesa zvanog "osećati" (*sentir*), dok bi se sa trećim napravilo bilo kakvo ritmičko kretanje, a da se pri tome u automatski tok mentalnih asocijacija uvede niz brojeva koji bi se ponavljao bilo u normalnom redu, bilo prema nekom posebnom računu.

Ovde ponovo iskršava pitanje siromaštva engleskog jezika, ovaj put u tom smislu što savremenici koji pripadaju engleskoj rasi, a vi takođe, Amerikanci, koji ste posudili njihov jezik i upotrebljavate ga u svakodnevnom životu, nemate ni najmanjeg pojma o razlici koja postoji između dva sasvim različita podsticaja, čak kod

običnog čoveka, hoću reći između podsticaja "osećati" i podsticaja "biti osetljiv".

Budući da je vrlo važno upoznati razliku između ta dva podsticaja, da bi se shvatile moje kasnije naznake o svim vežbama koje će vam biti potrebne, kao i o prirodi stvarnog čovekove psihičke strukture, biću prisiljen da prekinem logički sled započetog izlaganja, i opet uzmem više vremena da objasnim, za sada bar približno, to psiho-filološko pitanje koje je tako neočekivano iskrsnulo.

Da bih vam objasnio to vrlo važno pitanje – razliku između "osećati" i "biti osetljiv" – daću vam sledeću definiciju:

Čovek "oseća" kada njegovi "činioci inicijative" emaniraju iz jednog od onih mesta razasutih u njegovom opštem sklopu koje sa-vremena nauka naziva "simpatičkim nervnim ganglijama", a čiji je glavni centar poznat pod nazivom "solarni pleksus" (sunčani splet, prim. prev.) i čija se sveukupnost delovanja, prema terminologiji koju sam davno ustanovio, naziva "centrom osećaja"; a "biti osetljiv" znači da je osnova tih "činioca inicijative" skup "motornih neurona" kičme i jednog dela encefaličkog mozga, skup koji se prema mojoj terminologiji zove "motornim središtem".

Prirodna razlika između ta dva nezavisna izvora, koju vi ne poznajete, određuje razliku među funkcijama koje ne razlikujete jednu od druge.

Za ovu četvrtu pripremnu vežbu koju vam upravo objašnjavam, nužno je – služeći se "supstitutom" koji danas u vama ispunjava "obaveze" onoga što kod stvarnog čoveka čini "voljnu pažnju", a kod vas je tek "napetost sopstva" – naučiti istovremeno posmatrati tri heterogena rezultata do kojih dolazi u vama, a svaki od njih polazi iz različitog izvora opštег delovanja vaše celokupne ličnosti. Drugim rečima, jedan deo te pažnje treba da bude zaokupljen time da ustanavljuje u jednom od prstiju proces koji čini "biti osetljiv", drugi da ustanavljuje u nekom drugom prstu proces koji čini "osećati", a treći deo treba da prati automatske pokrete trećeg prsta.

Premda je ova četvrta vežba najteža od svih koje čine taj niz vežbi, ipak jedino ona u nama, zbog raznih nesporazuma o kojima sam govorio, može, prema mom mišljenju, ispraviti zabludu iz prošlosti i pripremiti sve što je potrebno za budućnost.

Da bi se shvatilo ono što je u njoj neophodno i procenila njena stvarna teškoća, nužno je da se ona ponavlja mnogo, mnogo puta. U početku jednostavno treba neprestano da pokušavate da shvati-te smisao i važnost ove četvrte vežbe – a najpre za vas same – ne očekujući da ćete postići ikakav konkretni rezultat.

Samo to shvatanje i sposobnost da dobro izvodite tu vežbu omogućice vam da dokučite smisao i važnost svih sledećih vežbi, koje je neophodno shvatiti i izvoditi ukoliko postoji spremnost za to da se postigne sopstvena individualnost. Savetujem vam, dakle, da "pokrenete" sve svoje snage i svoje sposobnosti da biste *bili sposobni* da, za neko vreme, ne budete lenji, i da se u isto vreme prema sebi samima, to jest prema svojim sopstvenim slabostima, pokažete sasvim nemilosrdni, jer će od te prve vežbe zavisiti celokupan normalni poredak vašeg budućeg života – sve vaše buduće sposobnosti, svojstvene samo čoveku, saglasno zakonima.

Stoga, dakle, želite li stvarno u sebi steći ono što jedino razlikuje čoveka od obične životinje, drugim rečima, želite li da budete onakvi kakvimi vam je Velika Priroda dala mogućnost da budete pod uslovom da to uistinu želite – željom koja emanira iz triju delova vašeg bića nezavisno oduhovljenih – i preduzmete li svesne napore u cilju da se preobrazite u "obrađenu zemlju" sposobnu da iz nje prokljia i izraste ono na čemu počiva nada Stvoritelja svih postojećih stvari, tada će biti potrebno da, u svakom času i u svim prilikama, boreći se protiv slabosti koje su deo vaše ljudske prirode, po svaku cenu dospete do potpunog shvatanja, a zatim i do praktičnog izvođenja ove vežbe kako sam vam je izložio. Imaćete tada mogućnost da svesno u sebi samima iskristališete preduslove sposobne da urode tim trima podsticajima, koji obavezno moraju da postoje u opštem sklopu svakog čoveka koji ima pravo da se nazove *stvorenjem na sliku Božju*.

ČETVRTO PREDAVANJE

*Održao sam ga 12. decembra 1930.
pred grupom koja je upravo bila reorganizovana,
i u koju su ponovo primljeni
članovi takozvane "grupe Orage".
Dvorana je bila puna.*

Pre nego što pređem na osnovnu misao ovog četvrtog predavanja, želim da vam opišem, dajući vam što je moguće stvarniju sliku, više dogadaja koji su se zbili članovima te grupe Orage, nakon što sam im predložio da potpišu "prethodni ugovor" o kojem sam govorio.

Opisaću ih, kao i razne posledice koje su iz njih proistekle i koje su inače na neočekivan način stvorile sticaje vrlo povoljnih okolnosti za mene, zato što će mi ako ih osvetlim stvarnim svetlom – a ne publicističkim, kako je to običaj sa svakom stvari u Americi – biti moguće da unutarnjem pogledu svakog čitaoca ponudim sliku koja će mu pomoći da shvati kojom snagom se kod tih Amerikanaca – za koje na celoj Zemlji svi savremenici smatraju da su dosegli najvišu kulturu – razvio taj osećaj koji nazivamo "nagon stada", postavši neosporno svojstvo većine ljudi današnjice, a čije se ispoljavanje sastoji u tome da čovek, umesto da deluje po sopstvenom rasudivanju, slepo sledi primer drugih, pokazujući na taj način na koliko niskom nivou se nalazi razvoj njegove misli u pogledu sposobnosti da načini logička suprostavljanja. Pored toga, iz te će priče izbiti i čak svakom čitaocu mojih dela postati sasvim jasan jedan od vidova običaja koji se proširio svuda u procesu našeg zajedničkog postojanja, posebno kod Amerikanaca, a koji se sastoji u tome da se ljudi, u svom naporu da dosegnu jedan te isti cilj, dele na

više, kako se to kaže, "stranaka" – što po mom mišljenju čini, naročito ovih poslednjih godina, jednu od najvećih "nevola" našeg sавremenog društvenog života.

Ti događaji, a njihov sadržaj može takođe imati poučan karakter i time odgovarati cilju koji sam sebi postavio pišući ovu seriju svojih dela, zbili su se sledećim redom:

Kako sam kasnije saznao, isto veče kad se održavala opšta skupština na kojoj sam najavio da će biti neophodno potpisati taj ugovor, odredivši rok za potpisivanje, gotovo su se svi razišli u malim grupama, a zatim skrasili u raznim noćnim čajldsovima ili pak u stanovima onih u kojima je "kućni tiranin" – uobičajen u svakom savremenom domaćinstvu – bio taj dan odsutan, te tamo većali i strasno raspravljadi sve do jutra o tome šta treba učiniti.

Sutradan, već u zoru, ponovo se vrativši svojim razgovorima i telefoniranjima onim drugovima koji nisu prisustvovali opštoj skupštini, nastavili su da razmenjuju svoja mišljenja i stavove, a ishod svih tih rasprava je bio da su isto veče osnovane tri nezavisne stranke, svaka s različitim pogledom na sve ono što se dogodilo.

Prva stranka je bila sastavljena od onih koji su bili odlučili ne samo da potpišu ugovor koji sam iziskivao, nego da se bezuslovno, u budućnosti, slože sa svim naredbama i uputstvima koje bih im ja lično dao, i s isključenjem svih drugih.

Druga stranka okupila je one u čijoj se strukturi ličnosti, za to kratko vreme, i iz neshvatljivih razloga – bar u mojim očima – bio oblikovao jedan čudan činilac, u bliskoj vezi sa celinom njihove jedinstvene individualnosti, da ne priznaju ništa što dolazi od mene, nego da ostanu verni onome koji im je više godina bio, kako se izrazio jedan među njima, "ne samo učitelj i vodič, nego na neki način i nežni otac" – to jest gospodin Oragu.

Treća stranka je obuhvatala one koji su odlagali svoju odluku, u očekivanju odgovora na telegram koji su bili poslali g. Orageu pitajući ga šta treba da čine.

Oni koji su pristupili prvoj stranci bili su svi, do poslednjeg, potpisali ugovor pre isteka predviđenog roka.

U strukturi ličnosti onih koji su činili drugu stranku, kako je kasnije postalo jasno, čudan činilac koji sam malopre spomenuo uzimao je sve više i više maha, i u trenutku kada je trebalo potpisati

ti ugovor, dostigao je takav stepen da je svako od njih, u "ratobornom žaru" i jarosti da me pobedi, mogao da nadmaši slavne Balshakariene iz starih vremena koji su branili svoj idol "Tanstsatra-ta" od đavola koje im je specijalno slao sam Pakao.

Što se tiče vrlo dragih "supersenzibilnih" američkih sledbenika mojih zamisli koji su činili treću stranku, upravo su oni učinili da se pojavi sadašnji nivo razvoja logičkog mišljenja kod naroda kojeg danas svuda na Zemlji smatraju najcivilizovanijim.

Razne nijanse suptilnih, složenih i ingenioznih rezultata ispoljavanja njihovog "logičkog mišljenja" postale su očevideće celoj njihovoj okolini, a naročito meni, kada su, doznavši za skori dolazak lično g. Oragea na bojno polje, počeli da izmišljaju sve vrste okolnosti, takoreći nezavisnih od njihove volje, i da izlažu te "savršeno dobro složene" okolnosti pažnji mogajadnog sekretara – i to, ne direktno, nego preko drugih osoba, ili pak telefonom.

A sve to stoga da bi svoju konačnu odluku odložili do dolaska g. Oragea, osiguravajući sebi tako, za svaki slučaj, poštovanja vredno opravdanje što nisu ugovor potpisali u predviđenom roku.

Dva dana pre četvrte opšte skupštine reorganizovane na novim načelima, g. Orage je stigao u Njujork, i već je bio upućen u sve što se zbivalo u njegovoj odsutnosti.

Istog dana kada je stigao, obratio se mom sekretaru moleći za lični susret sa mnom.

Priznajem da to nisam očekivao, jer sam znao da su mu mnogi članovi grupe pisali i javili mu o svemu što se događalo, i posebno, naravno, o ne baš laskavom mišljenju o njemu koje sam više puta izrazio.

Moj prvi podsticaj je bio da mu odgovorim da će ga sa zadovoljstvom primiti, kao starog prijatelja, ali pod jednim jedinim uslovom: da ne bude govora o bilo kakvim nesporazumima, ni o novim propisima koje sam za vreme njegove odsutnosti dao članovima njegove grupe; ali, setivši se iznenada uznemiravajućih novosti koje sam sat vremena ranije bio primio o nepovoljnem toku mojih materijalnih poslova, što se tiče rasprodaje robe, koju su doneli moji prijatelji, odlučio sam da svoj odgovor odložim i da ga bolje odmerim. Zapravo, sledeća misao se začela u meni: ne bi li se ta

molba mogla iskoristiti, budući da je moja početna odluka, da ne tražim pomoć od članova te grupe u rešavanju novčanih pitanja mog putovanja, već bila izmenjena zbog izražavanja nekih među njima, izražavanja uistinu nepodnošljivih i nedostojnih osoba koje su bile povezane s mojim zamislima već nekoliko godina, i koje su se čak činile kao da su ih dobro međusobno proučile i dobro shvatile.

Nakon što sam razmislio i suprotstavio sve rasplete događaja koji bi mogli da se odigraju već prema prilici, odlučio sam da mu odgovorim ovim rečima:

"Veleumni, prepuni obećanja i od mene vrlo poštovani gospodine Orage,

"Takav kakvog me poznajete, nakon svega što se ovde dogodilo, nemam više prava da na vas gledam isto tako kao nekada, pa bilo to samo kao starog prijatelja!

"Za sada, ne kršeći svoja načela, od kojih vam je većina poznata, mogu vas sresti i čak, kao nekada, učestvovati s vama u 'prelivanju iz šupljeg u prazno', pod jednim uslovom da i vi, gospodine Orage, takođe potpišete ugovor koji sam predložio svim članovima grupe koju ste vodili."

Nakon što je primio taj odgovor, g. Orage, na veliko iznenađenje moje okoline, odmah je došao u moj apartman, u kojem su živeли neki od onih koji su me pratili na tom putovanju, a među njima i moj sekretar, te na brzinu, bez raspravljanja, potpisao ugovor. Potom, očevidno oponašajući – kako su mi ispričali – način na koji uvek sedim, tiho je rekao ovo:

"Poznavajući dobro – naravno, zahvaljujući g. Gurdijevu – razliku između onih čovekovih izražavanja koja emaniraju iz njegove stvarne prirode – a što je direktni rezultat njegovog nasleđa i obrazovanja koje je primio u ranom detinjstvu – i onih koja su se pokrenula njegovim automatskim mišljenjem koje je, kako ga je sam odredio, tek ishod slučajnih utisaka svih vrsta, nakupljenih bez ikakvog reda – i budući da sam, uz to, u toku svega što se dogodilo dok sam bio odsutan, jer sam primalo pisma od raznih članova ove grupe, odmah sam shvatio, bez imalo oklevanja, šta se krije iza predloga g. Gurdijeva – predloga koji se na prvi pogled činio stvarno absurdnim, budući da se radi o tome da i ja takođe, kao i ostali, potpišem ugovor koji bi me lišio prava da imam bilo kakav odnos sa čla-

novima ove grupe koju sam vodio tako dugo vremena, i još, ma kako se to činilo čudnim, da imam i bilo kakav odnos sa samim sobom.

"Shvatio sam to odmah zato što sam, ovih poslednjih dana, mnogo razmišljao o pomanjkanju saglasnosti između mog unutarnjeg uverenja i onoga što g. Gurdijev naziva 'ulogom koju ovde igram'; od tada, mučan osećaj je stvorio u meni iskreno otkriće tog pomanjkanja koje neprestano raste.

"U trenucima pribranosti, naročito ovih poslednjih meseci, često sam sam sebi, potpuno iskreno, priznavao protivrečnost koja postoji između mojih spoljnih izražavanja i zamisli g. Gurdijeva, pa prema tome i zločudnog delovanja koje bi moje reči mogle imati na ljudе koje vodim, takoreći u skladu s njegovim zamislima.

"Iskreno rečeno, gotovo svi utisci koje je pobudilo ono što je g. Gurdijev rekao o meni i o mojoj delatnosti, u toku opštih skupština ili privatno izvesnim članovima naše grupe, odgovaraju tačno mom unutarnjem uverenju.

"Vrlo često sam nameravao da okončam to izražavanje moje dvojnosti, ali su me razne životne prilike uvek sprečavale da to i učinim sa svom potrebnom odlučnošću.

"Sada, nalazeći se pred predlogom koji se na prvi pogled čini absurdnim, ali poznavajući običaj svog učitelja da 'duboke misli uvek prikrije običnim izrazima, naizgled lišenim smisla', bio mi je dovoljan trenutak da o tome razmislim, da bih jasno shvatio: ne iskoristim li ovu priliku da se zauvek oslobodim onoga što sam nazivao sopstvenom 'dvojnošću' nikada neću biti sposoban da to učinim.

"Odlučio sam, dakle, da započnem time što ću potpisati ugovor koji zahteva g. Gurdijev, i u isto vreme, dajem reč, u vašem prisustvu, da od sada neću imati ni najmanjeg dodira ne samo ni s kim od članova stare grupe, nego ni sa svojim starim 'Ja', na osnovu prethodnih uslova o uzajamnim odnosima i uticajima.

"Najveća mi je želja, naravno ako to odobrava g. Gurdijev, da od danas postanem običan član ove nove grupe, takva kakva je sada reorganizovana."

Ova "filozofska razmatranja" g. Oragea ostavila su tako snažan utisak na mene i izazvala tako čudnu reakciju u mojoj jedinstvenoj ličnosti da ne mogu da se uzdržim, hteo ne hteo, da ispri-

čam i opišem, u stilu mog starog učitelja, koji je danas postao gotovo svecem, Nasradina-hodže, prilike i uslove u kojima se zbio proces asimilacije u mom biću onih "tsiemesa" rečenih filozofskih razmatranja tog slasnog "angloameričkog koktela", g. Oragea, koji je više godina, na neki način, bio u Americi glavni predstavnik i tumač mojih zamisli.

Kad su me obavestili o njegovom dolasku, o njegovim filozofskim razmatranjima u vezi s predlogom koji sam mu dao i njegovoju odluci da i on potpiše taj ugovor, bio sam u kuhinji i upravo pripremao, kako kažu moji "paraziti", "jelo-centar-gravitacije", koje sam pravio svakog dana za vreme boravka u Njujorku, s jedinim ciljem da sebi priuštim izvesnu fizičku vežbu, a svaki put bih izabrao neko novo nacionalno jelo jednog od bilo kojih naroda sa svih kontinenata.

Tog dana sam pripremalo omiljeno jelo stanovnika oblasti koja se nalazi između Kine i kineskog Turkestana.

U trenutku kada su mi najavili dolazak g. Oragea i saopštili njegova suptilna filozofska razmišljanja, upravo sam mutio žumance sa cimetom, đumbirom i pompadorijem.²

Čim su odjeknule neke reči koje je izgovorio, ko bi znao zašto, upravo u središtu koje se nalazi između dve polovine mozga, u meni je počeo da se razvija, u toj "sveukupnosti funkcionisanja" koja kod čoveka uglavnom stvara "osećaj", proces sličan nagonu neizbežne samilosti, i iznenada, bez ikakvog predumišljaja – što nikako nije moj običaj pri meni tako svetom obredu kao što je potrebna priprema da bi se postigla željena simfonija ukusa jela što je na Zemlji poznato od drevnih vremena – levom sam rukom usuo u lonac, umesto prstohvata đumbira, svu svoju zalihu kajenskog bibera, a pri tome tako snažno zamahnuo desnom rukom da sam u leđa ošinuo mogjadnog muzičkog sekretara, koji je baš prao sudove; zatim sam pohitao u svoju sobu, izvalio se na sofу i, zagnjurivši glavu u jastuke – koji su, da usput kažem, napola bili pojedeni od moljaca – počeo da jecam i gorko plačem.

Nastavio sam da jecam bez razumnog povoda, samo pod delovanjem tog osećaja koji me celog spopao i širio se zakonom inerci-

² Jedna od mirodija prim. prev.

je, sve dok moj prijatelj lekar, koji me pratio u Ameriku, slučajno primetivši u meni simptome čudnovatog psihičkog stanja, nije bano u moju sobu s velikom bocom škotskog viskija specijalno proizvedenog za Amerikance. Nakon što sam ispio taj lek po njegovom izumu, osetio sam se duševno mirnijim, ali grčevi koji su se javili na levoj polovini mog tela nisu se smirili sve do večere, to jest do trenutka kad smo, u nedostatu neke druge hrane, bili prisiljeni, ja i svi oko mene, da jedemo jelo koje sam neumereno zabiberio.

Neću sada ovde da govorim o tome što su učinila unutarnja i kustva i o tragovima koje su u mom svesnom ostavile asocijacije u mom mišljenju pokrenute tim neumereno zabiberenim jelom, jer mi je palo na pamet da mi ta informacija bude polazna tačka za izvesnu "poučnu visokookrepljujuću studiju" u vezi s psihičkom strukturom savremenog čoveka rođenog i vaspitanog na evropskom kontinentu – studiju koju nameravam da razvijem u svim vidovima u jednoj od sledećih knjiga ove treće serije mojih dela.

Što se tiče načina na koji sam upotrebio, za objektivno pravedne ciljeve, izražavanje načina mišljenja svojstvenog savremenoj civilizaciji, a koji se u najvišem stepenu razvio kod tih tipičnih predstavnika Amerikanaca, pokazaće vam ga ono što sledi.

Kad su sutradan nakon posete g. Oragea započela, već od ranih jutarnjih sati, brojna zapitivanja mojih sledbenika, koji su me gotovo zaklinjali da ih upišem kao članove te nove grupe, dao sam analog da im se odgovori ovako:

"Na sledećoj opštoj skupštini novoorganizovane grupe svaki stari član grupe Orage će moći da bude primljen uz ova dva uslova:

"Prvi uslov će biti, za one koji nisu potpisali traženi ugovor, da plate novčanu kaznu koja će iznositi svetu dolara odgovarajuću materijalnim mogućnostima dolične osobe, svetu koju će utvrditi višečlani odbor stare grupe posebno izabran u tu svrhu.

"Drugi uslov će biti da svi oni koji budu ispunili prvi uslov – to jest momentalno plaćanje novčane kazne koja im bude odredena i koja ni u kojem slučaju neće biti vraćena – budu upisani, na početku, jedino kao kandidati za novu grupu; tek nakon određenog vremena biće označeni, u skladu sa tim da li će zadovoljiti nove uslove ili ne, oni koji su dostojni da ostanu u svojstvu istin-

skih članova, i oni koji će bez prava na žalbu morati da napuste grupu."

Istog dana sam osnovao odbor od četiri člana koji su, u dogovoru sa mnom, ustanovili sedam kategorija novčane kazne.

Prva i najviša novčana kazna bila je utvrđena na 3648 dolara, druga na 1824 dolara, treća na 912 dolara, četvrta na 456 dolara, peta na 228 dolara, šesta na 114 dolara, a poslednja i najniža na 57 dolara.

Uz novčane kazne, utvrdio sam i taksu za troškove stenografiiranja predavanja koja sam održao tokom prvih sastanaka nove ezoterijske grupe, a s kojima su se oni koji su bili odsutni bezuslovno morali upoznati kako bi mogli da prate kasnija predavanja: za one iz prve kategorije, to jest za one koji su bezuslovno potpisali ugovor, 10 dolara – za one iz druge kategorije, to jest za one koji nisu priznavali ništa što dolazi od mene, 40 dolara – i za one iz treće kategorije, to jest za one koji su bili odlučili da čekaju dolazak g. Oragea, 20 dolara.

Sve to dalo je sveukupan iznos od 113.000 dolara, iznos koji sam podelio u dva jednakata dela, od kojih sam jedan zadržao za sebe, a drugi je trebalo da posluži kao osnova za ustanovljenje fonda uzajamne pomoći za one među članovima te prve ezoterijske grupe koji su imali nekih materijalnih poteškoća.

Tako je moje četvrto predavanje, koje ћu sada sažeti, bilo održano tog puta u prisustvu g. Oragea i više njegovih starih "podržavalaca prvog ranga", moglo bi se reći, a koji su sada sedeli, da kažem a da ih ne uvredim, "podvijenog repa", i kojima su nepokolebljiva lica bila prožeta nekim "plasto-uljanim" izrazom.

To veče, nakon muzičkog uvida, kad je već prema ustaljenom običaju moj muzički sekretar odsvirao komad komponovan uveče uoči sastanka, i dva komada iz mojih prethodnih serija, po izboru većine prisutnih, započeo sam ovako:

Prema istorijskim činjenicama i u skladu sa zdravim logičkim mišljenjem, čovek – s obzirom na predispozicije njegove fizičke konstitucije i oblika aktivnosti njegove psihičke strukture u pogledu bilo kakvog opažanja i ispoljavanja – trebalo bi stvarno, među svim spoljnim oblicima života koji se javljaju i postoje na Zemlji,

da zauzima vrhunsko mesto, 'vodeće', da tako kažemo, kako bi uredio običan život pazeći budno na njegovu ispravnost, i kako bi indikacije za opravdanje smisla i cilja ljudskog postojanja preneo u proces ostvarenja poretka prethodno utvrđenog od našeg zajedničkog Oca.

U opštem procesu zemaljskog života mnogostruktih oblika, upravo je tako bilo u početku, kako nam pokazuju te iste istorijske činjenice. Tek kasnije – od trenutka u kojem je, u psihičkoj strukturi ljudi, a naročito zbog njihove mane zvane lenjost, izbilo i na snazi dobijalo sa svakom generacijom, ono 'nešto' što je, s jedne strane, automatski prisiljavalo čitav njihov opšti sklop da neprestano žele mir i da se trude da ga postignu i koje se, s druge strane, povećavalo uporedo s jačanjem onog osnovnog zla u njima, njihovog povlačenja iz sveukupnog života koji je prosleđen na Zemlju.

Isto kao što ispravnost rada svakog relativno autonomnog organa zavisi od ispravnosti *tempa* funkcionisanja celokupnog organizma, tako i ispravnost našeg života zavisi od ispravnosti automatskog života svih drugih spoljnih oblika života koji se javljaju i postoje istovremeno s nama na našoj planeti.

Budući da se opšti *tempo* života na Zemlji, stvoren kosmičkim zakonima, sastoji od sveukupnosti ritmova života, kao i od ljudskog života i života svih drugih oblika, svaka anomalija *tempa* u bilo kojem od oblika života, ili pak jednostavno disharmonija, neizbežno mora da izazove anomaliju ili disharmoniju u nekom drugom obliku života.

Započeo sam s tako apstraktnom temom – i na prvi pogled tako udaljenom od onoga što sam zamislio kao vaše neposredno interesovanje – pre svega zato što, nastojeći da vam danas objasnim razvoj jedne 'kardinalne' vežbe, za svesnu kristalizaciju u vama prve od sedam psihičkih predispozicija inherentnih samo čoveku, želim samo da vas upoznam s vidom objektivne istine, a za njeno precizno shvatanje bila je neophodna ova digresija opštег karaktera.

Smatram važnim, i za vas vrlo korisnim, da primetite da je taj vid objektivne istine što se tiče procesa ljudskog života na Zemlji uvek činio jednu od osnovnih tajni upućenih svih redova i svih epoha, i da bi njegova spoznaja sama po sebi mogla doprineti, kao

što je već bilo ustanovljeno, jačanju asimilacije rezultata ove kardinalne vežbe, kao i drugih sličnih vežbi.

Upravo želim da vam govorim o sveukupnosti kosmičkih supstanci koja, svojim unutarnjim svojstvima, predstavlja za naš ljudski život, kao i za druge spoljašnje oblike života, glavni činilac ostvarenja, i koja, čineći 'drugorazrednu supstancialnu hranu', i nije ništa drugo nego vazduh koji udišemo.

Vazduh, kojem su elementi nužni za naš život izvučeni, da bi zatim u našem organizmu bili pretvoreni u druge kosmičke supstance, koje odgovaraju glavnim potrebama univerzalnog ostvarenja, sastavljen je, kao i svako određeno kosmičko zgasnuće, od dvaju vrsta elemenata, koje u svojoj sveukupnosti imaju sasvim suprotna svojstva.

Jedna od tih dvaju vrsta aktivnih elemenata obavlja proces s evolutivnom težnjom, druga – s involutivnom težnjom.

Vazduh, kao svako određeno kosmičko zgasnuće, stvara se pod delovanjem opštih kosmičkih zakona i različitih sporednih uzastopnih zakona, koji zavise od položaja koji je u vezi s uzajamnim delovanjem naše planete i drugih velikih kosmičkih zgasnuća supstanci, i na taj način on stiče mnoštvo specifičnih obeležja.

Među tim mnoštvom obeležja, sada treba da upoznamo ono koje je uvek bilo, u procesu ljudskog života, cilj jedne od glavnih tajni upućenih iz svih redova i svih epoha.

To se obeležje sastoji u tome da...

PETO PREDAVANJE

*Istoj grupi
19. decembra 1930.*

Pre nego što od vas saznam, po svom običaju, da bih se bolje snašao u trenutku davanja novih uputstava, to jest pre nego što vas upitam, nakon što ste imali nedelju dana vremena za razmišljanje, kako ste shvatili moja objašnjenja o prvoj vežbi koju sam vam preporučio na našem trećem sastanku – vežbi namenjenoj da u čitavoj vašoj ličnosti pripremi "plodno tlo" prikladno za intencionalnu razradu predispozicija koje odgovaraju svetim podsticajima u čoveku – smatram nužnim da vam naznačim dve druge nezavisne vežbe, koje su bile uključene u opšti program Instituta, ali su činile deo jednog sasvim različitog niza, koji je predstavljao, za isvesnu kategoriju učenika, "pomoćno sredstvo" u sticanju njihovog sopstvenog "Ja".

Vežbe o kojima vam govorim i podaci koje sada nameravam da vam dam u vezi s njima biće vam u tom pogledu dragocena pomoć; takođe, omogućice vam da dokučite brojne pojedinosti iz kojih ćete shvatiti važnost i značaj prvih sedam "glavnih vežbi" koje sam spomenuo; napokon, te informacije će vam otkriti dva pojma koja su se, od davnina, uvek na Zemlji smatrali i još se smatraju kao "tajni" za sve kategorije upućenih, a samo njihovo otkriće se može, po uverenju upućenih, pokazati užasnim za običnog čoveka.

U vezi s tim treba da znate da su na Zemlji, u gotovo svim epohama, osobe koje su zasluživale da postanu istinski upućene bile podeljene u tri kategorije.

Upućeni koji su pripadali prvoj kategoriji bili su oni koji su, zahvaljujući svojoj dobrovoljnoj patnji i svesnom trudu, postigli vi-

sok stepen Bića i sleovao im je naziv "sveti". Drugoj kategoriji pripadali su oni koji su, zahvaljujući tim istim činiocima, stekli znatan skup informacija svake vrste – i ispred njihovog imena stavljao se naziv "učeni". Što se tiče onih iz treće kategorije, koji su, zahvaljujući opet istim činiocima, ujedno stekli Biće i došli do spoznaje velikog broja objektivnih istina – njihovo ime bilo je propraćeno nazivom "mudri".

Prva od tih tajni jeste da čovek može da se služi, kao sredstvom samousavršavanja, izvesnim svojstvom prisutnim u njegovoj psihičkoj strukturi koje je, zapravo, vrlo negativnog karaktera. I, uprkos tome, to svojstvo može pomoći u samousavršavanju. Ono uopšte postoji u svim ljudima, posebno u našim savremenicima, a još posebno u vama: ono je upravo ono što sam bezbroj puta osudio, i što svako uostalom smatra izražavanjem nedostojnjim punoletnog čoveka – osim, naravno, njega – to je ono što nazivamo "samopodavalom".

Ma kako se nelogičnom mogla činiti na prvi pogled takva tvrdnja, koja ne odgovara nikakvom logičnom ljudskom razmišljanju, to svojstvo, nedostojno strukture ličnosti odraslog čoveka, može svesno da se iskoristi za onaj beskrajno veliki cilj zato što se zapožanje istina u vezi s mogućnostima samousavršavanja, kao i efikasnata razrada onoga što iziskuje, moraju odigrati ne u čovekovom običnom svesnom – koje u sličnim slučajevima nema gotovo nikakve važnosti – nego u onome što nazivamo njegovim podsvesnim. Budući da je, zbog slučajnih okolnosti svih vrsta, proizašlih iz raznih anomalija našeg svakodnevnog života, čoveku postalo nemoguće, a naročito savremenom čoveku, da prima i "svari" ma šta što je u direktnoj vezi s njegovim podsvesnim, nužno mu je dakle – kako su eksperimentalno dokazala, tokom brojnih vekova, bića čistog razuma – da upotrebi posebno sredstvo da bi dodirnuo svoje podsvesno, zahvaljujući razumnoj indikaciji koju je sasvim slučajno dokučilo njegovo obično svesno i koja nije suprotna njegovom nagonu; a to on, dakle, može učiniti jedino posluživši se onom samomistifikatorskom maštrom koja je u njegovoj prirodi.

Ako ste shvatili, ne osećajući ni najmanje sumnje, šta vam je činiti i šta treba da činite, i ako se stvarno nadate da čete u tome

jednoga dana uspeti, za početak treba da često zamišljate – ali samo zamišljate – da je to već u vama.

I to je pre svega nužno da bi se svest koja se u vama budi za vreme aktivnog stanja mogla zadržati i u vreme pasivnog stanja.

Za ispravno shvatanje značenja ove prve "pomoćne vežbe", treba pre svega znati da kada jedan normalan čovek – to jest čovek koji već ima svoje sopstveno "Ja", svoju "volju", i sva druga svojstva stvarnog čoveka – izgovori glasno u sebi reći "Ja jesam", da se uvek u njegovom "sunčanom spletu" stvori "odjek", to jest neka vrsta titraja, osećanje, ili nešto te vrste.

Ta vrsta "odjeka" može isto tako da se odigra u drugim delovima tela, ali pod uslovom da, kada čovek izgovori te reči, njegova pažnja bude intencionalno usredsredena na reči.

Običan čovek, koji još nema predispoziciju za taj prirodni odjek, ali koji poznaje postojanje te činjenice i preduzima svesne napore da se u njemu uspostave istinite predispozicije koje čine deo opštег sklopa stvarnoga čoveka, izgovara li često i ispravno te iste reči, za njega možda još isprazne, i zamišlja li da se u njemu zbiva taj "odjek", može nakon nekog vremena, učestalim ponavljanjima, steći "teorijski mamac" mogućnosti za efikasno ostvarenje tih predispozicija.

U početku, onaj koji vežba na taj način, kad izgovori reči "Ja jesam", mora zamisliti da se taj odjek već zbiva u njegovom sunčanom spletu.

U vezi s tim, zanimljivo je ovde spomenuti da intencionalnim usredsredenjem tog odjeka na bilo koji deo svog tela, čovek može okončati svaki nesklad do kojeg je došlo u tom delu tela; to jest, može se, na primer, oslobođiti svoje glavobolje ukoliko usredsredi taj odjek na predeo glave u kome oseća bol.

U početku, nužno je vrlo često izgovarati reči "Ja jesam" i nastojati da se nikad ne propusti trenutak da se iskusи njihov odjek u svom sunčanom spletu.

Ne osetimo li taj odjek, pa čak ni u mašti, izgovaranje glasno, ili u sebi, reći "Ja jesam" neće imati nikakvog značenja.

Izgovarati ih bez tog odjeka imalo bi isti učinak kao i automatsko asocijativno mišljenje, to jest povećanje, u atmosferi naše planete, onoga što u nama određuje, opažanjem koje o tome imamo i

njegovom fuzijom s našom drugom hranom, neodoljive potrebe da uništimo razna *tempa* našeg svakodnevnog života ovako ili onako ustanovljena tokom veka.

Ova druga vežba, kako sam već rekao, samo je pripremna; tek kada budete postigli "veština" u iskustvu tog procesa zamišljenog u sebi samima, daću vam dopunska objašnjenja za postizanje stvarnog višestrukog napretka u vama.

Pre svega, usredsredite najveći deo svoje pažnje na same reči: "Ja jesam"; zatim, usredsredite pažnju na sunčani splet – odjek će se zbiti malo-pomalo sam od sebe.

U početku, nužno je samo da se, na neki način, postigne "okus" tih podsticaja koje još nemate u sebi, i koje za sada možete jednostavno označiti rečima: "Ja jesam", "Ja mogu", "Ja hoću".

"Ja jesam, ja mogu, ja sam moć."

"Ja jesam, ja hoću, ja sam volja."

Da bih zaključio svoja objašnjenja o toj pomoćnoj vežbi, još jednom ću ponoviti, ali drugim rečima, ono što sam već rekao.

Ako "Ja jesam", onda samo "ja mogu". Ako "ja mogu", onda samo ja zaslužujem i imam objektivno pravo da "hoću".

Bez sposobnosti "moći", nema nikakve mogućnosti da se ima bilo šta – ne, čak ni pravo da se to ima.

Na prvom mestu, treba da shvatite te izraze kao da su spoljne oznake podsticaja, kako bismo, na kraju, dospeli do samih podsticaja.

Ako više puta iskusite, pa makar to bio i samo onaj osećaj koji zovemo "okus" tih podsticaja svetih čoveku, zaista ćete imati već mnogo mogućnosti, jer ćete tada osetiti mogućnost da jednoga danu u svojoj ličnosti steknete predispozicije za te stvarne božanske podsticaje, svojstvene samome čoveku.

Na tim se božanskim podsticajima za čovečanstvo temelji smisao svega što postoji u Svetom, od atoma do svake stvari koja postoji kao celina – i, između ostalog, do vaših dolara.

Da bih vam omogućio potpuno usvajanje ovih dvaju "pomoćnih vežbi" ili, kako bismo ih još mogli nazvati, ovih "pripremnih vežbi" za ovladavanje glavnom vežbom, smatram nužnim, od samega stvaranja ove grupe, sastavljeni od osoba koje sve teže jedi-

nom i istom cilju, da vas obavestim o neophodnom uslovu za potpuno ispunjenje tog zajedničkog cilja; taj uslov se sastoji u tome da u vašim uzajamanim odnosima budete iskreni.

Takva iskrenost je preki uslov među uslovima – kako mi je bilo dato da ga naučim iz raznih autentičnih izvora – koji se oduvek zahtevao od ljudi, bez obzira na stepen njihove intelektualnosti, svaki put kada se sastanu da bi zajedno dokučili neki zajednički cilj.

Po mom mišljenju, jedino će ispunjenje tog uslova neophodnog za kolektivni rad kakav smo sebi postavili omogućiti da se postigne pravi rezultat u odnosu na taj cilj, koji je gotovo nedostizan sa vremenim ljudima.

Svako među vama, učestvujući u jednakosti prava u grupi ponovo ustanovljenoj za sticanje jedinog i istog "ideala", treba da se neprestano bori protiv onih podsticaja nedostojnih čoveka koji neizbežno izbijaju u njemu, kao što su "samoljublje", "oholost", "taština", i tako dalje, i da se ne stidi da bude iskren u svojim odgovorima, zapažanjima i tvrdnjama o vežbama koje vam budem dao.

Svaka informacija koja dolazi od ovog ili onog među vama, a u vezi je s razjašnjenjem raznih pojedinosti ove prve vežbe, kojoj u ovom trenutku treba svi vi da težite, može se, u ovom kolektivnom radu, pokazati vrlo vrednom i pomoći svima vama.

U takvom slučaju, ne treba da se bojite uzajamne iskrenosti.

Radeći na razrešenju pitanja u vezi s tim velikim zajedničkim ciljem, svako od vas treba uvek da shvati i instinktivno oseti da ste svi, u izvesnom pogledu, slični i da dobro jednog zavisi od dobra drugog.

Niko među vama nije sposoban, izdvojeno, da učini bilo šta stvarno; stoga, pa bilo to samo u egoističnom cilju, pomažite jedni drugima u ovoj novostvorenoj grupi, koju bismo isto tako mogli nazvati Bratstvom. Što iskreniji budete jedni prema drugima, to ćete jedni drugima biti korisniji.

Naravno, budite iskreni, ali samo ovde u grupi, i u vezi s pitanjima o vašem zajedničkom cilju.

Iskrenost prema svima jeste slabost, ropstvo, simptom histerije.

Mada normalan čovek mora da se pokaže sposobnim da bude iskren, potrebno je da zna kada, gde i s kojim ciljem treba da bude iskren.

U sadašnjem slučaju, poželjno je biti iskren. Stoga, govorite bez ograničenja o svim postignućima putem ove vrste vežbanja.

Pre nego što vam dam iscrpna obaveštenja o tome, smatram neophodnim da vam nešto kažem o tim specifičnim sveukupnim rezultatima kojima u ljudskoj psihičkoj strukturi nastaje opšta aktivnost onoga što nazivamo "pažnja".

Čak u pasivnom stanju, ta pažnja, kod normalnog čoveka, proizlazeći iz fuzije proporcionalne rezultatima odgovarajućih delovanja triju nezavisno automatizovanih delova njegove kompletne ličnosti, uvek je celovita; ipak, u aktivnom stanju, takav čovek može osim toga svesno tu celu pažnju da usmeri bilo na jedan deo svog opštег sklopa, bilo na nešto njemu spoljašnje, s takvom snagom "okupljanja" da će sve asocijacije koje se automatski odvijaju u njemu – i koje će se, budući da su rezultati saglasni zakonima opštег funkcionisanja njegovog organizma, u njemu morati odvijati sve dok živi – potpuno prestati da ga ometaju.

Moglo bi se uostalom ovde spomenuti da su, kao ustanovljenje jasno autentičnih informacija koje su do nas doprle iz davne prošlosti, neki naučnici na neobičan način dokazali da taj tok automatskih asocijacija ne prestaje sve dok je čovek živ, i da se kod izvesnih osoba te asocijacije inercijom nastavljaju nekoliko dana nakon njihove smrti.

Budući da govorim o asocijacijama koje se u čoveku odvijaju automatski, mogao bih istom prilikom da "osvetlim" i drugu stranu, na prvi pogled beznačajnu, fenomenalne blesavosti ljudi koji, u svojoj naivnosti, pridaju važnost svim svojim glupim "snovima".

Kad čovek zaista spava, normalno, njegova pažnja – njen kvalitet uslovjava, da tako kažemo, "stopen" razlike između stanja budnosti i stanja sna – takođe spava; drugim rečima, njegova pažnja, već prema urođenim svojstvima, prikuplja se u njemu snagom odgovarajućom jačini izražavanja koje će mu se kasnije nametnuti.

Ali događa se da zbog nekakvog nesklada u celokupnom funkcionisanju organizma nekog čoveka – a što je najčešće posledica nenormalne potrošnje, u toku budnog stanja, snage nakupljene u skladu sa zakonima – ta aktivnost opšte psihičke strukture ne može normalno da se odvija za vreme spavanja; otuda asocijacije koje se u njemu odvijaju, a koje beleži jedna pažnja rasuta "tu i тамо", stvaraju te famozne "snove", drugačije rečeno, tu ljudsku glupost.

Tu celovitu pažnju o kojoj sam vam govorio, normalan čovek može da podeli u dva ili čak u tri različita dela i svaki od njih se može usredsrediti na nezavisne ciljeve, u sebi ili izvan sebe.

Da bih rad naše nove grupe učinio što efikasnijim, i pre nego što vam budem objasnio drugu pomoćnu vežbu, smatram neophodnim da vam kažem da sam još otkako sam postavio iscrpan plan za rad mog Instituta, o čemu sam vam ovde govorio toliko puta, bio već uveren u nemogućnost da rečima tačno formulisem osetljive tehničke tačke vežbi ili intencionalnih iskustava u svrhu samsavršavanja; budući da sam znao da je kod naših dalekih predaka postojao poseban način koji se preimenjivao da bi se nove informacije mogle bolje shvatiti, način utemeljen na onom što se tada nazivalo "načelo učenja primerom", uveo sam taj način u ovaj opšti program i često sam ga koristio. I budući da nameravam da ga upotrebim čim započne rad ove nove grupe sledbenika mojih zamisli, smatram uputnim i korisnim, da bi tehnika te druge pomoćne vežbe bila shvatljiva, slediti od ovog trenutka taj način, jedino ispravan po mom mišljenju i jedino koristan u takvim slučajevima.

U ovom trenutku, kako vidite, sedim među vama i, netremice gledajući g. L..., namerno usmeravam svu svoju pažnju, a što niste u stanju da pratite, na svoje stopalo; prema tome, ma kakvo bilo izražavanje kojem će se predati g. L..., u mom polju viđenja, primećujem ga (to izražavanje) samo na neki automatski način, jer je u tom trenutku moja ukupna pažnja zaokupljena nekim drugim mestom.

Tu ukupnu pažnju sada ču intencionalno podeliti na dva jednakata dela.

Prvu polovinu svesno ču usmeriti na neprekinutu tvrdnju i stalni osećaj procesa disanja koji se zbiva u meni.

Pomoću tog dela svoje pažnje, razgovetno osećam da se u meni nešto zbiva dok udišem.

Najpre jasno osećam da se, kada udahjem vazduh, najveći deo tog vazduha, nakon što prođe mojim plućima, враћa napolje, dok sasvim mali deo ostaje тамо, i na neki način se tu ustaljuje; i sada osećam da malo-pomalo prodire u unutrašnjost, kao da se širi u celom mom organizmu.

Budući da je samo jedna polovina moje pažnje zauzeta posmatranjem procesa disanja koji se zbiva u meni, sve "mentalne" asocijacije, te "emocionalne" i "refleksne" koje se odvijaju automatski u mom celokupnom sklopu nastavljaju da bivaju opažene slobodnim delom moje pažnje i naravno da čine prepreku, ali već u mnogo slabijoj meri, drugom delu intencionalno usmerene pažnje na neki određeni predmet.

Sada, usmeravam drugi deo svoje pažnje na moj mozak da bih ustanovio i ako je moguće jasno pratio ceo proces koji se u njemu zbiva.

I već tamo počinjem da osećam, usred te sveukupnosti asocijacija koje se automatski odvijaju, nešto vrlo tanano, meni gotovo neprimetno.

Na znam tačno šta je to niti želim da to znam, ali na određeni način ustanovljujem, predosećam i osećam da je to "nešto" vrlo određeno što izbjija iz automatskog odvijanja, u mom mozgu, asocijacija koje dolaze iz prethodno svesno zapaženih utisaka.

Dok je ta druga polovina moje pažnje zaokupljena na taj način, prva polovina i dalje bez prekida nadgleda, sa "usredsređenim interesovanjem", učinke procesa mog disanja.

Sada, dok svesno usmeravam drugu polovinu svoje pažnje, ne prestajući ni na trenutak da "opominjem sebe na moju sveukupnu ličnost", pomažem da to nešto što se u meni pojavilo direktno potecće iz mog mozga u moj sunčani splet. Osećam ga kako teče. Ne vidiš više da se u meni odvija nikakva automatska asocijacija.

Nakon što sam završio tu vrstu "monologa", ponovo sam počeo da im govorim na uobičajeni način.

Mada sam ovu vežbu uradio pred vama da biste na primeru mogli da shvatite sve njene pojedinosti, i mada sam je stoga uradio u uslovima koji mi nisu omogućili da u čitavoj svojoj ličnosti potpuno ostvarim blagotvorni učinak koji takva vežba može izazvati, ipak u ovom sada trenu, isto tako počinjem da se osećam neuporedivo bolje nego pre ovog objavljenog tumačenja.

Budući da je moj "sunčani splet" intencionalno i direktno upio ishode, saglasne zakonima, vazduha koji sam udisao, kao i ishode pohranjene u moj mozak zahvaljujući prethodno svesno zapaženim utiscima, sada potpunije osećam da "jesam", da "mogu" i da "mogu hteti".

Što se vas tiče, molim vas, nemojte biti previše entuzijasti ni previše uzbudeni mojim stanjem, na koje ste vrlo osjetljivi u ovom trenutku i koje biste i sami hteli da postignite.

Za sada, ništa slično ne može da se dogodi nijednom među vama.

Ako je ova vežba, koju sam morao da uradim među vama kako bih vam je objasnio, proizvela u mom opštem sklopu učinak čiju ste stvarnost vi osetili, to je stoga što ja već imam jedno potpuno određeno individualno "Ja", i što je sveukupnost elemenata od kojih se ono sastoji više ili manje prilagođena rezultatima odgovarajućih utisaka i može da ih nadzire u skladu sa zakonima.

Na taj način, moje "Ja" većom snagom upija tu hranu koja mu je svojstvena.

Vi ostali, za sada, ne morate očekivati da intencionalno ponavljanje te iste vežbe u vama proizvede tako uverljiv učinak.

Za sada, ne radite ove vežbe sa ciljem da budete jaki; za vas, to je tek priprema da biste jednog dana mogli da steknete svoje sopstveno "Ja" i da postignite da s neospornom izvesnošću priznate ta dva stvarna izvora iz kojih može da nastane "Ja".

I sada, bez filozofiranja, ne prepuštajući se svojim uobičajenim raspravama, za vas tako štetnim, pokušajte samo da shvatite sve što sam vam danas rekao, zatim radite tu vežbu i sami, ali bez najmanje nade i najmanjeg očekivanja nekog određenog rezultata.

ČOVEKOV SPOLJNI I UNUTARNJI SVET

Pitanje o kome nameravam da raspravljam u ovo poslednjem poglavlju mojih spisa sasvim je strano mišljenju savremenih ljudi, i upravo iz tog neznanja proističe većina, da ne kažem svi nesporazumi koji izbijaju u procesu našeg zajedničkog života.

Jedino će shvatanje tog pitanja i priznavanje njegove stvarne važnosti omogućiti da se razabere ono što čini glavni problem našeg postojanja, to jest problem produženja ljudskog života.

Pre nego što započnem da razrađujem taj predmet, želim da navedem sadržaj jednog starog rukopisa s kojim sam se slučajno upoznao u sasvim izuzetnim okolnostima.

Stari rukopis koji nameravam da upotrebim je jedna od onih svetinja koje su se prenosile iz generacije u generaciju posredstvom malog broja ljudi koje nazivam "Upućenima" – ne upućenima one vrste koja se nedavno namnožila u Evropi, nego istinskim Upućenima. U ovom slučaju, pripadali su bratstvu koje i danas još postoji u dubinama centralne Azije.

Sadržaj tog rukopisa prikazan je, kako je to nekad davno bio običaj, "podobnolizovany", ili kako to kaže ezoterijska nauka, "analogijski", to jest simbolički, u obliku potpuno različitom od onoga kakav je uvrežen u mišljenju naših savremenika.

Kako sam vrlo upućen u tu razliku – zahvaljujući, naravno, najvećem među slučajevima – potruđiće da koliko je to moguće tačno prenesem smisao tog teksta, ali tako da ga prilagodim "obliku mišljenja" uobičajenom kod savremenih ljudi.

Evo šta kaže stari rukopis:

Opšta psihička struktura svakog čoveka kada dosegne svoju zrelost – a što kod muškarca biva uglavnom u dvadesetoj godini, a

kod žena već u trinaestoj – sastoje se od tri celine delovanja koje međusobno nemaju gotovo ništa zajedničko.

Ispoljavanja tih triju nezavisnih celina delovanja u opštem psihičkom sklopu čoveka koji je dosegao svoju zrelost odvijaju se uporedo i bez prekida.

Obrazovanje različitih činilaca u čoveku od kojih se razrađuju te tri celine delovanja započinje i završava u različitim razdobljima njegovog života.

Kako je već odavno ustanovljeno, činioci koji kod čoveka određuju prvu celinu delovanja ustanovljuju se – osim ako nisu preduzete posebne mere – isključivo u detinjstvu: kod dečaka do jedanaeste godine, a kod devojčica već do sedme.

Činioci koji određuju drugu celinu delovanja započinju da se oblikuju kod dečaka počev od devete godina, a kod devojčica od četvrte godine, vreme kroz koje se menja već prema slučaju, i koje traje približno sve do punoletnosti.

Što se tiče činilaca treće celine, oni započinju da se ustanovljavaju od trenutka u kojem je čovek dosegao svoju punoletnost i nastavljaju da se oblikuju, u naše doba, kod muškaraca, samo do šezdesete godine, a kod žena samo do četrdeset pete godine.

Ali za one koji se svesno usavršavaju do stanja "budnosti svih centara", to jest do toga da postaju sposobni da misle i osećaju svojom sopstvenom inicijativom, obrazovanje tih činilaca može da se produži, kod muškarca do tristote godine i kod žena do starosti od dvesta godina.

Obrazovanje raznih činilaca izražavanja ovih triju celina delovanja, potpuno različitih, zbiva se u čoveku u skladu sa sveopštим zakonom, zvanim "Zakon Trojstva".

Stvaranju činilaca prve celine doprinose, s jedne strane, kao "anoda izvor", slučajno primljeni spoljni utisci, kao i utisci koji rezultiraju iz onoga što nazivamo "snovi svih centara", i, s druge strane, kao "katoda izvor", rezultati refleksa organizma, naročito onih iz organa koji predstavljaju izvesnu naslednu karakteriku.

U stvaranju činilaca druge celine učestvuju, kao "anoda izvor", spoljašnji utisci koji su primljeni pod izvesnim pritiskom, a čiji se karakter sastoji u tome što su bili intencionalno usađeni iz-

vana, i, kao "katoda izvor", ishodi delovanja činilaca koji su ustanovljeni na sličnim ranije opaženim utiscima.

Činioci treće celine delovanja vuku svoje poreklo iz rezultata "kontemplacije", to jest, iz ishoda postignutih na osnovu "voljnog dodira" među činiocima prvih dveju celina, dodira u kojem rezultati druge celine služe kao "anoda izvor", a oni iz prve celine kao "katoda izvor".

Jedno od svojstava takve usklađenosti triju različitih celina delovanja koje određuje opštu strukturu čoveke ličnosti jeste da izazove – raznim kombinacijama "voljnog dodira" među ispoljavanjima tih triju nezavisnih izvora – da se u jednoj među njima ubeleži proces koji se odvija u drugim celinama, kao i oni koji se odvijaju izvan čoveka, i koji spadaju u sferu subjektivne aktivnosti njegovih organa zapažanja.

Ono što ljudi obično zapažaju od tog svojstva inherentnog njihovoj celokupnoj ličnosti jeste ono što oni nazivaju "pažnja".

Stepen osetljivosti te "pažnje" – ili, prema definiciji koju za to daje stara nauka, njena "obuhvatna snaga" – zavisi potpuno od nivoa "celokupnog stanja" datog čoveka.

Da bi odredila suštinu tog svojstva u čoveku, svojstva zvanog "pažnja", stara je nauka koristila ovu formulu:

STEPEN FUZIJE IZMEĐU ONOG ŠTO JE SLIČNO U PODSTICAJIMA POSMATRANJA I UTVRĐIVANJA USRED PROCESA JEDNE OD CELINA, I U ONOME ŠTO SE ODVILA USRED DRUGIH CELINA.

Taj nivo čovekovog "celokupnog stanja" ide, kako to određuje nauka, od najjačeg subjektivnog "osećaja sebe" do najvećeg merljivog "gubitka sebe".

Taj stepen fuzije uvek postaje činilac inicijative za ostvarenje zajedničke uloge triju nezavisnih celina koje predstavljaju opštu čoveku psihičku strukturu, u kojem, u datom trenutku, nivo celokupnog stanja ima svoj centar gravitacije.

Ovu, na prvi pogled ekstravagantnu pretpostavku naših dalekih predaka naveo sam zato što ona čini izvrstan uvod u ovo pitanje, i zato što su me moji sopstveni pokušaji da otkrijem istinski smisao tog pitanja doveli do zaključaka koje će saopštiti čitaocima ovoga poglavlja.

Što se mene tiče, u toj ekstravagantnoj prepostavci me je interesovalo, tokom brojnih godina, upravo određenje koje sam spomenuo: "Stepen fuzije između onog što je slično u podsticajima posmatranja i utvrđivanja usred procesa jedne od celina, i u onome što se odvija usred ostalih celina".

Pridajući veliku važnost svakom detalju ostalih elemenata ove prepostavke, ni na koji način nisam mogao da dokučim smisao te formule.

Posebno me mučila reč "slično".

Kakva je ta "sličnost"? Čemu "sličnost"? Kakav je cilj te čudne "sličnosti"?

Pa ipak me ta misao, absurdna svim savremenim naučnicima, da se tri vrste asocijacije, nezavisne prirode, istovremeno odvijaju u čoveku, nije iznenadivala, i razmatrao sam je s osećajem velikog poštovanja prema znanju Starih.

I to me uopšte nije iznenadivalo, jer otkako sam obavio posebne provere o strukturi čovekove ličnosti, služeći se svim eksperimentalnim sredstvima koje je pronašla savremena civilizacija – a naročito uz pomoć nauke o hipnozi – utvrdio sam i jasno ustanovio da se u čoveku istovremeno odvijaju tri vrste asocijacije mišljenja, osećanja i mehaničkog nagona.

I ne samo da se te tri vrste nezavisnih asocijacija u njemu istovremeno odvijaju, nego u svakoj od njih učestvuju ishodi triju izvora koji u čoveku postoje za preobražaj triju naravi "kosmičkog oživljavanja".

Ovi su izvori u čoveku smešteni: prvi, u delu glavnog mozga, drugi, u delu sunčanog spleta, a treći, u delu kičme.

Tako, ove tri vrste asocijacija u jednom jedinom čoveku objašnjavaju jedinstven utisak, da svako, u izvesnim trenucima, predoseća, oseća da u njemu živi više različitih bića. Onima koji bi o tim pitanjima hteli da znaju nešto više, savetujem da se upoznaju, ne samo jednim jednostavnim, nego izuzetno pažljivim čitanjem, s poglavljem prve serije mojih dela naslovlenim "Sveta planeta Čistišta".

A sada, čitajući ponovo ono što sam napisao, u meni se javlja želja da saznam šta će se čitatocu učiniti ekstragantnijim: pred-

log koji sam upravo izrazio – ili prepostavka naših dalekih predaka.

Zamišljam da će čitalac, upoređujući ih, pre svega naći da jedno vredi koliko i drugo, ali će nakon razmišljanja jedino i upravo mene okriviti što sam se ususdio da pišem takve budalaštine – i to u tako civilizovanom dobu kakvo je naše.

Što se tiče naših predaka, oprosiće im, jer će pokušati da se stavi na njihovo mesto i neće propustiti da ovako nekako razmišlja:

"Ipak im ne možemo zameriti jer u njihovo vreme još nije postojala naša civilizacija. S obrazovanjem kakvo su imali, morali su se baviti nečim! Utoliko pre što u to tadašnje vreme nisu raspolažali nijednom od naših mašina, pa čak ni onim najosnovnijom."

Sada, nakon što sam dao maha jednoj od svojih slabosti, koja se sastoji u tome da "ispalim dosetku" usred najzbiljnijih odločaka mojih dela, iskoristiću tu neobičnu težnju da se udaljim od centralne teme da bih ispričao jednu čudnovatu podudarnost do koje je nedavno došlo uređivanje ove knjige.

To je uređivanje uostalom dalo povoda brojnim podudarnostima, na prvi pogled vrlo čudnim ali, ako se bolje pogleda, potpuno saglasnim sa zakonima.

Razume se samo po sebi da ih neću sve opisati, a bilo bi to i nemoguće – trebalo bi za to još deset svezaka.

Ipak, kako bih bolje opisao te čudne podudarnosti čije su se posledice uplele u tok mojih radova, najpre ću ispričati prvu, koja se dogodila 6. novembra 1934, a zatim poslednju, koja se desila baš prekjuče.

Kako sam već rekao u Predgovoru, nakon pauze od godinu dana, odlučio sam da ponovo počnem da pišem 6. novembra 1934. g., to jest sedam godina, dan na dan, nakon što sam se bio odvažio da pošto-poto ostvarim sve zadatke potrebne mom biću.

Tog dana, nalazeći se u Njujorku, rano sam otisao u kafanu Čajlds na Kolumbovom trgu, gde sam imao običaj da provodim jučerašnji dan.

Tu kafanu Čajlds, da kažem usput, moji američki prijatelji su prozvali *Café de la Paix*, jer je ona za mene dok sam pisao imala u Njujorku istu ulogu kao *Café de la Paix* u Parizu.

Tog jutra, osećao sam se kao plah konj kojeg su pustili na slobodan vazduh nakon meseci provedenih u štali.

Misli su mi doslovno vrvele – naročito one u vezi sa mojim poslom.

A posao je napredovao tako brzo da sam već oko devet sati uspeo da ispunim petnaest stranica svoje beležnice bez ikakvih ispravaka.

A tako je bilo očevidno da sam, tokom prethodnih meseci, uprkos svojoj odluci da ne dopustim bilo kojoj aktivnoj misli da se u meni razvije, priznajem, na neki način opustio sve svoje napore i prepustio se tome da sebi više-manje automatski predočim ono što bi bio početak te knjige, koja je trebalo da bude ne samo poslednja nego i "finalni akord" svih mojih spisa.

Oko pola jedanaest, došli su da me vide neki stari prijatelji; trojica među njima smatrani su piscima. Seli su za mój sto i počeli da piju prvu jutarnju kafu.

Među njima je bio i jedan što je mnogo godina radio na engleskom prevodu mojih dela.

Odlučio sam da iskoristim njegovo prisustvo da dokučim šta bi na engleskom "dao" početak ove poslednje knjige.

Poverio sam mu da prevede ono što je upravo bilo uređeno i počeo sam iznova dalje da pišem.

Nas dvojica smo nastavili svoj rad, dok su ostali razgovarali i pili kafu.

U jedanaest sati, odobriviši sebi predah, zamolio sam prevodioča da naglas pročita ono što je već preveo.

Potradio sam se da mu objasnim golemu razliku između intencionalne patnje i dobrovoljne patnje, te je među nama, kao i uvek u takvim slučajevima, izbila opšta filološka svađa.

U trenutku kad je rasprava dosegla vrhunac, jednog od nas pozvao je na telefon. Krenuo je on i odmah se vratio, vrlo uzbuden, i rekao da bi neko želeo sa mnom lično da razgovara.

Kad sam stigao do telefona, saznao sam ovo: upravo je stigao telegram iz Londona s vešću da je tog jutra umro g. Orage.

Vest je bila tako neočekivana da je u prvom trenutku nisam ni shvatio. Kad sam pak shvatio o čemu se radi, bio sam doslovno zgromljen.

I to stoga što sam se istog trena setio nekih događaja povezanih s tim danom i s tim čovekom.

Odmah su se u mojoj svesti pojavili različiti zaključci koji su mi se već bili nametnuli tokom mog proteklog života, ali još nisam bio sasvim uveren, u vezi s "očevidnim podudarnostima" koje se dešavaju u našem životu.

Čudnost ove podudarnosti sastojala se pre svega u tome što smo, tačno na ovaj dan pre sedam godina, iste noći u kojoj su se u meni počele oblikovati zamisli koje će biti temelj ovog dela, diktirao pismo upućeno toj osobi za čiju sam smrt sada doznao, a u kojem sam spominjao neke od tih zamisli.

Odgovarao sam na njegovo lično pismo u kojem me on upravo pitao o lečenju hronične bolesti od koje će kasnije umreti.

To je bilo 6. novembra 1927, u ponoć. Ležao sam a da nisam mogao da zaspim, izložen vihoru teških misli, i pokušavao da mislim na nešto drugo, kako bih se nakratko rasteretio od tih teških briga, kada sam se iznenada setio, asocijacijom, pisma koje sam od njega primio nekoliko dana ranije.

Misleći na to pismo, i sećajući se njegove dobre volje koju mi je nedavno dokazao, bez imalo obzira probudio sam sekretaricu, koja je spavala u stanu, i izdiktirao joj odgovor na to pismo.

G. Oragea tada su, s pravom, smatrali glavnim kovačem širenja mojih zamisli u celoj Severnoj Americi.

Kako sam i sam u to doba bio zaokupljen mislima u vezi sa svojim zdravstvenim stanjem, i kako sam bio gotovo uveren u mogućnost da ga ponovo uspostavim posredstvom voljne patnje, savetovao sam mu, naravno, da čini to isto – ali u obliku koji bi više odgovarao njegovoj individualnosti i njegovim uslovima svakodnevnog života.

Neću ovde ništa reći o odgovoru koji mi je uputio, ni o razgovorima koje smo potom vodili o njegovom zdravlju, ni o mojim savetima; samo ću naznačiti da ti saveti nisu nimalo uticali na njega, a čitalac će lako shvatiti razlog prisjeti li se izjava g. Oragea koje sam naveo u jednom od prethodnih poglavljja ovog trećeg kola mojih dela.

Jedna od nesrećnih posledica koje je taj događaj, smrt g. Oragea, imao na moje pisanje i na mene samog, bila je da sam, uprkos

svojoj želji i svim svojim naporima, ostajao nesposoban, dva cela meseca, da dodam i najmanju reč onome što sam bio napisao do jedanaest sati, tog 6. novembra 1934. godine.

U tome me je sprečilo posredovanje jednog od činilaca koji neminovno izbjiju u psihičkoj strukturi savremenih ljudi, a posebno kod Amerikanaca, činioca koji ih prisiljava da automatski ispunjavaju čak i svoja polunamerna izražavanja.

Činjenica je da sam za vreme svog boravka, suprotno običaju uspostavljenom tokom mojih prethodnih poseta, izbegavao susrete sa svojim prijateljima i poznanicima, izuzev nekoliko retkih osoba koje su mogle koristiti mom cilju.

Ali sada, svi oni koji su me poznавали u Njujorku, saznavši iz novina ili iz telefonskih razgovora – kako je tamo običaj – za smrt mog vernog prijatelja g. Oragea, svi bez izuzetka, pokrenuti tim automatskim činiocem, smatrali su svojom dužnošću da me pronađu kako bi mi izrazili svoje "saučešće".

Dolazili su i telefonirali ne samo oni koji su pripadali grupi koju je vodio g. Orage, nego i drugi, čiji mi je život bio sasvim nepoznat. Između ostalog i ljudi koje sam, verovatno, sreо samo jedan put (i to slučajno) tokom mog prvog putovanja, to jest pre jedanaest godina.

Već od jutra, kada bih stizao u kafanu da bih radio, zatacao bih tamo nekog "vrlo dragog" koji me čekao. I tek što bi on otišao, za mojim stolom bi se našao neko drugi, uvek onog istog izgleda kakav se već ima u takvoj prilici.

Svaki od tih posetilaca nakon što bi ispalio svoje čuveno: "Kako ste, g. Gurđijev", nije propuštao da doda stereotipni izraz: "Oh! Zaista, zaista sam vrlo žalostan zbog g. Oragea!"

Šta li sam ja na to mogao odgovoriti?

Pitanje smrti jeste pitanje koje potresa sve subjektivne okolnosti ustanovljene u našem životu.

Preduzeti uobičajene mere kako bih se rešio onih koji me ometaju u poslu? U ovom slučaju nisam to mogao: to bi samo olako izazvalo nove i aktuelne potpirivače zlobnih klevetanja.

Dakle, čak i i pre nego što sam došao u Sjedinjene Države, planirao sam da, dok budem pisao poslednju svesku, što je češće moguće posećujem gradove u severnim američkim državama, gde su

već više-manje bile organizovane grupe osoba koje su bile sledbenici mojih zamisli.

Bio sam izračunao da će tako, uporedno s ispunjenjem, u predviđenom roku, svih zadataka koje sam sebi postavio, završiti i ovu poslednju svesku i izoštiti organizaciju svega što je bilo nužno za štampanje prve serije mojih dela.

Stoga sam, da bih izbegao okolnosti koje su bile prepreka mom poslu, otišao, što je to brže bilo moguće, najpre u Vašington, zatim u Boston, i odatle u Čikago.

Ali ništa nije pomoglo. Svuda se ponavljao isti prizor.

Moji poznanici u tim raznim gradovima smatrali su se obaveznim da mi izraze svoje "saučešće", što se još i moglo, strogo uvezši, shvatiti, jer su svi oni lično poznavali g. Oragea i znali kakve je odnose imao sa mnom.

Ali doživeti kako se isti prizori ponavljaju s Amerikancima iz nekih južnih gradova, to je bio vrhunac apsurdnosti!

Među južnjacima koji su mi izražavali čuveno "saučešće" bilo ih je i onih koji ne samo što nikada nisu videli g. Oragea, nego nisu nikada ni čuli da se o njemu govorи.

Znali su samo da je nedavno umro i da je bio jedan od mojih glavnih pomoćnika.

Najednom mi je palo na pamet da bi razmišljanja o smrti g. Oragea u razgovorima s malom grupom osoba mogla doprineti boljem shvatanju bitnog sadržaja ovog poglavља u celini; pokušaću da ih se prisetim i ovde ih izložim.

Dok smo polako pili kafu, govorili smo o raznim običajima koji nama ovladavaju već od detinjstva i čiji robovi ostajemo čak i nakon što dosegnemo doba zrelosti.

U tom trenutku pristigao je jedan od članova naše grupe, radosnog izraza i rumenog lica; kako je kasnio, verovatno je išao brže nego inače. Nije očekivao da će me tu sresti, ali čim me je opazio, promenio je izraz i, približavajući mi se, istovremeno izrekao jednu od onih stereotipnih rečenica iz rubrike "saučešće".

Taj put nisam više mogao da se uzdržim i, uvezši prisutne kao svedoke, rekao sam:

Čuli ste kojim je posebnim tonom, za njega nimalo neuobičajenim, vaš priatelj izrecitovao svoju bujicu reči?

Da? Pa dobro, ako vam je po volji, zamolite ga sada da napravi izuzetak i da vam potpuno iskreno, jedanput u svom životu, iz svog unutarnjeg, to jest iz svog stvarnog bića, kaže ima li on i najmanje veze s rečima koje je izgovorio.

Naravno da nema: kako bi moglo biti drugačije? Pokojnik o kom je reč nije mu, kako se kaže, ni brat ni čuvar, a pored toga on uopšte ne može da zna, ni da pretpostavlja, kako osoba kojoj je uputio te bombastične reči reaguje na taj događaj. Tu je rečenicu izgovorio sasvim mehanički, bez i najmanjeg udela svog bića, i učinio je to jedino zato što ga je u detinjstvu dadilja poučila da, u takvim slučajevima, desno stopalo podigne više od levog.

Čemu glumiti, čak i onda kada iz toga nećete izvući ništa dobro za svoje biće, pa čak ni za zadovoljenje svog egoizma?

Zar i inače nema dovoljno hipokrizije za potapanje našeg sva-kodnevног života, računajući i nenormalno uspostavljene običaje u našim uzajamnim odnosima?

Neizostavno izraziti svoje saučešće prilikom bilo čije smrti je-dan je od tih opakih običaja usidrenih u nama od detinjstva, i nji-hova sveukupnost prisiljava naša polunamerna delovanja da se uvek dovršavaju automatski.

Nekada se smatralo nemoralom pa čak i zlodelom da se neko-me izrazi saučešće u vezi sa smrću bliske mu osobe.

Nesumnjivo je to tako bilo stoga što se u biću onoga kome se saučešće upućuje proces utisaka izazvan gubitkom bliske osobe još nije smirio, pa su te banalne reči saučešća, podsećajući ga do-datno na tu smrt, oživljavale njegovu patnju.

Od tog običaja, koji danas prati nečiju smrt, niko nema nikakve koristi; naprotiv, on samo može mnogo nauditi osobi kojoj se sau-češće izjavljuje.

Takvi savremeni običaji posebno me ozlojeđuju nesumnjivo zato što sam imao prilike da čujem o pogrebnom običaju starom vi-še hiljada godina.

U to doba, kad bi neko umro, prva tri dana niko se, osim sveš-te-nika i njegovih pomoćnika, nije približivao pokojnikovo kući.

Tek četvrtog dana, svi rođaci umrloga, bliži i dalji, okupili bi se, kao i njegovi susedi, njegovi prijatelji, pa čak i stranci koji su to žeeli.

U prisutnosti svih njih, na pragu kuće, sveštenici bi počeli ver-ski obred; zatim bi se iza tela pokojnika sastavila povorka i krenuli bi na groblje, gde bi, nakon posebnog obreda, bio obavljen pokop.

Nakon toga, ako je pokojnik bio muškarac, svi bi se muškarci – a ako je bila žena, onda sve žene – vratili u njegovu kuću, a ostali bi otišli svojim kućama.

Oni koji bi se vratili u pokojnikovu kuću započeli bi da jedu i pi-ju, ali im se jelo sastojalo isključivo od hrane čije je sastojke u tu svrhu celog svog života pribavljao sam pokojnik.

Nakon takvog obroka, svi bi se okupili u najvećoj prostoriji ku-će i tu bi se, prisustvujući onome što se naziva "obred sećanja", prepuštali sećanju i međusobnom razgovoru, isključujući sve osta-lo, o svim lošim i opakim delima koje je pokojnik za života učinio.

To je trajalo cela tri dana.

Nakon te neobične trodnevne procedure, koja se sastojala u to-me 'da mu glavi ne ostane nijedna vlas', ili, kako su sami govorili, 'da mu isperu kosti da postanu bele', svi bi se učesnici iznova okup-ljali sedam sledećih dana u pokojnikovoj kući, ali sada tek pošto bi ispunili svoje dnevne obaveze.

Za vreme tih sedam bdenja, nije bio običaj nuditi hranu, ali u velikoj prostoriji gde bi se svi okupili neprestano je goreo tamjan svih vrsta, o trošku pokojnika ili njegovih naslednika.

Tiho sedeći ili klečeći, u posebnom atmosferi stvorenoj miri-som tamjana, prisutni bi započeli time što bi među sobom izabrali onog koji je, po svojim godinama i zaslugama, najdostojniji da bude starešina. Nakon toga posvetili bi se dubokom razmatranju ne-izbežnosti sopstvene smrti.

U izvesnim trenucima starešina bi naglas izgovorio sledeće reči:

"Ne zaboravite kako je živeo onaj čiji dah još nije iščeznuo s ovo-ga mesta, kako se ponašao na način nedostojan čoveka, i kako nije znao da prihvati činjenicu da, baš kao i svi drugi, i on mora umreti".

Nakon te starešinove opomene, svi prisutni pevali bi sledeće:

"O svete, o najviše sile, o besmrtnе duše naših predaka, pomo-zite nam da zauvek sačuvamo smrt pred svojim očima i da ne pad-nemo u napast!"

Neću o tome reći ništa više, nego ču svakome od vas prepustiti da sam odluči kakve bi koristi bilo od ovoga 'varavarskog' običaja kad bi se danas ponovo uspostavio.

Nadam se da sada više-manje shvatate zašto vaši prazni izrazi saučešća imaju gotovo isti učinak na moj unutarnji život kao i vaše američke 'namirnice' na probavni sistem Engleza.

Bilo bi poželjno za sve, za Boga, za pokojnika, za vas i za mene, pa čak i za celo čovečanstvo, da se, pred nečijom smrću, umesto procesa izgovaranja reči lišenih smisla, u vama odigra onaj proces koji bi vam omogućio da se suočite sa svojom sopstvenom dolazećom smrću.

Samо puno ostvarenje neizbežnosti naše sopstvene smrti može da uništi činoce koji su se usadili u nama zbog našeg nenormalnog života, i koji su izvori ispoljavanja raznih vidova našeg egoizma, korena svec zla u našim uzajamnim odnosima.

I samо to ostvarenje može uskrsnuti, u ljudima, božanske iskre koje su nekada u njima bile kao istinski podsticaji Vere, Ljubavi i Nade.

Tek što sam izgovorio te reči, pali su mi na pamet stihovi jedne vrlo stare persijske pesme, te sam počeo da ih recitujem sasvim protiv svoje volje.

To mi se omaklo tako nehotice da sam, kako bih pred prisutnim skrio snagu svog automatskog mišljenja, bio prisiljen, hteo ne hteo, da se potrudim da objasnim smisao te pesme na engleskom. Reči te stare persijske pesme zrače takvom naučnom mudrošću da može, u vašem svakodnevnom jeziku, da bude izražena otprilike ovako:

*Kad bi svi ljudi imali jednu dušu
Već odavno na Zemlji ne bi bilo mesta
Ni za otrovne biljke, ni za surove životinje,
I samo zlo prestalo bi postojati.*

*Za dangubu duša je obmana,
Ona je raskoš za onoga koji uživa u patnji;
Ona je pečat ličnosti,
Ona je put, ona je veza s Tvorcem i Stvoriteljem.*

*Talog obrazovanja
Ili praizvor strpljivosti,
Ona je takođe znak zasluge
Biti bića večnoga.*

*Vodič volje,
Njena je prisutnost "Ja jesam",
Ona je delić Sve-Biće,
Takva je bila, takva će uvek biti.*

Ukratko, uprkos mojoj neugasivoj želji za radom, i uprkos činjenici da sam u svim okolnostima, povoljnim ili nepovoljnim, pisao, pisao bez prestanka kako bih završio ovu knjigu i stigao da obavim sve zadatke koje sam sebi postavio, video sam da za to zaišta nisam sposoban.

Devetog aprila 1935, pošto sam napokon završio predgovor, istog dana sam počeo pisati ovo poglavlje.

I u vezi sa sređivanjem tog poglavlja, na kojem sada radim, dogdila se podudarnost koju sam odlučio da saopštим čitaocu.

Celoga dana i cele noći 10. aprila ponovo sam radio na početku ovog poglavlja, sve vreme slabo zadovoljavajućeg po mom mišljenju, i tek pred kraj sledećeg dana učinilo mi se da se nešto uboličuje, te se u meni rodilo uverenje da bi otada moglo ići bolje.

Nakon nekoliko sati spavanja, ponovo sam počeo da pišem; ali, kad sam došao na mesto na kojem sam prvi put upotrebio izraz "problem produženja ljudskog života", ponovo sam se zakočio.

A taj put zato što mi je iznenada postalo jasno da temeljno objašnjenje ovog pitanja, za koje sam bio odlučio da bude centralni motiv, moglo bi se reći "stožer" svega što sam nameravao da obradim u ovoj knjizi, treba absolutno da započнем s tim da čitaoca obavestim, makar i ukratko, o mestu koje to pitanje zauzima u savremenoj nauci i u mišljenju ljudi današnjice.

Počeo sam da razmišljam kako da stvari budu što je moguće shvatljivije, i to ne očekujući bogzna šta.

Uzalud sam u svom mišljenju obrtao i prevrtao sve poznate činjenice o tome, i iz ma kojeg ugla ih pokušavao objasniti, uvek je bilo predugačko.

Uskoro sam sasvim bio zaokupljen razmišljanjima o toj preliminarnoj temi tako da nisam više pridavao nikakvu pažnju bilo čemu drugom.

Neko je dolazio – ko je to bio? Šta je rekao? S kakvim me je učitskom napustio?... ništa nisam primećivao. Čak je nestala želja da često pijem kafu ili da pušim.

Ponekad sam osećao vrtoglavicu, kao da će mi glava prsnuti, ali nisam prestajao da pišem, jer je od toga zavisilo sve ostalo.

Noću od subote na nedelju, 14. aprila, kad je zidni sat otkucao ponoć, odlučio sam da legnem, u nadi da ću zaspati – ali uzalud.

Baš naprotiv: moje misli, nastavljujući dalje da se vrte, tako su uzele maha da su sasvim odagnale san. Postalo mi je potpuno jasno da bez preliminarne teme ostalo neće imati nikakve vrednosti.

Počela je da sviće zora, i napokon uveren da mi tog dana san neće biti udeljen, odlučih da ustanem i odem da lutam ulicama.

Kako je bila nedelja, i vrlo rano, napolju nije bilo gotovo nikog.

Hodao sam nasumice, zamišljajući da ću naći neki noćni lokal gde ću moći da uđem i popijem šoljicu kafe.

Izdaleka sam na uglu jedne ulice primetio nešto što se micalo; približih se i videh da je to prodavac novina koji postavlja svoj stalak.

Odlučih da kupim neke novine i da se vratim kući da ponovo legnem u krevet; možda će čitanje tih novina rastresti moje misli i možda ću bar nakratko zaspati.

Kupio sam *Njujork Tajms*, nedeljni broj, bio je posebno debeo, ali sam se, dok sam plaćao, dosetio da mi baš ne treba čitanje novina na engleskom jeziku i da mi to neće doneti željeni rezultat, iz jednostavnog razloga što na tom jeziku nemam onaj automatizam koji samo praksom možemo stići.

Upitao sam stoga prodavca nema li on ili neko drugi u toj četvrti evropskih novina – grčkih, na primer, ili jermenskih ili ruskih.

Odgovorio je da ih on nema, ali da tri ulice dalje živi cela kolonija ruskih Jevreja, i da ću ruske novine tamonaći kod svih prodavaca.

Uputio sam se u naznačenom pravcu. U međuvremenu su i ulice oživele.

Na prvom uglu ulice video sam kiosk i upitao za ruske novine. Prodavac mi je odgovorio na ruskom: "Koje, dragi zemljače, *Ruskoje Slovo* ili *Ruskij Golos*?"

Tako sam prvi put doznao da se u Njujorku izdaju dva ruska lista pod tim naslovima.

Kako bi čitalac tačno shvatio podudarnost o kojoj nameravam da pričam, moram reći da za poslednjih deset godina, to jest, otkako sam počeo da pišem, nisam gotovo ništa čitao, ni novine ni knjige, pa čak ni pisma ili telegrame.

Uzeo sam oba dnevna lista, vratio se kući i ponovo legao.

Jedan od tih listova bio je posebno opsežan za ruske novine. Počeo sam da ga čitam.

Prelistavajući ga, ubrzo sam shvatio da tog dana slavi svoju dvadesetpetogodišnjicu – te je stoga bio tako debeo.

Svi su mu članci bili za moj ukus "slatkasti", te sam ga odložio i uzeo drugi.

Otvorio sam ga i prvo što sam uočio bio je ovaj naslov: "Problem starosti". Bio je to upravo predmet koji mi tri dana i tri noći nije davao mira.

Nakon čitanja tog kratkog članka, bio sam razdražan i iznenaden što u njemu nalazim sve o čemu sam razmišljao i što sam smatrao nužnom građom za uvod.

U isto vreme tu je sve bilo lepo izraženo, izloženo na sažet način i, što je bitno, bilo je tu retko viđene objektivnosti.

Nehotice, upitao sam se kako bih iz te srećne podudarnosti mogao izvući korist i, nakon razmišljanja, odlučio da taj članak jednostavno u celini uključim u ovo poglavlje, na odgovarajućem mestu.

Kako nisam ja izložio građu tog članka, čitaoci će je stoga, uostalom, prihvati mnogo objektivnije i utoliko iz nje izvući veću korist.

A kako se to ne bi smatralo plagijatom, preneću ga u celini, nавesti gde je napisan i ko ga je napisao, te ću čak dva puta podvući ime autora.

Taj članak me umirio i razveselio do te mere da sam odlučio da taj dan više neću uopšte raditi nego da ću otići da pogledam čudesni *Koni Ajlend*, koji sam nameravao da posetim prilikom svaki put kada sam dolazio u Njujork, a da to nikad nisam uspeo.

PROBLEM STAROSTI

P. MAN

Ruskij Golos

Nedelja 14. aprila 1935.

Kad je I. I. Mečnikov objavio svoje radove, mogli smo verovati da je problem produženja ljudskog života rešen. Prera-na i bolesna starost, i smrt, prema njegovom mišljenju, bili su ishodi hroničnog trovanja tkiva toksinima bakterija stvorenih raspadanjem koje se uglavnom odvija u debelom crevu.

Za produženje života preporučivao je dijetu kiselim mlekom (kefir, mlaćenica) budući da bakterije iz mlečne kiseline, prodirući u crevo, sprečavaju organsko raspadanje kao i razvoj tih agensa truljenja.

Kao dokaz, Mečnikov je naveo brojne primere dugovečnosti osoba, pa i celih naroda. Uostalom, i sam taj naučnik je živeo tako dugo kao nijedan od njegovih predaka, i smatrao je da to duguje činjenici što je tokom više godina svaki dan pio kiselo mleko pripremljeno po posebnom receptu.

Ipak, Mečnikov je preterao u proceni važnosti bakterija u crevima. Toksini koje stvaraju te bakterije neosporno su štetni. Ali ima mnogo drugih razloga, pored toga i važnijih, za preuranjenu senilnost životinjskog organizma. Ima životinja koje uopšte nemaju debelog creva. Zbog toga ne stare i ne umiru ništa manje.

Uzrok preuranjene senilnosti ne leži u tome. Kad su odbacili Mečnikovljevu teoriju, naučnici su začeli celi niz novih teorija, a svaka od njih je različito objašnjavala osnove dugovečnosti.

Slavni francuski fiziolog Š. E. Braun-Segard pokušao je da uspori napredovanje starenja i podmladi organizam injekcijom ekstrakta iz životinjskih polnih žlezda.

Primena te metode u ogromnoj meri nije dala velike rezultate, te su E. Stajnah i S. Voronov ponovo preuzeli zamisao francuskog fiziologa i pokušali da postignu podmlađivanje

ČOVEKOV SPOLJNI I UNUTARNJI SVET

injekcijom polnih žlezda mlađih životinja. Ali i sami su priznali da su postigli pozitivne rezultate samo u izuzetnim slučajevima.

I nove teorije o uzrocima starenja nastavile su da niču, mnogo polažeći na fizikalno-hemiske izmene u organizmu, na istanjenost krvnih žila, itd.

Svaka od njih je na svoj način tumačila koji su razlozi preuranjene senilnosti i predlagala različite metode za produženje života. Ali sve one su se samo složile u opštem zaključku, to jest u tome da se smrt previše žuri da pogodi čoveka.

Zapravo, čovek može živeti mnogo više od sedamdeset ili sedamdeset i pet godina, što je uobičajena granica ljudskog života.

Koliko godina, onda? I na koji način?

Zna se da u izuzetnim slučajevima čovek može živeti sto, pa i sto dvadeset godina, čak i sto pedeset. U patofiziološkoj klinici za starije osobe Instituta Udruženja za eksperimentalnu medicinu, kojim upravlja profesor Helman, sprovodi se potpuno proučavanje, u svim vidovima, ljudskog organizma u različitim godinama starosti. Ne računajući decu i mladež, klinika ugošćuje desetine staraca, među kojima se neki od njih bliže graničnoj crti starosti ljudskog života.

Samo u jednom jedinom i istom razdoblju klinika je primila više od šezdeset staraca, muškaraca i žena, a troje ih je bilo starije od sto godina. Jedan od njih, Moščučin, umro je pre nekoliko meseci u dobu od sto dvadeset i tri godine; taj stari seljak savršeno se sećao događaja iz prošlog veka, feudalnog poretka, oslobođenja seljaka, i vremena u kojem je zarađivao deset kopejki na dan. Druga dvojica bili su Zirulnjikov, najstariji stanovnik Moskve, sto dvanaest godina, i Balaševa, sto i pet godina, svedok pogreba Nikolaja I.

Među starcima koji su bili mlađi od sto godina, može se spomenuti stari partizan Aksenov, aktivista partizanskog pokreta u Sibiru, koji se više puta povlačio preko Čehoslovačke, učestvovao u dva prisilna marša, prevalivši više puta šezdesetak kilometara na dan. Spomenimo još jednu ženu

od osamdeset tri godine, profesorku jezika, Pasternacku, koja se, još prošle zime, sjajno držala na jednom takmičenju u klizanju na ledu s mladima.

Šta su ova zapažanja donela? Proučavanje vrlo starih ljudi omogućuje nam da zaključimo da osim društvenih faktora, koji imaju vrlo važnu ulogu u dugovečnosti, velik deo treba pripisati naslednim faktorima. Uz to, gotovo svi ispitani starci bili su izuzetno dobrog zdravlja celog svog života. Brojni među njima sačuvali su sve svoje pamćenje i mentalne sposobnosti. Većina od njih nije ostavljala utisak onoliko starih koliko su stvarno bili. Nikada nisu bili bolesni.

Ova karakteristika dovila je naučnike do vrlo važne zamisli o mogućoj prisutnosti, u mnogima među njima, izvesne urođene imunosti u pogledu infekcija.

Čini se da je to biološko svojstvo jedan od naslednih faktora koji određuju unutarnje uslove zahvaljujući kojima čovek može doseći vrlo duboku starost.

Drugi rezultati utvrđeni ovim posmatranjima takođe su vrlo važni. Između ostalog, naučnici pridaju veliku važnost proučavanju različitosti među pojedincima s obzirom na njihovu starost.

Je li krv staraca normalna?

Ovo pitanje je sada konačno rešeno. Otkrilo se da je krv staraca normalna i da se gotovo ne razlikuje od one kod mlađih.

Uporedna istraživanja omogućila su zaključak da ljudi i u dubokoj starosti zadržavaju dugo svoje fizičke sposobnosti, naročito na području seksualnosti.

Poređenje rezultata posmatranja mlađih osoba i staraca čini mogućom tvrdnju da razvoj čovekov sledi neki osnovni zakon, i takođe čini mogućim posmatranje funkcionalnih razlika koje određuju čovekove fiziološke karakteristike u različitom životnom dobu.

Otkriće ovih zakona otvara nove mogućnosti za rešenje problema starenja uopšte i izvesnih njegovih najvažnijih elemenata, posebno pitanje koje je odavno zanimalo nauč-

nike, pitanje održanja do pooodmakle starosti ne samo fizičkih nego i mentalnih sposobnosti.

Od radova Braun-Segarda, Mečnikova naučna misao je prevalila velik put. Znatno se razvilo proučavanje endokrinskih žlezda. Brojne nove činjenice uvedene su poslednjim otkicima o hormonima. Klinika profesora Helmana ima u programu kritičko proučavanje različitih teorija o uzrocima dugovečnosti, kako bi čoveku omogućila da prirodno i u dobrom zdravlju dosegne duboku starost i, uopšte, da otkrije način produženja ljudskog života.

Radovi su tek započeli. Prerano je govoriti o rezultatima. Treba obaviti još velik broj istraživanja, posmatranja, razmišljanja i praktičkih dedukcija. Ali čini se nesumnjivim da se jedini ispravan put prema rešenju tog naučnog problema sastoji u proučavanju ljudskog organizma u svim vidovima, od rođenja pa sve do najstarijeg doba, zahvaljujući udruženim naporima fiziologa, biohemičara i fizičara, takvom kakovog gaje je preuzeo Institut Udruženja za eksperimentalnu medicinu.

Ta metoda otvara nove i velike mogućnosti za sovjetsku nauku.

Sada je, mislim, dosta korišćenja tuđe sive građe! Vreme je da opet crpim iz svoje.

Tako dakle, reći će da svaki običan čovek, svaki čovek koji nikada nije "radio na sebi", ima dva sveta; ako je postao "kandidat za neki drugačiji život", onda već ima tri sveta.

Uprkos činjenici što će svaki čitalac, bez izuzetka, nakon što pročita gornju rečenicu, svakako misliti da sam skroz poludeo, neću posustati u razvijanju logičkog sleda tog arhiekstravagantnog izraza.

Želite li stvarno da spoznate istinu, reći će vam šta je s tim, i zašto sam iskazao takvu "apsurdnost".

Pre svega, treba precizirati da u naklapanjima okultista svih vrsta, kao i ostalih parazita bez volje kad se prihvate duhovnih tema, nije sve sasvim pogrešno.

Ono što nazivaju "dušom" postoji u stvarnosti, ali nema nužno svako dušu.

Duša se ne rađa sa čovekom i ne može se u njemu razviti niti se uobličiti sve dok se njegovo telo potpuno ne razvije.

To je zapravo raskoš koja se može pojaviti i dosegnuti svoje ispunjenje tek u razdoblju "punoletnosti", to jest za vreme zrelosti.

I duša je materija kao i fizičko telo – ali mnogo "tananjija materija".

Materija od koje je duša oblikovana, hranjena i zatim zgotovljena, izgrađuje se tokom procesa koji se zbiva među dvema bitnim silama na kojima je utemeljen celi Svetmir.

Te dve sile, koje svojim delovanjem same mogu da proizvedu materiju u kojoj se prikazuje duša, jesu one koje stara nauka naziva "dobro" i "zlo", ili "potvrda" i "negiranje", a koje savremena nauka naziva "podsticaj" i "odbijanje".

U opštoj čovekovoj prisutnosti izvori tih dvaju sila ustanovljeni su dvema od celina uloga opšte psihičke strukture koje smo već spomenuli.

Jedna se podudara s ulogom čiji činoci proizlaze iz rezultata utisaka primljenih spolja; druga se javlja kao uloga čiji činoci uglavnom proističu iz rezultata posebnog delovanja organa zadataih nasleđem.

U čitavoj čovekovoj psihi, kao u svakoj stvari u Svetmiru, sad jedna, sad druga od tih celina delovanja može poslužiti kao izvor jednoj od sila potrebnoj za naznačeni proces.

Za taj proces, sasvim je svejedno koji je od tih izvora potvrđan a koji je odričan; važno je da jedan potvrđuje a drugi negira.

Puno ostvarenje i precizno određenje, kod čoveka, celine delovanja od kojih se sastoje faktori počev od spoljnijih utisaka, naziva se "čovekov spoljni svet".

A puno ostvarenje druge celine, one čiji su faktori proistekli iz "iskustava" koja se automatski odvijaju i refleksa organizma – posebno onih organa čija je posebnost preneta nasleđem – naziva se "čovekov unutarnji svet".

U odnosu na ta dva sveta, čovek se u stvarnosti javlja kao običan "rob", budući da njegova razna zapažanja i izražavanja mogu biti samo u skladu sa svojstvom i prirodom činilaca tih celina.

Prisiljen je, u odnosu na svoj spoljni svet kao i na svoj unutarnji svet, da se pokaže poslušnim prema nalozima bilo kojeg činioца jedne ili druge celine.

Ne može da ima nikakve sopstvene inicijative; nije sloboden da hoće ili neće, nego je obavezan da pasivno izvršava ovaj ili onaj "ishod" koji proističe iz drugih spoljnih ili unutarnjih "ishoda".

Takav čovek, to jest čovek koji ima odnose samo s ta dva sveta, nikada ne može ništa da učini, naprotiv, sve se zbiva preko njega. U svakoj stvari je samo slepi instrument hirova svojih svetova, spoljnog i unutarnjeg. Najrazvijenija ezoterijska nauka naziva tog čoveka "čovek u navodnicima"; drugačije rečeno, naziva se "čovekom" a istovremeno nije čovek.

On nije čovek kakav bi trebalo da bude zato što se njegova zapažanja i izražavanja ne odvijaju prema njegovoj sopstvenoj inicijativi, nego se zbivaju bilo pod uticajem slučajnih uzroka, bilo u skladu s delovanjima saglasnim zakonima dvaju pomenutih svetova.

U čoveku "među navodnicima", "Ja" je odsutno, i ono što ga zamenuje i "ispunjava njegovu ulogu", jeste činilac inicijative koja proističe iz one od dveju goreopisanih celina u kojoj počiva centar gravitacije njegovog opštег stanja.

"Ja" kod stvarnog čoveka predstavlja onu celinu delovanja njegove opšte psihičke strukture čiji činoci vuku svoje poreklo iz rezultata motrenja; ili jednostavno iz dodira između dve prve celine, to jest između činilaca njegovog unutarnjeg sveta i njegovog spoljašnjeg sveta.

Celina izražavanja tog trećeg delovanja opšte čovekove strukture ličnosti predstavlja takođe svet sama po sebi, ali tada se radi o trećem čovekovom svetu.

Isto tako, taj treći čovekov svet jeste, strogo govoreći, kao što su to razumevale stare nauke, stvarni "unutarnji čovekov svet", kao suprotnost "spoljnom svetu".

Tu treću celinu delovanja, različitu od opštег čovekovog psihičkog sklopa, nazvanaču istim imenom kojim se nazivala u prošlosti, to jest: "čovekov svet".

Prema toj terminologiji, cela psihička struktura čoveka u svom konačnom obliku smatra se rezultatom saglasnosti sa ta tri nezavisna sveta.

Prvi, spoljni svet, drugačije rečeno, sve što postoji izvan njega, podjednako ono što može videti i osetiti kao i ono što mu ostaje nevidljivo i nedodirljivo.

Drugi, unutarnji svet, drugačije rečeno svi automatski procesi njegove prirode i mehanički kontraefekti tih procesa.

Treći svet, njegov sopstveni svet, koji ne zavisi ni od njegovog "spoljnog sveta", ni od njegovog "unutarnjeg sveta", to jest nezavisan je od hirova procesa koji se u njemu odvijaju kao i od nesavršenstava procesa koji ih pokreću.

Čovek koji nema svoj sopstveni svet nikada ništa ne može da učini sopstvenom inicijativom; sve njegove radnje "kopne" u njemu.

Raspolažati sopstvenom inicijativom za svoja opažanja i ispoljavanja može jedino čovek u čijoj se čitavoj ličnosti ustanovila, na autonoman i intencionalan način, celina činilaca nužnih za delovanje tog trećeg sveta.

Stoga je očevidno da cela tajna ljudskog postojanja počiva u razlici oblikovanja činilaca neophodnih za ta tri delovanja, relativno nezavisna, njegove opšte psihičke strukture.

A ta razlika sastoji se samo u tome što se činoci prvih dvaju celina ustanovljuju sami od sebe, saglasno zakonima, pod uticajem slučajnih uzroka koji ne zavise od njih, dok se činoci treće celine uobličavaju isključivo na intencionalan način fuzijom delovanja dveju prvih celina.

I upravo u tom smislu treba shvatiti izreku zajedničku svim starim verskim učenjima, prema kojoj "čovek Odozgo prima sve svoje mogućnosti".

Činoci neophodni trima celinama ustanovljuju se u čoveku, kao svaka stvar u celom Svetmiru, počev od odgovarajućih titraja, bilo da oni izviru iz svog sopstvenog izvora, bilo da su se prethodno kristalizali u svrhu novih pojavljivanja, na osnovu drugog kosmičkog osnovnog zakona, nazvanog "Zakon broja sedam".

Da bih objasnio u čemu se sastoje titraji koje sam spomenuo, mogu odmah kao izvrstan primer da upotrebim, budući da se uzroci te činjenice danas umnožavaju, dokazujući jedinstven unutarnji stav u mom pogledu, brojne neprijatelje s kojima sam sada svuda u odnosu.

Među raznim značajnim vidovima tog jedinstvenog unutarnevnog stava brojnih mojih neprijatelja, uzećemo samo jedan u svrhu ovog našeg tumačenja. Evo ga:

Nema, da tako kažem, nijednog mog zakletog neprijatelja koji, u ovom ili onom od svojih običnih stanja, ne bi bio spreman da "za mene proda svoju dušu".

"Kakve li apsurdnosti!", pomisliće svaki od mojih čitalaca. "Kako je moguće da jedan te isti čovek ima u pogledu drugog čoveka tako dijametalno suprotstavljena dva stava?"

Da, gledajući površno, to je apsurdno – pa ipak, tako jeste.

To je nepobitna činjenica, činjenica koja se po volji može dokazati u svim pojedinostima, ne samo na praktičnom planu – hoću da kažem na normalan način, pristupačan svima – nego i naučno, oslanjajući se na sve "dijagnoze" raznih grana današnje zvanične nauke, kakve su pravo, hemija, fizika, medicina, itd., pa čini se, i sama psihanaliza.

Uostalom, ništa nije lakše od tog dokaza, pre svega zato što je moguće besplatno naći na hiljade takvih predmeta proučavanja, a zatim i stoga što takva istraživanja – a to je najvažnije – polaze od načela koje sam već sada ustanovio i izrazio na potpuno prihvatljiv način za sve kategorije naučnika.

To načelo, naučno neosporno, odredio sam ovim rečima:

"Oština protivrečnosti koja se javlja između dva delovanja dijametalno suprotna direktno je proporcionalna trajanju njihovog susreta".

I, stvarno, tako jeste. Što neko ima više direktnih odnosa sa mnjom, to više snage pokazuje potom u dijametalno suprotnim delovanjima koje ispoljava prema meni.

Ova, na prvi pogled neverovatna, psihofizička kombinacija koja izbjiga u uzajamnim ljudskim odnosima, zbiva se uopšte na jednostavan način, koji ću opisati.

Pre svega, treba znati da u celom Svetmiru svaka maglina, ma kojoj vrsti pripadala, poseduje svojstvo zračenja.

Budući da se u čoveku oblikovanje triju celina delovanja njegove opšte psihičke strukture prikazuje kao izbijanje rezultata koji proizlaze iz različitih izvora, svaka od njih ima, dakle, sama za sebe, svojstvo zračenja.

Isto kao što se isijavanje iz svih kosmičkih maglina sastoji u titrajima koji se odašilju iz odgovarajućeg izvora, isto tako titraji proizašli iz procesa svake od tih celina zaista različitih delovanja koja čine opštu strukturu čovekove ličnosti imaju gustinu i stepen oživljjenosti koji su njima svojstveni.

Za vreme dodira između isijavanja različitih kosmičkih maglina, fuzija titraja odvija se prema njihovoj "sklonosti", isto tako kada titraji koje odašilju dve osobe dođu u dodir, zbiva se fuzija između onih od tih titraja koji jedni drugima odgovaraju.

Da bih analogijom objasnio izvesne karakteristike isijavanja neke osobe, kao primer ču uzeti zračenja kojima zrači naša Zemlja.

Opšte zračenje Zemlje, čija se celina pokazuje kao atmosfera, sadrži tri vrste nezavisnih titraja, koji proizlaze iz procesa koji se zbiva usred same Zemlje među metalima, metaloidima i mineralima.

Opšte zračenje neke osobe takođe sadrži tri vrste nezavisnih titraja, od kojih svaki za sebe imaju svoje sopstveno svojstvo oživljavanja.

I kao što heterogeni titraji koje odašilje Zemlja u svom širenju susreću, već prema svom stepenu oživljavanja, dobro određene granice, isto tako različiti elementi opšteg zračenja neke osobe imaju svoje precizne granice.

Na primer, dok titraji koji proizlaze iz procesa aktivnog mišljenja mogu, već prema nekim poznatim kombinacijama, postići takvu snagu širenja koje može pokriti stotine i hiljade kilometara, titraji koje odašilje proces osećanja – ma kako aktivno ono bilo – ne bi se mogli proširiti više od nekih dvesta metara.

U čoveku, tri vrste titraja nalaze svoje izvore u trima procesima:

Prva vrsta titraja ima svoj izvor u procesu zvanom "aktivno mišjenje", a ponekad čak, zahvaljujući izvesnim poznatim kombinacijama, u procesu "pasivnog mišljenja".

Druga vrsta titraja ima svoj izvor u procesu zvanom "osećanje".

Treća vrsta titraja odgovara sveukupnim rezultatima proizaslim iz delovanja svih organa fizičkog tela – podjednako ih označavamo kao "titraji nagonskih funkcija".

Titraji odaslani celokupnim sklopom nekog čoveka u stanju potpune opuštenosti sami po sebi stvaraju atmosferu analognu spektru boja, i imaju određenu granicu širenja.

Čim neki čovek počne da misli, oseća ili da se kreće, ta spektralna atmosfera se menja, kako po obimu širenja tako i po kvalitetu svoje prisutnosti.

Što je veći intenzitet ispoljavanja jednog ili drugog od tih različitih delovanja opšte čovekove psihičke strukture, to se više difrencira spektar njegove atmosfere.

Možemo sebi vrlo dobro da predstavimo kombinaciju heterogenih titraja koji proizlaze iz opšteg isijavanja različitih osoba u toku njihovog zajedničkog života, uporedimo li je sa ovom slikom:

Za vreme crne noći, u toku žestoke oluje na okeanu, ljudi s obale posmatraju njihanje grupe plovećih raznobojnih električnih svetiljki, na priličnim razdaljinama jedna od druge ali i međusobno povezanim krajevima dveju žica.

Mada te svetiljke u boji struju dobijaju iz jednog te istog izvora, kako njihovi zraci prelaze pokretne sredine različite prirode, svetlost nekih među njima se šire daleko, drugih se uzajamno modifikuju i međusobno prožimaju, a neke su pak sasvim prigušene, bilo na pola puta, bilo već na samom izvoru.

Kada se nalaze zajedno, dve osobe, što su bliže jedna drugoj, to je prisnja mešavina njihovih atmosfera, i bolje se odigrava dodir između njihovih specifičnih titraja.

Dodir i fuzija specifičnih titraja koji proizlaze iz različitih osoba zbivaju se nehotice, već prema njihovom uzajamnom položaju i uslovima u kojima se nalaze.

Tako, kod ljudi s kojima ja stupam u dodir, oblikovanje psihičkih činilaca koje iziskuje izražavanje dijametralno suprotnih stavova u pogledu mene neizbežno mora da se odigra na sledeći način.³

³ U izvorniku upravo ovako završava se delo "Život je stvaran samo kada jesam", prim. prev.

I. POGLAVLJE

BUĐENJE MIŠLJENJA⁴

MEĐU svim tim uverenjima koja su stečena u mom "celovitom po-stojanju" tokom mog odgovornog i jedinstveno uređenog života, nepokolebljivo je jedno prema kojem svi ljudi – ma kakav bio stepen njihovog shvatanja, i ma kakvi bili oblici izražavanja činilaca koji u njihovoj individualnosti podstiču ideale svih vrsta – osećaju, uvek i svuda na Zemlji, preku potrebu da izgovore naglas, ili bar u duši, svaki put kada preduzmu nešto novo, zaziv, razumljiv svakoj osobi, pa bila ona i neuka – a to je zaziv čiji su se pojmovi menjali u raznim razdobljima koji se danas izražava ovim rečima: "U ime Oca i Sina, i Duha Svetoga. Amin."

Iz tog razloga, u trenutku pristupanja ovoj za mene sasvim novoj pustolovini – pisanju knjiga – i ja započinjem time što taj zaziv izgovaram naglas, vrlo jasno, pa čak, kako su govorili stari Tulužiti⁵ s "potpuno izraženom intonacijom"; i to, naravno, u onoj meri u kojoj to dopuštaju već oblikovane i snažno ukorenjene predispozicije u čitavoj mojoj ličnosti, to jest ona svojstva koja se u čovekovoj prirodi formiraju tokom pripremnog perioda, i koja kasnije, za vreme njegovog odgovornog života, određuju karakter i nadahnjujući snagu te intonacije.

Započevši tako, mogu da budem sasvim spokojan, pa čak i moram da budem, prema shvatanjima koje naši savremenici imaju o "verskom moralu", potpuno uveren da će od tada u mom novom poslu "sve ići kao podmazano".

Ukratko, započinjem tako; a za ostalo mogu naslepo da ponovim onu: "Videćemo!"

⁴ Prevedeno iz Recits de Belzebuth a son petit-fils, i. sv., Rocher, Monaco, 1983., jer se tematski uklapa u ovu knjigu, a pruža dodatne informacije o spisateljskim "mukama" G. I. Gurdijeva, prim. prev

⁵ U izvorniku Toulousites, u enciklopedijama i rečnicima nisam pronašla, prim. prev

ce, takođe moje sopstveno (ne smatram da je nužno da se ovde zadržavam na postojanosti ili nepostojanosti tog dela moje Celine), i iskreno priznajem da nemam nikakvu želju da pišem, ali se osećam dužan zbog okolnosti nezavisnih od mene, i za koje još ne znam jesu li slučajne ili su ih namerno stvorile neke čudne sile: znam samo da me te okolnosti obavezuju da pišem, i to ne koješta dobro za uspavljivanje, nego velike, važne sveske.

Bilo kako bilo, započinjem...

Da, ali kako započeti?

Ah! Do đavola! Zar će se vratiti to čudno i neprijatno osećanje koje sam iskusio pre tri nedelje, dok sam u mislima razrađivao program i raspored zamisli koje sam bio odlučio da širim, ne znajući odakle da počнем?

To osećanje mogu da odredim samo ovim rečima: "Strah da će me potopiti bujica sopstvenih misli".

Kako bih prekinuo to neprijatno osećanje, mogao sam pribeci nesrećnoj sposobnosti koju imam kao svaki savremenik – jer nam je postala druga priroda – da sve "odložim za sutra", a da pri tom ne osetim ni najmanju grižu savesti.

Mogao sam to lako "odložiti za sutra", jer sam imao dovoljno vremena pred sobom; ali danas, avaj! to više nije moguće, pa pošto-poto, "makar i crknuo", treba toga da se primim.

Ali, zaista, kako započeti?

Ura!... Eureka!...

Gotovo sve knjige koje sam čitao za svog života počinju predgovorom. Treba, dakle, da i ja započнем s nečim takve vrste.

Kažem "takve vrste" zato što nikada, celoga života, gotovo od trenutka kada sam znao da razlikujem devojčicu od dečaka, nisam činio ništa, apsolutno ništa, onako kao meni nalik dvonošći, razotitelji dobara Prirode; treba li sada – na šta sam i u načelu dužan – da pišem drugačije nego što bi to činio bilo koji drugi pisac?

Umesto predgovora u strogom smislu te reči, započeću, dakle, jednostavnom napomenom.

Započeti napomenom biće vrlo razumno s moje strane, iz jednog razloga što to neće protivrečiti nijednom od mojih načela, bilo da su organski, duševni ili čak "ekstravagantni". U isto vreme biće to časno, objektivno govoreći naravno, jer apsolutnom izvesnošću očekujem, kao uostalom svi oni koji me poznaju izbliza, da moji rukopisi učine da kod većine čitalaca iščeznu, jedanput zauvek – i ne progresivno kao što se to događa za svakog pre ili kasnije – sve "rizznice" koje imaju, riznice prenete nasleđem ili stečene sopstvenim trudom, u obliku "umirujućih pojmoveva", koji izazivaju samo raskošne slike njihovog sadašnjeg života ili naivnih snova o budućnosti.

Profesionalni pisci obično započinju svoje uvode obraćajući se čitaocu svim vrstama zvučnih naslova i bombastičnim rečenicama punih medenog zanosa.

Samo ču u tome slediti njihov primer, i započeti, i ja, jednom od tih rečenica, naravno izbegavajući da je učinim onoliko sladunjavom kao što su one na koje su oni navikli, i koje podese kako bi zagolicali osetljivost više-manje normalnih čitalaca...

Dakle...

Vrlo draga, vrlo poštovana, vrlo odlučna i svakako vrlo strpljiva gospodo, i vrlo drage, šarmantne i nepristrasne gospođe... Oprostite! Gotovo sam zaboravio glavno: i moje nimalo histerične gospođe!

Imam čast da vam izjavim da se zbog nekih razloga koji mi se nameću u ovim poslednjim etapama mog životnog puta, pripremam da pišem knjige, a da do sada nisam napisao ni najmanju knjižicu, ni najmanji "poučni članak", pa čak nijedno od onih pisama u kojima bi trebalo poštovati ono što se naziva "gramatika"; tako da danas, mada postajem "profesionalni pisac", nemam nikakve prakse o ustanovljenim književnim pravilima i postupcima, nemam ništa do "uljudnog književnog jezika", te vidim da će biti prisiljen da pišem drugačije nego što to čine obični "patentirani" pisci, na način na koji ste vi odavno navikli kao na svoj sopstveni miris.

Prema mom mišljenju, u svemu tome za vas je nepovoljno što vam je od detinjstva ugrađen automatizam koji se savršeno uskla-

dio s vašom opštom psihičkom strukturom, koja savršeno funkcioniše u opažanju svakog novog utiska, tako da vas ta "blagodet" otada štiti, za vreme vašeg odgovornog života, od svake nužnosti da činite ma i najmanji individualni napor.

Iskreno govoreći, smatram da je bitno u ovoj isповести ne toliko moje neiskustvo u književnim pravilima i tehnikama, nego moje nepoznavanje "uljudnog govora" koji se danas iziskuje od pisaca, pa čak i od običnih smrtnika.

Nimalo ne hajem za svoje neznanje književnih pravila i tehnika. I ne hajem zato što danas stvari tako stoje, za naše savremenike, da moraju biti "neupućeni" u tu građu.

Ta nova "blagodet" izbila je i proširila se na Zemlji zahvaljujući jednoj izuzetnoj bolesti kojoj su podložne, već nekih dvadeset do trideset godina, sve osobe triju polova koje spavaju napola otvorenih očiju, a čije lice pruža plodno tlo za razvoj svih vrsta prištića.

Ta jedinstvena bolest manifestuje se ovako: ako je bolesnik donekle pismen, i ako je platio prvu ratu za svoj stan, neizostavno se daje na pisanje "poučnog članka", ako ne i cele knjige.

Dakle, znajući da se ta nova ljudska bolest epidemski svuda širi, u pravu sam da prepostavim da ste vi na nju "imuni", kako bi rekli učeni lekari, te da ćete prema tome biti manje ozlojeđeni mojim neiskustvom u raznim književnim pravilima i tehnikama.

Stoga naglašavam, u ovoj napomeni, moje nepoznavanje uljudnog govora.

Da bih se opravdao, i prigušio negodovanje vašeg budnog sve-snog u pogledu mog nepoznavanja tog govora, tako neophodnog za savremeni život, smatram preko potrebnim da kažem, sa skromnošću u srcu i crvenilom na licu, da sam ga i ja naučio u detinjstvu – u vreme kada su me neki stariji pripremali za odgovoran život i primoravali, ne štedeći razne načine posramljivanja, da neprestano ponavljam mnoštvo njansi, celina koje čine onu savremenu "slast" – nažalost (ne za mene, nego naravno za vas), nisam usvajao ništa od tog ponavljanja, i danas mi od toga ne ostaje ni sena, za potrebe mog književnog rada.

Želim uostalom da dodam da to nikako nije bilo mojom krivicom, niti krivicom mojih starih "poštovanih" i "nepoštovanih" uči-

telja. Ti ljudski napori ostaju uzaludni zbog jednog sasvim izuzetnog događaja koji se zbio upravo u vreme mog pojavljivanja na ovom svetu. Upravo u tom trenutku – kako mi je, nakon iscrpnih "psiho-fiziko-astroloških" istraživanja, objasnila jedna okultistkinja vrlo poznata u Evropi – sukobljeni titraji Edisonovog fonografa u susednoj kući izbili su kod nas preko rupe koju je u staklu bila probila naša vižljasta šepava kozica, dok je babica koja me prima imala u ustima tabletu kokaina nemačke proizvodnje (ne Ersats, molim vas) koju je zvučno sisala, ne osećajući pri tom želeni užitak.

Apstrahuјemo li takav događaj, redak u običnom životu, moje sadašnje stanje – obavestio sam se o tome, priznajem, nakon što sam zrelo razmišljao prema metodi her profesora Štumfsinšmausena – u vezi je još i s time što sam kao odrastao uvek izbegavao, koliko nagonski toliko i automatski, pa ponekad čak i svesno, to jest iz načela, da taj govor upotrebljavam u svojim odnosima s drugima.

Tako sam se postavljao prema toj sitnici – ali je li to sitnica? – zahvaljujući trima predispozicijama mog opštег sklopa tokom mog pripremnog perioda, a o kojima nameravam da vam govorim u ovom prvom poglavlju svojih dela.

Kako bilo da bilo, postoji jedna činjenica, tako sjajna u svakom pogledu kao neka američka reklama, i koju nikakva sila ne bi mogla izmeniti, čak ni nauka nekog "stručnjaka u majmunskim poslovima" – a ta činjenica jeste da sam ja, koga su ovih poslednjih godina brojne osobe smatrале dosta dobrim učiteljem hramskih plesova, od danas postao profesionalni pisac. Ispisujem hiljade stranica, ne treba ni reći, jer mi je od detinjstva svojstveno da kada nešto radim da to ne radim s pola ruke. Ali, kako sam bio lišen, kako vidite, svake automatske stecene i ispoljene rutine, prisiljen sam da pišem ono o čemu duboko razmišljam na jednostavnom običnom jeziku, bez "gramatičkih prenemaganja" i "književnih manipulacija".

Da, ali... daleko smo od obračuna! Čak ni ono glavno nisam odlučio!

Na kojem će jeziku pisati?

Naravno, počeo sam da pišem na ruskom, ali na tom jeziku, kako bi rekao mudrac nad mudracima, mula Nasr Edin⁶, "ne ide se daleko".

Ruski jezik je izvrstan, sasvim sigurno. Čak ga vrlo cenim... ali za pričanje zgodica, ili za razmršivanje, uz pomoć pohvalnih epita, nečijeg genealoškog sabla.

Ruski jezik je donekle kao i engleski jezik, neuporediv za razgovor u "smoking-roomu", zavaljen u dobrom naslonjaču, nogu podignutih na drugi naslonjač, o "australijskom zaledenom mesu" ili čak o "pitanju Indusa".

Ta dva jezika nalik su na jelo koje u Moskvi nazivaju *solianka*, u koje ide svašta, osim vas i mene, pa čak i Šeherezadina večernja *tcheshma*.⁷

Treba da dodam da sam zahvaljujući izvesnim uslovima u kojima sam se slučajno našao – a možda i ne baš slučajno – u vreme svoje mladosti, morao ozbiljno naučiti, čak se prisiljavajući, da govorim, čitam i pišem više jezika, tako da bih mogao da pišem na bilo kojem od njih, da sam odlučio da se, u obavljanju profesije koju mi je iznenada nametnula sudbina, lišim "automatizma" stečenog praksom.

Ali da bih delovao razumno i iskoristio taj automatizam koji mi je dugom rutinom postao tako prijatan, treba da pišem ili na ruskom ili na jermenskom, jer se dogodilo tako da sam se u poslednjih dvadeset ili trideset godina jedino tim jezicima služio u odnosu s drugima, te mi je njihova upotreba postala automatska.

Ah! Pakla mu!...

Čak i u ovakovom slučaju muči me, eto, jedan od vidova moje psihičke strukture koji je tako različit od onog kod normalnog čoveka.

⁶ Mullah Nassr Eddin, ili, kako se još kaže, Nasradin-hodža, nije, čini se, poznat u Evropi i Americi. Naprotiv, dobro je poznat u svim zemljama azijskog kontinenta. To je legendarna ličnost, kao što je kod Rusa "Kuzma Prutkov", ili kod Amerikanaca "Ujak Sam", ili kod Engleza "Džon Bul". Nasradinu, na Istoku, pripisuju brojne narodne izreke koje izražavaju, od najstarijih do najnovijih, "životnu mudrost".

⁷ Tcheshma: koprena.

A "muka" koju u ovom trenutku osećam, u dobu gotovo i previše zrelom, dolazi od svojstva koje je gotovo od detinjstva ukorenjeno u tu jedinstvenu psihičku strukturu, sa svim beskorisnim starudijama savremenog života, i koja me, automatski, prisiljava, uvek i u svemu, da delujem prema narodnoj mudrosti.

U sadašnjem slučaju, kao i svaki put kad se nađem pred nekom neizvesnošću, mom mozgu – izgrađenom na za mene tako neprijatan način da me to muči – nametne se izreka narodne mudrosti koja nam dolazi iz pradavnih vremena, a koja se izražava ovako: "Batinu uvek ima dva kraja".

Svaki čovek, više-manje zdravog rasuđivanja, koji bi tražio da shvati skriveni smisao ove čudne izreke i njenu stvarnu važnost, brzo bi stigao, prema mom mišljenju, do sledećeg zaključka: sve zamisli na kojima se zasniva shvatanje sadržano u toj izreci počivaju i same na toj istini koja je bila spoznata u najstarije vreme, to jest da, u ljudskom životu kao i u svemu drugom, svaka pojava potiče od dvaju uzroka suprotnog karaktera i deli se na dva potpuno suprotna učinka, koji su onda opet uzrok novim pojавama. Na primer, ako nešto što potiče od dvaju različitih uzroka proizvodi svestlost, to "nešto" neizbežno će proizvoditi i suprotnu pojavu, to jest mrak; ili pak, ako neki činilac u organizmu živog stvorenja izaziva potrebu za očevidnim zadovoljstvom, on će neizbežno izazvati i suprotno, to jest nezadovoljstvo takođe očevidno, i tako dalje, uvek i u svemu.

Upotrebici, dakle, tu istu predstavu, ustaljenu vekovima narodne mudrosti, kratko i jasno, o batini s dva kraja, od kojih se jedan može smatrati dobrim a drugi lošim. Služim li se automatizmom stečenim dugom praksom, biće to za mene svakako izvrsno; za čitaoca, za uzvrat, to će biti sasvim suprotno, prema toj izreci – suprotno od dobrog, svako će lako shvatiti šta je to, čak ako i ne pati od hemoroida.

Dručiće rečeno, iskoristim li povlasticu da batinu uzmem s dobrog kraja, loš kraj će neizbežno "dopasti glave čitaoca".

A to bi se baš i moglo dogoditi! Jer, na ruskom je nemoguće izraziti sve tananosti filozofskih pitanja koje se spremam da pretresem; na jermenskom je, naprotiv, to moguće ali, na veliku štetu

svih sadašnjih Jermenaca, taj jezik ne omogućuje da se raspravlja o savremenim pojmovima.

Da bih ublažio gorčinu koju od svega toga osećam, reći ću da sam u svojoj mladosti, u vreme kad sam počeo da se interesujem za filološka pitanja, pa se čak za njih i strastveno zagrejao, od svih jezika koje sam govorio najviše voleo jermenski; voleo sam ga čak više od svog maternjeg jezika.

Sviđao mi se naročito zbog toga što je imao nešto karakteristično, i što ni u čemu nije ličio na druge jezike, bliske ili srodone.

Svaki od njegovih "tonaliteta", kako kažu učeni filolozi, bio je svojstven samo njemu i, kako sam to već tada shvatao, savršeno je odgovarao psihičkoj strukturi ljudi tog naroda.

Ali, za nekih trideset ili četrdeset godina, video sam kako se taj jezik preobražava u toj meri, ne gubeći potpuno onu izvornost i onu nezavisnost koju je imao od drevne antike, da je danas tek, mogao bih reći, "groteskna mešavina jezika", u kojem bi više ili manje pažljiv slušalac primetio skup turskih, persijskih, kurdskih, francuskih, ruskih zvučnosti, i neartikulisanih i sasvim "nesvarljivih" zvukova.

Isto bi se moglo reći i za moj maternji jezik, grčki jezik, koji sam govorio u svom detinjstvu, i čija "automatska asocijativna moć" za mene ima još svu svoju svežinu.

Možda sam na tom jeziku mogao izraziti sve što hoću; ali, nemoguće mi je da ga ovde upotrebim iz jednostavnog razloga, uostalom dosta smešnog, što bi ipak trebalo da neko prepiše ono šta bih napisao i da to prevede na željene jezike. A ko bi to mogao?

Mogu s punom sigurnošću reći da i najbolji stručnjak za savremeni grčki jezik ne bi shvatio ni najmanje rečce od onoga što bih napisao na svom maternjem jeziku, primljenom u detinjstvu; jer, za ovih trideset ili četrdeset godina, moji dragi "sunarodnici", zavedeni i sami predstvincima savremene civilizacije, i želeći da posto-poto naliče toj civilizaciji čak i jezikom, učinili su da moj dragi jezik podnese istu sudbinu koju su Jermenii zadali svom, u želji da se izjednače s ruskom "intelligenzia".

Grčki jezik čiji su mi duh i suština preneti nasleđem liči onoliko na jezik kojim govore savremeni Grci kao što, prema izreci Nasradin-hodže, "ekser liči na dušnik".

Šta onda treba da činim?

Eh!... nema veze, poštovani kupče mojih teških naučnih istraživanja. Sve dok ima francuskog armanjaka i "basturme" iz Kaisara, već ću se ja nekako izvući. Prošao sam ja već kroz takve muke!

Često mi se u životu događalo da zapadnem u stanja iz kojih mi je bilo teško da se izvučem, te sam se na to, reći ćemo, navikao.

U međuvremenu, pisaću malo na ruskom, malo na jermenском; utoliko pre što među osobama koje se uvek motaju oko mene ima više onih koji se više-manje "snalaze" na ta dva jezika, tako da ne gubim nadu da će ono što napišem biti prepisano i prevedeno na meni podnošljiv način.

U svim slučajevima - to ponavljam, i ponavljam, da biste to sačuvali u trajnom sećanju, a ne u "sećanju" na koje ste navikli, i u koje se uzzate da biste održali časnu reč zadatu sebi, ili zadatu drugima: ma koji jezik upotrebio, uvek ću i u svemu izbegavati ono što nazivam "književnim uljudnim jezikom".

U tom pogledu, ima jedna vrlo čudna činjenica, mnogo dosta dosta proučavanja nego što vi to zamišljate: od detinjstva, to jest čim se u meni pojavila potreba da ptice vadim iz gnezda i da zadirkujem sestre svojih drugova, u mom "planetarnom telu", kako su govorili stari teozofi, samo od sebe niklo je izvesno osećanje, naročito, ne znam zašto, na celoj desnoj strani tela. Taj instinktivan osećaj preobrazio se postepeno u određeno osećanje sve do perioda mog života u kojem sam postao "učitelj plesa"; to zanimanje me je obavezivalo da posećujem raznovrsne ljude, te je moje svesno bilo uvereno da su te jezike, ili još bolje njihove "gramatike", izmisili ljudi koji su, s gledišta poznavanja tih jezika, bili nalik životinjama koje je poštovani Nasradin-hodža opisao sledećim rečima: "Sve što oni mogu učiniti jeste da sa svinjama raspravljaju o svojstvima pomorandži".

Ti ljudi, koje su pokvareno nasleđe i gnusno obrazovanje preobrazili u "proždrljive moljce", uništitelje dobara koje su nakupili naši preci i koje nam je vreme prenelo, nikada nisu čuli da se govorи o toj na prvi pogled upadljivoj činjenici koja se uobičaјava za vreme pripremnog razdoblja u moždanoj aktivnosti svakog stvorenja – pa na taj način i čoveka, prema tome, i u njemu – o posebnom svojstvu čija se automatska ispoljavanja odvijaju prema izvesnom zakonu

koji su stari Korkolani nazivali "zakonom asocijacija"; i ne znaju da se proces mišljenja svakog živog bića, a posebno čoveka, zbiva isključivo prema tom zakonu.

Budući da sam nehotice ovlaš dodirnuo pitanje koje mi je u poslednje vreme postalo gotovo fiksnom idejom, pitanje o procesu ljudskog mišljenja, verujem da već sada – ne čekajući poglavje koje sam predviđao za razjašnjenje tog pitanja – mogu da govorim o jednoj informaciji koju sam slučajno saznao. Prema toj informaciji, u staro doba, na Zemlji je bilo pravilo da svaki čovek koji je dovoljno smeo da želi da stekne pravo na to da ga drugi poštiju, i da samog sebe poštuje, kao "svesnog mislioca", bude poučen, već od prvih godina svog odgovornog života, o tome da ljudi imaju dve vrste mišljenja: s jedne strane duševno, koje se izražava rečima koje po pravilu imaju odnosni smisao; s druge strane, mišljenje svojstveno kako čoveku tako i životinjama, a koje će nazvati "mišljenje oblicima".

Ovo "mišljenje oblicima" treba da posluži tome da se zapazi tačan smisao svega napisanog, da se ono usvoji, nakon svesnog suočenja sa prethodno stečenim informacijama; ono se kod ljudi formira pod uticajem geografskih uslova, mesta boravka, podneblja, doba i uopšte sredine u kojoj se nalaze od svog dolaska na svet pa do svoje punoletnosti.

Prema tome, u mozgu ljudi, već prema njihovoj rasi i životnim uslovima, i prema predelu u kojem žive, ustanovljaju se, u vezi sa istim predmetom, iste zamisli, pa čak i iste koncepcije, poseban savsim nezavisan oblik, koji u biću izaziva, za vreme odvijanja asocijacija, određeno osećanje, koje uključuje određenu subjektivnu predstavu; a ta se predstava izražava izvesnom rečju, koja joj služi samo kao spoljni objektivni oslonac.

Stoga takva reč koja se odnosi na jednu te istu stvar, ili čak na jednu te istu zamisao, stiče, u ljudima koji žive u različitim predelima ili pripadaju različitim rasama, "unutarnji sadržaj" dobro određen, i potpuno različit.

Drugim rečima, kada se u "sklopu" nekog čoveka, koji je ugledao svetlo dana i rastao u tom i tom predelu, ustali izvestan "oblik", rezultat specifično lokalnih uticaja i utisaka, taj "oblik" u nje-

mu asocijacijom budi osećaj nekog određenog "unutarnjeg sadržaja", i, prema tome, predstavu ili određenu koncepciju, koju on izražava rečju koja mu je postala uobičajenom i, kako sam već rekao, subjektivnom; ali, onaj koji ga sluša – i u čijem se biću, zbog različitih uslova njegovog dolaska na svet i njegovog rasta, u vezi sa tom rečju formirao oblik različitog unutarnjeg sadržaja – daće joj potpuno različit smisao.

To, uostalom, možemo da ustanovimo ukoliko nepristrasno posmatramo razmennu mišljenja među osobama različitih rasa, ili koje su već od detinjstva obrazovane u različitim zemljama.

Dakle, srećni i odvažni kandidatu za kupovinu mojih "naučnih istraživanja", budući da sam vas upozorio da neću pisati onako kako to uopšte čine pisci od zanata, nego na drugi način, savetujem vam da ozbiljno razmislite pre nego što se upustite u čitanje izlaganja koja slede. Inače, bojam se da su vaše uši i vaši ostali receptivni i probavni organi, tako dobro izvezbani i automatizovani "na književni jezik" koji danas vlada na Zemlji, da bi čitanje mojih dela moglo na vas imati vrlo, zaista vrlo kakofonijsko dejstvo, zbog čega biste mogli izgubiti... znate već šta? Apetit za vašim najdražim jelom, kao i užitak koji vas "iznutra golica" već na sam pogled male crnke u prolazu.

Da moj jezik, ili pre moj način razmišljanja, može izazvati takvo dejstvo, uverila su me brojna prošla iskustva, podjednako kao što "rasni magarac" može biti uveren u pravednost i opravdanost svoje tvrdoglavosti.

Sad sam vam rekao ono što je bitno, te sam miran s obzirom na budućnost.

Ako budete i najmanje nezadovoljni mojim delima, biće to isključivo vašom krivicom. Moja će savest biti čista, tako čista kao, na primer... cara Vilima.

Nesumnjivo mislite da sam, kako se kaže, mladić "spolja glađac iznutra jadac", i da kao pisac-novajlja nastojim da učinim sebe posebnim, u nadi da će postati slavan, pa možda i bogat.

Ako zaista tako mislite, eee! grđno se varate.

Pre svega, nisam mlad; živeo sam toliko da sam već pojeo jednu besnu kravu – da ne kažem celo stado; zatim, ne pišem zato da bih ostvario karijeru, a "da bih stao na svoje noge", ne računam s tim zanimanjem koje, prema mom mišljenju, pruža onima koji ga obavljaju brojne mogućnosti da postanu direktni kandidati... za pakao – ako pri svemu tome takvi ljudi uopšte mogu svoje biće da usavrše do te mere. Jer, ionako ništa sami ne znajući, pišu sve vrste budalaština, i automatski stičući autoritet, svake godine sve više razvijaju jedan od glavnih faktora slabljenja psihičke strukture ljudi, koja je i bez toga već dovoljno narušena.

Što se tiče moje lične karijere, zahvaljujući svim višim silama, pa ako hoćete i nižim, desnim i levim, ona je već odavno skovana. Ima već dosta vremena da sam stao na svoje noge, pa čak, vere mi, na dobre noge, i uveren sam da će ostati čvrste za dugo godina, na žaljenje svih mojih prošlih, sadašnjih i budućih neprijatelja.

Da... biće dobro da vam saopštim zamisao koja je upravo iskrasnula u mom ludom mozgu; tražiću od štampara kome budem povjerio ovu knjigu da ovo prvo poglavlje bude predstavljeno na taj način da se može čitati ne režući stranice;⁸ tako će svako od vas znati da ta knjiga nije napisana na uobičajeni način, to jest tako da u mišljenju čitaoca pogoduje cvetanju uzbudljivih predstava i uspavljajućih snova; ne moraju raspravljati s prodavcem, moći će po želji da vrate knjigu, dobiju natrag novac, a možda pri tom se samo malo oznoje po čelu.

Osećam se prisiljenim da delujem tako, jer sam se upravo setio priče izvesnog Kurda iz Zakavkazja, o kome sam čuo u svom dečinstvu. Svaki put kad bi se neki sličan slučaj nametnuo mom sečanju, ta priča bi u meni izazivala "dugo neugasiv" osećaj raznežnosti. Mislim da će biti vrlo korisno, kako za mene tako i za vas, da vam je potanko ispričam.

Zapravo, odlučio sam da od "kvake" te priče – ili kako bi to rekli savremeni poslovni Jevreji "čiste krvi", od njenog *tsiemesa* –

⁸ Verovatno misli na to da stranice tog poglavlja budu razrezane za razliku od ostalog dela knjige; naime, nekada su se knjige prodavale nerazrezanih stranica, prim. prev.

učinim jedno od osnovnih načela nove književne forme koju želim da koristim kako bih dosegnuo zamišljeni cilj.

Taj zakavkaski Kurd krenuo je jednog dana iz svog sela u grad, gde je imao nekog posla; kad je stigao na pijacu, opazio je tezge s vrlo lepo poslaganim voćem svih vrsta.

Među svim izloženim voćem, primetio je neko, divne boje i divnog oblika; to ga je toliko privuklo da je poželeo da zagrize to voće, te je odlučio da ga, mada je imao malo novca, kupi pa makar to bio i jedini od onih darova Velike Prirode.

Sav uzbudjen tom zamisli, naš je Kurd prišao tezgi neuobičajeno nehajno, i uperivši svoj žuljavi kažiprst na voće koje je izabralo, upitao trgovca za cenu.

Ovaj mu je odgovorio da pola kilograma staje šest groša.

Smatrajući da to i nije visoka cena za tako čudesno voće, kupio je jedan kilogram.

Zatim, pošto je obavio svoje poslove, naš se Kurd istog dana uputio u svoje selo.

Hodao je, pri zalasku sunca, brdima i dolinama, nehotice zapajući svaki detalj spoljašnjeg oblika čarobnih delova krila Velike Prirode, majke nas svih. I kako je nehotice udisao svež vazduh, koji nije bio zatrovani fabričkim isparavanjima kao u gradovima, odjednom ga je spopala želja da se dobro najede obične hrane. Seo je uz put, izvukao iz svoje torbe za naminice hleba, zatim "voće" kojem se divio, i započeo bezbrižno da jede.

Kada... uh! strahota!... osetio je da je sav u vatri!

Ali, uprkos tome što ga je peklo, naš Kurd je nastavio da jede.

Nastavio je da jede, to nesretno dvonožno stvorenje naše planete, samo zbog onog specifičnog čovekovog svojstva, koje sam ja prvi zapazio, i čije će mi načelo poslužiti kao osnova nove književne forme koju stvaram, i odvesti me do cilja kao "upravljački far". Uskoro ćete i vi, siguran sam, dokučiti smisao i važnost tog načela – već prema stepenu vašeg razumevanja, naravno – pročitate li neka poglavlja mojih dela, pod uslovom da se izložite opasnosti da nastavite ovo čitanje – osim ako već niste nešto "nanjušili" pred kraj ovog prvog poglavlja.

Dakle, baš u tom trenutku u kojem je naš Kurd bio spopadnut bujicom čudnih osećaja koje je u njemu budila ta neobična gozba

usred Prirode, putem je prošao jedan čovek iz njegovog sela, poznat po svom zdravom razumu, i pun iskustva. Video je da je lice Kurda zajapureno, da mu suze teku iz očiju, ali da toga nije svestan, da je toliko zaokupljen – kao apsorbovan ispunjenjem neke vrhovne dužnosti – jedenjem pravog "crvenog pimenta".

Reče mu:

– Šta ti to ovde radiš! Ej, trostruki idiote iz Jerihona, hoćeš li da budeš živ spaljen? Baci to čudnovato voće koje ne odgovara tvojoj prirodi!

Ali naš mu Kurd odgovori:

– Ah, ne! Ne bih ga bacio ni za šta na svetu! Platio sam ga sa svojih poslednjih šest groša! Pa makar i dušu ispustio, poješću ga do kraja!

I potom, našem odlučnom Kurdu – a trebalo bi verovati da je takav bio – nije ni na pamet palo da baci "crveni piment", nego je nastavio da ga jede.

Nakon ovoga što ste upravo pročitali, nadam se da se u vašem mišljenju začela željena asocijacija, koja bi na kraju trebalo da vas dovede, kao što se danas događa kod izvesnih osoba, do onoga što vi nazivate shvatanjem. I tada ćete shvatiti zašto sam se ja – koji dobro poznajem to specifično čovekovo svojstvo, i koji sam se tako često smekšao njegovom neizbežnom ispoljavanju koje hoće da se nakon što se za nešto plati osećamu obavezi da u tome uživamo do kraja – sav oduševio za tu zamisao koja je iskrasnula u mom mišljenju: preduzeti sve moguće mere da vas poštēdim, vas, mog brata po duhu i želji, kako se kaže, vas koji ste navikli možda da pročitate bilo kakvu knjigu samo ako je napisana na "književnom jeziku", da znate, nakon što ste platili moja dela, da nisu pisana običnim jezikom, koji vam tako godi, i da niste obavezni da ih pošto-poto pročitate do kraja – baš kao što se naš Kurd iz Zakavkazja osećao prisiljenim da do kraja pojede namirnicu koja ga je toliko zavela svojim izgledom, taj plemeniti "crveni piment", koji se njemu sigurno "nije ni sviđao".

Tako, da bih izbegao svaki prezir koji proističe iz tog ljudskog svojstva, čije su činjenice očevidno učvršćene u "sklopu" savremenog čoveka zbog toga što često ide u bioskop, što ne propušta ni-

jednu priliku da baci pogled na drugi pol, želim da moj uvod bude uvezan na naznačeni način, tako da svako može da ga čita a da ne mora da razrezuje stranice.

Inače, prodavac knjiga bi vam "zanovetao", kako se kaže, i izrazio se po svom načelu, dragom trgovcima, a koje ovako izražavaju: "ispadaš samo kreten, a ne ribar, ako pustiš ribu koja je već zagrizla mamac"; i odbiće da primi vraćenu knjigu razrezanih stranica.

U to, uostalom, nimalo ne sumnjam. Očekujem savršeno slično nepoštenje s njihove strane.

Saznanja zahvaljujući kojima sam stekao uvid u mogućnost tog nepoštenja kod prodavca knjiga ustalila su se u meni u vreme kad je, obavljajući zvanje "indijskog fakira", trebalo, da bih razjasnio neka "ultrafilozofska" pitanja, da upoznam asocijativni proces izražavanja strukture ličnosti koji je izgrađen automatski od savremenih prodavaca knjiga i njihovih pomoćnika, za vreme dok svoje knjige utrapljuju kupcima.

Znajući sve to, i budući da sam nakon svoje nezgode postao tačan i krajnje sitničav, mogu samo da vas podsetim na moje upozorenje, i odmah vam savetujem da pažljivo pročitate, nekoliko puta, ovo prvo poglavje, pre nego što razrežete stranice knjige.

Ali ako, uprkos svem upozorenju, želite da upoznate nastavak mojih izlaganja, preostaje mi samo da vam celom svojom "istinskom dušom" zaželim izvrstan "apetit" i da se zavetujem da "svariate" sve što budete pročitali.

U vaše zdravlje! I ne samo u vaše, nego i u ono svih vaših.

Dobro sam rekao: "Istinskom dušom". Evo zašto:

Često sam u Evropi, gde sam nedavno živeo, susretao ljude koji, u vezi sa svačim i bez ikakve veze i sa bilo čim, vole da izgovaraju sveta imena, koja spadaju u unutarnji život čoveka, to jest vole da psuju bez razloga. Uz to, kako sam vam priznao, deklarisani sam pristalica narodne mudrosti; njene izreke su ustaljene već toliko vekova, i nisam to samo teorijski, kao savremenici, nego i praktično. Dakle, među tim izrekama, postoji jedna koja savršeno odgovara ovom slučaju: "Da bi se živilo među vukovima, valja zavijati poput vukova!" Tako, dakle, da ne bih prekršio taj u Evropi ustaljeni običaj, odlučio sam i sam da psujem; istovremeno, ne že-

leći da budem neposlušan prema naredbi koju nam je dao Mojsije: "Ne uzimaj uzalud sveta imena", odlučio sam da se koristim jednom čudnovatošću jezika koji je po poslednjoj modi, to jest engleskog jezika – i, svaki put kada me na to prilika obavezivala, kleo sam svojom "engleskom dušom".

Činjenica je da se na tom jeziku reč *duša* i reč *don* ne samo jednakno izgovaraju, nego i pišu gotovo na isti način..

Ne znam šta o tome mislite, vi ostali, polukandidati za kupovinu mojih dela; što se mene tiče, ma kakvu intelektualnu želju imao, ne mogu sprečiti svoju jedinstvenu prirodu da se pobuni protiv takvog izražavanja predstavnika savremene civilizacije. Jer, napokon, kako se može istom rečju označiti ono što je u čoveku najuzvišenije i najhvaljenije od Tvorca, našeg zajedničkog Oca, i ono što je kod njega najniže i najprljavije?

Ali, dosta "filologije"! Vratimo se bitnom zadatku ovog prvog poglavlja koji se sastoji u tome da pretrese moje prašnjave misli, a i vaše, te da bude izvesno upozorenje čitaocu.

Već sam u mislima postavio plan i raspored svojih izlaganja; ali kakav li će ona oblik dobiti na papiru? Priznajem da do sada moje svesno o tome ništa ne zna; ipak, moj nagon jasno oseća da će to biti nešto "jedro", što će na opštu prisutnost svakog čitaoca imati dejstvo jednakno onome crvenog pimenta najadnog Kurda iz Zakkavkazja.

Sada kada poznajete priču o našem Kurdu, smatram svojom dužnošću da vam priznam neke stvari. Pre nego što nastavim ovo prvo poglavlje, koje služi kao uvod u sve što nameravam da napišem, obaveštiju vaše čisto "svesno", to jest vaše budno svesno, da ću u nastavku svojih dela namerno izložiti svoje zamisli takvim rasporedom i takvim logičkim suprotstavljanjem da suština izvenskih stvarnih koncepcija može automatski preći u to "budno svesno", koje većina savremenika iz neznanja smatra istinskim svesnim (dok ja tvrdim i dokazujem eksperimentalno da je ono fiktivno), u ono što vi nazivate "podsvesnim", koje bi trebalo da bude, prema mom mišljenju, ljudsko istinsko svesno – i to kako bi te koncepcije mehanički trpele u čovekovom opštem sklopu nužni preobražaj, čiji će rezultati, pod dejstvom njegovog aktivnog voljnog

mišljenja, učiniti od njega čoveka, a ne više običnu unicerebralnu ili bicerebralnu životinju.

Odlučio sam tako da postupim kako bi ovo uvodno poglavlje, namenjeno tome da probudi vaše svesno, potpuno opravdalo svoj zadatak, te da ne dira samo vaše "fiktivno svesno", kako ga ja jedini do sada tako nazivam, nego i istinsko svesno – podsvesno kako vi to kažete – i da vas prisili, možda prvi put, da aktivno mislite.

U ličnosti svakog čoveka ustanovljuju se, ma kakvo bilo njegovo obrazovanje i nasleđe, dva nezavisna svesna, koja međusobno nemaju gotovo ništa zajedničko, ni po svom delovanju ni po svojim izražavanjima.

Prvo svesno ustanovljuje se opražanjem svih slučajnih nehotičnih utisaka, kao i svih utisaka koje hotimice proizvodi neko drugi, među koje treba svrstati gotovo sve reči, koje su u stvarnosti tek isprazni "zvukovi"; drugo svesno se ustanovljuje počevši od "materijalnih rezultata prethodno učvršćenih" u čoveku, prenetih nasleđem, i integrisanih u odgovarajuće delove njegovog opšteg sklopa, bilo počev od asocijativnih namerno izvedenih suprotstavljanja na te iste "materijalne činjenice".

To drugo ljudsko svesno, a koje je zapravo ono što vi nazivate "podsvesnim", i koje se uobičjava, kako sam upravo rekao, "materijalizovanim rezultatima" nasleđa, i voljno ostvarenim suprotstavljanjima, po mom mišljenju, treba prevladavati u celoj čovekovoj ličnosti.

Ovo mišljenje zasniva se na eksperimentalnim istraživanjima tokom dugih godina u izuzetno povoljnim uslovima.

Polazeći od tog uverenja, koje je za vas možda samo fantazija ludaka, danas mi je, kao što vidite, nemoguće da ne vodim računa o tom drugom svesnom. Čak se osećam prisiljenim svojim suštinskim bićem da ovo prvo poglavlje svojih dela, koje treba da predstavlja uvod, sastavim na taj način da dotakne i potisne, na za moj cilj zadovoljavajući način, pojmove koji su se nagomilali u vašim dvoma svesnim.

S tom zamisli u glavi, započeću tako da vaše fiktivno svesno poučim činjenici da sam, zahvaljujući trima jedinstvenim duševnim saznanjima, koja su se u čitavom mom sklopu iskristalisala tokom mog pripremnog perioda, stvarno "jedinstven u svojoj vrsti"

da "zamrsim i sapnem", u ljudima koje susrećem, sve pojmove i uverenja za koja misle da su dobro učvršćena u njima.

Gle, gle, gle, gle!... Već osećam da se u vašem lažnom svesnom – po mom mišljenju "pravom" – poput muva bez glava kovitlaju sva saznanja nasleđena od "ujaka i baka", čija celina u vama, sve u svemu i za sve, začinje tek zaista dirljiv podsticaj radoznalosti. Na primer, hteli biste što je pre moguće da saznate zašto sam ja, nekakav pisac za koga niste čuli, čak ni i iz novina, u pravu kada za sebe kažem da sam jedinstven.

Nije važno! Lično sam vrlo zadovoljan što vidim kako izbjiga takva radoznalost, pa makar i u vašem "lažnom" svesnom, jer iz iskustva znam da, kod nekih osoba, ta nedostojna čovekova težnja može ponekad da izmeni prirodu i preobrazi se u hvale vredan podsticaj koji nazivamo "željom za znanjem", koji pak pogoduje boljem opažanju i pravilnjem shvatanju suštine cilja na koji savremen čovek uglavnom usredsređuje svoju pažnju; stoga "pristajem, čak sa zadovoljstvom, da zadovoljim radoznalost koja se javila u vama.

Slušajte, dakle, i pokušajte da me ne razočarate, nego da opravdate moje nade!

Moja izvorna ličnost, koju su već "nanjušili" neki Individuumi koji pripadaju dvema domovima Vrhovnog Suda koji daje objektivnu pravdu, i, na Zemlji, vrlo ograničen broj osoba, izgradila se na tri specifična saznanja, koja su se u meni učvrstila tokom pripremnog razdoblja.

Prvo je već od svoga nastanka postalo upravljačkom polugom moje Potpunosti, a dva druga "nadahnjujućim izvorima" koji su hranili i usavršavali prvo.

To prvo saznanje uobličilo se u meni dok sam još bio dečko.

Moja draga pokojna baka još je bila živa; imala je nešto više od sto godina.

U trenutku njene smrti – neka bude u Kraljevstvu nebeskom! – majka me je odvela njenom krevetu, kako je tada bio običaj, i dok sam ljubio njenu desnu ruku, moja draga baka stavila je svoju levu umirujuću ruku na moju glavu, i rekla mi tihim ali razgovetnim glasom:

"Ti, najstariji među mojim unucima!

"Slušaj... i sećaj se uvek moje poslednje volje: u životu, ne čini ništa poput drugih!"

Zatim se zagledala u koren mog nosa, verovatno opazivši da sam njenim rečima bio zぶnjen, te, pomalo ljutito, dodala autorativnim tonom:

"Ili pak ne radi ništa – samo idu u školu – ili pak radi nešto niko drugi ne radi".

Nakon što je to izgovorila, s očeviđnim gajenjem prezira prema celoj okolini i dostažna toga da u tom trenu bude svesna sebe, predala je dušu u ruke Njegove vernosti arhanđela Gabrijela.

Mislim da bi vam bilo zanimljivo, možda čak i poučno, da znate kakav je to strašan utisak ostavilo na mene da sam se, iznenada, osetio nesposobnim da podnosim svoje bližnje, i da sam, nakon što sam izašao iz sobe u kojoj je počivalo propadajuće "planetarno telo", uzrok nad uzrocima mog dolaska na svet, tiho šmugnuo, trudeći se da ostanem neprimećen, u jamu gde su se za vreme četrdesetodnevног поста као залиха čuvale posije i kore od krompira за "čistače" kuće, drukčije rečeno za svinje; ostao sam tu da ležim, bez jela i pića, spopadnut bujicom uzne miravajućih i zamršenih misli, koje su se izlegle, na moju sreću, u ograničenoj količini u mom dečjem mozgu – sve dok se moja majka nije vratila s groblja, te su me njene suze, prouzrokovane otkrićem moje odsutnosti i uzaludnim potragama, izvukle iz moje obamlosti.

Izašavši iz jame, nekoliko trenutaka sam ostao nepokretan, ruku ispruženih napred, a potom sam se stropštao prema majci, snažno se obesivši o njene skute i, udarajući nogama o zemlju, ne znajući zašto, počeo da oponašam njakanje magarca našeg suseda, istražnog sudije.

Zašto je sve to ostavilo toliko snažan utisak na mene? Zašto sam se, gotovo automatski, ponašao tako čudno? Često sam poslednjih godina o tome razmišljao, naročito tokom dana takozvalog mog "poluposta", ali još to nisam shvatio.

Čekajući, pitam se, nije li to bilo zbog toga što je soba u kojoj se odvijao taj obred, koji će imati tako snažan uticaj na ceo moj život, bila od najskrivenijih kutaka zasićena mirisom tamjana, posebno uvezenog iz manastira na gori Atos, vrlo poznatog među sledbenicima svih nijansi hrišćanske vere.

Bilo kako bilo, činjenice su tu.

U danima nakon tog događaja, moje opšte stanje nije pretrpelo ništa posebno, osim što sam češće nego inače hodao nogama u vazduhu, to jest na rukama.

Prvi od mojih činova koji je bio jasno u neskladu s izražavanjima mojih bližnjih, ali bez u dela moga svesnog u njemu, a uostalom ni moga podsvesnog, desio se četvrtog dana nakon smrti moje drage bake. Cela naša porodica, bliži i dalji rođaci, i svi oni koji su poštovali moju dragu baku – uostalom, uživala je privrženost svih – bili su se okupili na groblju, kako je već običaj, da bi nad njenim posmrtnim ostacima slavili obred koji se naziva "rekvijem". Iznenada, bez ikakvog razloga – umesto da poštujem "etikeciju" koja se sastoji, kod ljudi svih položaja i svih stepena opipljivog i neopipljivog morala, u tome da se bude miran, satrven, s izrazom tuge na licu, pa čak, ako je moguće, i sa suzama u očima – ja sam počeo da plešem i skakućem oko rake, pevajući:

*Mir duši
Mir duši umrloga
Bila je to ženica
Sva od zlata*

i tako dalje...

I od tog trenutka pri svim "majmunarijama" – to jest, prilikom svih oponašanja uobičajenih automatskih izražavanja okoline – uvek iz moje pojave izbjeg "nešto" što podstiče ono što bih nazvao "neodoljivom težnjom" da ništa ne radim poput drugih.

U to doba, na primer, ponašao sam se ovako:

Ako su moj brat, moje sestre i deca iz susedstva vežbali da loptu uhvate desnom rukom, počinjući time što bi je bacili u vazduh kako su već imali običaj, ja, da bih to postigao, prvo bih je svom snagom lupio o tlo, zatim bih je uhvatio u vazduhu, nežno, između palca i srednjaka leve ruke, i ne bih propuštao da pre toga izvedem jedno bacanje.

Dok su se deca niz padinu spuštala na saonicama s glavom napred, ja sam izvodio ono što se zove "hod natraške". Ili, pak, kad su nam delili Abaramove kolače, koje su drugi pre nego što će ih jesti

lizali, verovatno zato da bi bolje osetili ukus i produžili užitak, ja, ja bih prvo onjušio taj medenjak sa svih strana, nekad bih ga čak približio svom uvu, pažljivo osluškivao i gundao, verovatno go to nevesno, ali najozbiljnije: "Dobro, hajde, dobro je, nemoj se udebljati, molim te"; a potom bih ga, prateći se s nekoliko ritmičkih zvukova, u jednom zalogaju progutao potpuno okruglog a da uopšte nisam uživao u njegovom ukusu.

Prvi događaj koji je u meni pobudio jedno od dva spomenuta saznanja, koja su otada postala "životodavni izvori" koji su nadahnuli i ojačali nagovor moje pokojne bake, desio se u doba kad sam se od dečaka bio preobrazio u "mladog probisveta", uzornog kandidata za naslov "mladić spolja gladac iznutra jadac".

Taj događaj zbio se slučajno – osim ako tako posebno nije uređila Sudbina – u sledećim okolnostima:

Jednog dana, uz pomoć mlađih probisveta poput mene, postavljaо sam na krov susedne zgrade "zamku" za hvatanje golubova.

Jedan od dečaka, nagnut nad moju glavu, pažljivo me posmatrajući, reče:

"Da ja to radim, rasporedio bih omčaste žice na taj način da se golubov srednji prst, onaj najduži, čaporak, ne može u to uhvatiti, jer nam je naš učitelj iz zoologije upravo objasnio da su u tom golubovom prstu zbijene sve zalihe njegove snage kad se bori, i, naravno, ako se taj prst uhvati u zamku, on će je bez otpora prekinuti".

Na tu primedbu, jedan drugi deran koji je stajao upravo nasuprot meni, i koji nije mogao da govori a da ne izbacuje bujice sline na sve strane, počeo je da nas poliva, grokćući sledeće reči:

"Zaustavi tu svoju govornu mašinu, prljavo kopile, Hotentoto vo seme! Tvoj učitelj je nedonošće k'o i ti. Ako uzmemo da je sva golubova snaga koncentrisana u tom srednjom prstu, bio bi to razlog više da se baš taj prst uhvati u zamku. I tada ceo svoj značaj za naš cilj – hvatanje nesrećnih stvorenja – preuzima izvesna karakteristika, ugrađena u svakog nosioca te lepljive i mlitave 'stvari', mozga, a to je: kada se, pod delovanjem novih uticaja, od kojih zavisi neznatna moć izražavanja mozga, prema zakonima odigrava periodički nužna promena pojave, iz nje proizlazi lagani nered – a njegov razlog postojanja jeste da pojača druga izražavanja celokupne

aktivnosti – koji odmah određuje privremeno premeštanje centra gravitacije organizma, u kojem ta lepljiva 'stvar' ima tek skučenu ulogu, što često u celokupnom delovanju dovodi do neočekivanih rezultata, besmislenih do apsurda..."

Tu poslednju reč propratio je takvim štrcanjem sline da se moje lice činilo kao da je bilo izloženo delovanju "raspršivača" kakve proizvode u Nemačkoj za anilinsko bojenje tkanina.

Bilo je to više nego što sam mogao podneti, i nisam se ni uspravio, nego sam se bacio glavom na njega, zadavši mu strašan udarac u trbuh, koji ga je odmah onesvestio.

Ne znam, niti želim da znam, koji će se zaključci pojaviti u vašem mišljenju u vezi sa pričom o izuzetnom sticaju okolnosti koje će vam opisati; što se mene tiče, ta je podudarnost snažno doprineća da poverujem kako svi događaji koji su se odigrali u mojoj mладости, o kojima ovde pričam, nikako nisu bili jednostavni rezultati slučaja, nego su bili namerno stvoreni od nekih čudnih sila.

Evi činjenica: toj vrsti odvažnosti bio sam poučen jedva nekoliko dana pre te nezgode, od strane jednog grčkog sveštenika iz Turške; kako su ga Turci progonili zbog njegovih političkih mišljenja, morao je pobeći odande. I moji roditelji su ga, po njegovom dolasku u grad, zaposlili kao učitelja za savremenih grčkih jezika.

Ne znam na čemu su se temeljile političke zamisli tog grčkog sveštenika, ali se dobro sećam da se u svim našim razgovorima – čak kad mi je objašnjavao razliku između uzvika u starom grčkom i uzvika u savremenom grčkom jeziku – jasno nazirala njegova želja da se što pre vrati na Krit da bi se tamo iskazao onako kako priliči pravom rodoljubu.

Treba da priznam da sam i sam bio uplašen rezultatima svoje spretnosti, jer sam zbog toga što tada još nisam poznavao efekat takvog udarca na takvo mesto, pomislio da sam ga ubio.

Dok sam slutio taj užas, jedan drugi dečak, koji je bio video šta sam učinio, bratić žrtve mog "protivudarca", podstaknut verovatno osećanjem "krvnog srodstva", bacio se na mene bez razmišljanja, i rukom me udario posred lica.

Od tih udaraca izbrojao sam, kako se to kaže, "sve zvezde", dok su se moja usta punila nekom smesom za veštačko kljukanje jedno hiljadu pilića.

Nakon nekog vremena, kada su se ta dva čudnovata osećanja pomalo smirila, osetio sam u ustima neko strano telo. Hitro sam ga izvukao prstima: bio je to ni manje ni više nego jedan veliki Zub posebnog oblika.

Videći me kako istražujem taj Zub, dečaci su se okupili oko mene, a zatim ga i sami usred duboke tišine počeli posmatrati s najvećom radoznalosću, dok je moja žrtva, osvestivši se, ustala i, približivši mi se kao da se ništa nije dogodilo, i sam gledao sa zaprešćenjem taj Zub.

Taj čudni Zub imao je sedam kraka, a na kraju svakog bila je sjajna kapljica krvi; i kroz svaku od tih kapljica proziralo se, jasno i izričito, jedno od sedam isijavanja belog zraka.

Tu tišinu, tako neobičnu za mlade probisvete kakvi smo bili, zamenila je uobičajena graja, te smo snagom dernjave odlučili da smesta odemo kod brijača, vaditelja klimavih zuba, i da ga upitamo zašto je taj Zub takav.

Stropoštali smo se niz krov da bismo otisli brijaču. Ja "junak dana", predvodio sam, naravno.

Pogledavši ga ovlaš, brijač je izjavio da je to jednostavno Zub mudrac, i da je takav kod svih ljudi muškog pola koji su, nakon što su protepali "tata" i "mama", sisali samo majčino mleko, i koji su isprve znali da razlikuju svog oca među brojnim drugim osobama.

Taj događaj, kojeg je jedni moj Zub mudrac bio, da tako kažem, "pokajnička žrtva", imao je dvostruki učinak. S jedne strane, moje svesno, otada, u svakoj se prilici prožimalo samom suštinom reči poslednje volje moje pokojne bake – bilo joj Kraljevstvo nebesko! S druge strane, ne mogavši uteći nekom "diplomiranom zbaru" za lečenje rupe u mom Zubu (što uostalom nisam mogao učiniti jer je naša kuća bila udaljena od svakog centra savremene kulture), tu se zbio neki proces hroničnog eksudata čije je svojstvo bilo – kao što mi je nedavno objasnio dobro poznati meteorolog – s kojim sam se slučajno sprijateljio tokom čestih susreta u noćnim lokalima Monmartra – da probudi neodoljivu težnju za istraživanjem uzroka svake "stvarne činjenice" neobične prirode; i to svojstvo, nezavisno od mog nasleđa, učinilo je od mene malo-pomalo stručnjaka u umeću da temeljno istražujem "sumnjuive pojave svih vrsta" na koje sam nailazio na svom putu.

I kada sam se preobrazio – uz pomoć, naravno, naše sveopštete Majke, nemilosrdnog Heropasa, to jest "toka Vremena" – u onaj tip mlađića koji sam već opisao, to novo svojstvo postalo je neugasivo žarište topline i života za moje svesno

Drugi životodavni činilac koji je osigurao konačnu fuziju poslednjih želja moje drage bake s strukturalnim elementima moje individualnosti bio je skup utisaka koji su izazvale neke informacije povezane s izvorom jednog načela koje je zatim postalo – kako je to pokazao g. Alan Kardek za vreme jedne "apsolutno tajne" spiritističke seanse – jedno od važnih "životnih načela" za bića koja nastanjuju sve ostale planete našeg velikog Svetog Svemira.

To sveopšte načelo izražava se ovako: "Kad je bal, nek je maskenbal"⁹.

Kako je to načelo nastalo na istoj planeti kao i vi – na kojoj, recimo to odmah, provodite vreme valjajući se po krevetu od ruža, ako već ne plešete fokstrot – ne priznajem sebi pravo da vam zatjam činjenice koje u vezi s tim poznajem, i koje će vam pomoći da shvatite neke pojedinosti o njegovom pojavljivanju.

Uskoro nakon što se u mojoj prirodi bila usadila nesvesna želja da spoznam uzrok "stvarnih činjenica" svih vrsta, prvi put sam se bio našao u srcu Rusije, u gradu Moskvi. Kako tu nisam našao ništa što bi moglo zadovoljiti ovu potrebu mog duševnog sklopa, predao sam se istraživanjima ruskih legendi i poslovica. I jednog lepog dana – slučajno ili pak zbog okolnosti objektivno saglasnih zakonima – doznao sam ovo:

Neki Rus, koga su svi u okolini smatrali običnim trgovcem, morao je poslom da ode iz svog provincijskog gradića u drugi glavni grad svoje zemlje, Moskvu, i njegov najdraži sin (najdraži iz tog razloga, nesumnjivo, što je ličio samo na svoju majku) zamolio ga je da mu donese izvesnu knjigu.

Stigavši u Moskvu, taj slavni autor jednog od velikih sveopštih životnih načela napisao se do daske, s jednim od svojih prijatelja, prave ruske votke, kako je nekad bilo i kako je to još tamo obavezno.

I dok su ta dva člana jedne od velikih savremenih grupa dvonožnih stvorenja praznila željeni broj čašica te "ruske poslastice", upustili su se u razgovor o "javnom obrazovanju", jer je bio običaj da on započne upravo s tom temom; odjednom trgovac, setivši se asocijacijom narudžbine svoga sina, odluči da na brzinu pođe, sa svojim prijateljem, da kupi željenu knjigu.

U trgovini, nakon što je prelistao knjigu koju su mu dali, naš trgovac upita za cenu.

Prodavac odgovori da knjiga staje šezdeset kopejki.

Primetivši da je na omotu naznačena cena od samo četrdeset i pet kopejki, naš trgovac je počeo da razmišlja na neobičan način – neobičan naročito za Rusa – a potom, odajući se nekoj smešnoj mimici sleganja ramenima, uspravi se, lupnuvši se o prsa poput starešine garde, u stavu "pozor", i, nakon kratke pauze, tiho ali s velikom odlučnošću reče:

"Ovde je naznačena cena od četrdeset i pet kopejki. Zašto vi tražite šezdeset?"

Prodavac, poprimivši onaj uljasti izraz svojstven prodavcima, odgovori da knjiga zapravo staje samo četrdeset i pet kopejki, ali da je svakako valja prodati za šezdeset, jer petnaest kopejki staju poštarnina i pakovanje.

Na taj odgovor, naš ruski trgovac, veoma zbumen tim protivrečnim činjenicama i ipak jasno pomirljivim, upustio se u lov na nešto neobično. Uperivši oči prema plafonu, stade razmišljati, ali ovaj put poput engleskog profesora koji je izmislio kapsule s rici-nusovim uljem, i iznenada, okrenuvši se prema svom prijatelju, iz-usti prvi put u životu one reči koje svojom suštinom izražavaju neospornu objektivnu istinu, i koje su zbog toga zadobile značaj iz-reke:

"Kad je tako, dragi moj, uzećemo ovu knjigu. Danas je sve jedno! Slavimo. A kad je bal, nek' je maskenbal!¹⁰"

Što se mene tiče, mene nesrećnika osuđenog da za života iskušim slasti pakla, dugo sam, nakon tog otkrića, ostao u nekom čudnom stanju, kakvo nisam iskusio nikada ni pre ni posle. Bilo je to kao da su sve asocijacije i osećaji raznih izvora, koji se obično zbi-

vaju u meni, započeli neko "derbi takmičenje", kako bi to rekli savremeni Hivintsi.

Istovremeno sam pretpreco ujedno jak svrabež, gotovo neizdržljiv, duž cele kićme, i "kolike" u samom središtu mog sunčanog spleta, jednako nepodnošljive; svi ti čudni osećaji, koji su potpmagali jedni druge, ustupili su, nakon nekog vremena, mesto stanju unutarnjeg mira, koji više nikada neću iskusiti osim onog dana kada na meni bude obavljen obred "velike inicijacije" u bratstvu "graditelja kula u vazduhu".

Kada se moje "Ja", to jest nepoznata stvar, koju jedan originalni čovek iz drevne antike – kojeg je "učenim" proglašila njegova okolina, a kakvi su još i danas ljudi te vrste – opisuje ovako: "Relativno prolazna pojava, zavisno od kvaliteta aktivnosti mišljenja, osećaja i organskog automatizma", a koju jedan slavni antički naučnik, Arapin Mal-el-Lel, opet opisuje kao "udruženi rezultat sve-snog, podsvesnog i nagona" – a čiju je definiciju kasnije "posudio", recimo to usput, ništa manje slavni grčki naučnik imenom Ksenofont – kada je moje "Ja", kako rekoh, okrenulo svoju zabezknutu pažnju prema unutra, utvrdio sam pre svega vrlo jasno da sve što mi je dopustilo da tu izreknu shvatim do najmanje reči, izreknu koju sam prepoznao kao "sveopšte životno načelo", da se u meni preobratilo u neku posebnu kosmičku supstancu, koja fuzionirajući činjenice koje su se pre bile iskristalisale s poslednjom voljom moje drage bake, te se opet i ona (ta supstanca) preobrazila u "nešto", i da se to "nešto", prožimajući celu moju ličnost, zauvek učvrstilo u svakom atomu koji je čini. Na drugom mestu, moje nesrećno "Ja" jasno je osetilo i prepoznalo, s nekim osećajem poslušnosti, tu bolnu izvenost da bih otada trebalo da se, uvek i u svemu, bez izuzetka, izražavam prema tom svojstvu koje se oblikovalo u strukturi moje ličnosti, ne prema zakonima nasleđa ni pod uticajem uslova okoline, nego pod delovanjem triju spoljnih slučajnih uzroka koji nemaju ništa međusobno zajedničko – to jest nagovor osobe koja je bila, bez ikakve moje volje, pasivni uzrok moje pojave na ovome svetu; moj Zub koji je slomio neki probisvet, uz to samo zato što je njegov rođak "cmizdrio"; napokon, izreka koja je izasla iz pijanih usta osobe koja mi je bila potpuno strana: izvesnog "ruskog trgovca".

Pre nego što sam upoznao to "sveopšte životno načelo", ako sam se izrazio drukčije od svih ostalih dvonožnih životinja, svojih bližnjih – koji gledaju svetlo dana i vegetiraju na istoj planeti kao i ja – činio sam to nekako automatski i ponekad samo napola svesno; ali, nakon ovog otkrića, započeo sam to da činim svesno, s nagonskim osećajem dvaju pomešanih podsticaja: zadovoljenja sebe i svesnosti sebe, a koji su nastali iz poštenog i ispravnog ispunjenja moje dužnosti prema Majci Prirodi.

Čak moram istaknuti činjenicu da pre tog dogadaja, mada ništa nisam činio poput drugih, moje ponašanje nije posebno privlačilo poglede; ali od trenutka kada je moja priroda upila suštinu tog načela, sva moja izražavanja, bilo voljna, usmerena nekom cilju, ili jednostavno namenjena "razbibrizi", stekla su veliku životnu snagu, i pogodovala stvaranju "žuljeva" na raznim čulima oapažanja kakva već imaju sva meni slična stvorena, bez izuzetka, kad direktno ili indirektno usmeravaju pažnju na ono što činim; s druge strane, da bih poslušao volju moje pokojne bake, puštao sam svoje radnje do se kreću do krajnje granice, i stekao naviku da na početku nekog posla, i svaki put kad bi on bio izložen nekoj izmeni – poprimajući, naravno, veću širinu – uvek izgovorim, bilo u duhu ili naglas, ovu izreku:

"Kad je bal, nek ti bude maskenbal!"¹¹

Sada, na primer, budući da sam, zbog razloga koji ne zavise od mene nego od izvesnih slučajnih i jedinstvenih uslova moga života, obavezan da pišem knjige, mogu to činiti samo tako da se podredim određenom načelu malo-pomalo putem izuzetnog sticaja okolnosti, a koje se identifikovalo u svakom atomu mog opštег sklopa.

Ovaj put, primeniču u praksi psiho-organsko načelo na sledeći način: umesto da sledim običaj pisaca, koji, već vekovima, uzimaju za temu svojih dela "toboznje" događaje koji bi se dogodili ili se događaju danas na Zemlji, uzeću događaje na nivou celoga sveta. U

¹¹ Vidi stranu 54.

tom slučaju, "kad se uzima, nek' se uzima", to jest "kad je bal, nek' je maskenbal".

Na nivou Zemlje, može pisati bilo ko. Ali ja, ja nisam bilo ko!

Kako bih mogao da se ograničim na našu "Zemlju ničega" – objektivno gledajući?

Ne, ne mogu to učiniti, i neću za temu svojih dela uzeti nijednu od onih tema koje uopšte uzimaju ostali pisci, i neću i ne mogu iz jedinog razloga: što bi to doznala moja baka – napokon, tvrdnje naših spiritističkih naučnika možda i nisu sasvim netačne – možete li zamsiti kako bi se ona osećala, moja dobra, moja draga baka?

Prvrnula bi se u svom grobu, kako se kaže, ne jedanput, nego – takva kakvu je poznajem otkako sam postao "as" u umeću da se stavljam u tuđu kožu – veliki broj puta, toliko puta da bi se čak izložila opasnosti da se prometne u "irski vetrokaz".

Što se tiče vas, mojih čitalaca, ne birinite... Govoriću takođe i o Zemlji, ali s tačke gledišta tako nepristrasne da će ta planeta, sa svime što sadrži, imati onoliko mesta u mojoj knjizi koliko ga zauzima u stvarnosti, i koliko prema zdravoj logici – ukoliko joj, naravno služim kao vodič – ona zauzima u našem velikom Svetmiru.

Isto će biti s junacima: naravno da će mi biti potrebno da u svojim delima prikažem različite "tipove" onih koje opisuju i na Zemlji uzvisuju pisci svih vrsta i svih razdoblja – različite junake poput onih Ivana, Jakova ili Pavla, rođenih nepažnjom, koji, za vreme procesa svoje pripreme za "odgovoran život", nisu stekli ništa od onoga što treba da ima stvorenje na sliku Božju, to jest čovek, i u sebi su postepeno razvijali, do poslednjeg daha, samo razne "čari" kao što su pohota, zloba, ljubakanje, "perfidija", "osetljivost srca", "taština" i druge mane nedostojne čoveka.

Nameravam za junake svojih dela da uzmem tipove koje ćete morati, hteli ne hteli, celim bićem osetiti kao stvarne, i u pogledu kojih će kod čitalaca neizbežno morati da se iskristališe pojma da je svako među njima zaista "neko" a ne "bilo ko".

Ovih poslednjih nedelja, dok sam još bio u krevetu, fizički iscrpljen, zacrtavajući u mislima program svojih dela, duboko razmišljajući o obliku i rasporedu izlaganja, odlučio sam da za glavnog junaka prvog kola uzmem... znate koga?... velikog Belzebuba, glavom i bradom.

I to ne vodeći računa o tome da bi moj izbor već otpočetka mogao izazvati, u mišljenju većine čitalaca, takve asocijacije zamisljene koje bi u njima svima podstaknule sve vrste protivrečnih automatskih podsticaja, koji proizlaze iz sveukupnih saznanja nužno uobičajenih u psihičkoj strukturi ljudi zbog nenormalno uspostavljenih uslova njihovog spoljašnjeg života i koji su se u njima kristalisali zahvaljujući njihovom čuvenom "verskom moralu", što će se neizbežno izraziti neobjasnivim neprijateljstvom prema meni.

Znate li, čitaoče?

Ako se, uprkos mom upozorenju, želite izložiti opasnosti da upoznate nastavak ovog dela, i ako se budete trudili da ga prihvate u duhu nepristrasnosti, i da shvatite samu suštinu pitanja koja nameravam da razjasnim, predlažem sebi – kako bih vodio računa o toj psihičkoj karakteristici ugrađenoj u čoveku, prema kojoj on može da zapazi dobro bez suprotstavljanja samo ukoliko se uspostavi "vezu" iskrenosti i uzajamnog poverenja – da vam već sada u punoj iskrenosti ispovedim asocijacije koje su se odigrale u meni, kako bih malo-pomalo ustanovio, u sferi bliskoj mome svesnom, izvesne činjenice koje su mi u mojoj individualnosti sugerisale da kao glavnog junaka svojih dela izaberem pojedinca kao što je gospodin Belzebub, sa svim onim što on za vas predstavlja.

Nije to bilo bez lukavstva.

Moje lukavstvo se sastoji jednostavno u proračunu, u punoj logici, da će mi on, ukažem li mu toliku pažnju, zasigurno – nemam nikakvog razloga do sada u to sumnjam – pokazati svoju zahvalnost, pomažući mi svim dostupnim mu sredstvima, u delima koja nameravam da napišem.

Premda je gospodin Belzebub načinjen, kako se kaže, od drugog testa, ipak poseduje – naučio sam to davno iz rasprava jednog slavnog katoličkog kaluđera, brata Fulona – čvorast rep; dakle, iskustvo me je formalno uverilo da ništa što je čvorasto nije prirodno; odakle sam zaključio, prema "zdravoj logici" koja se u mojoj svesti stvorila čitanjem raznih hiromantskih knjiga, da i gospodin Belzebub mora imati pristojnu malu meru taštine... Kako bi, dakle, mogao da ne pomogne onome koji će proslaviti njegovo ime?

Nije uzalud neuporedivi naš učitelj Nasradin-hodža često govorio:

"Bez podmićivanja, nema nigde lagodnog života, ni lagodnog disanja".

I jedan drugi zemaljski mudrac, po imenu Til Eulenspiegel, koji je takođe svoju mudrost izgradio na velikoj ljudskoj gluposti, izražava istu zamisao ovim rečima:

"Bez podmazivanja točkova, ne može se krenuti".

Poznavajući tu izreku narodne mudrosti, i još mnoge druge, koje su stvorili vekovi zajedničkog života, odlučio sam da "podmitim" gospodina Belzebuba, koji raspolaze, što svako zna, načinima i znanjem napretek.

Stoj, stari...

Na stranu svaka šala, pa bila i filozofska, čini se da si svojim digresijama prekršio jedno od svojih najvažnijih načela, ono od kojeg si učinio osnovu sistema namenjenog da ostvari tvoje snove pomoću tvog novog zanimanja; to načelo se sastoji u tome da nikad ne zaboraviš slabljenje uloge mišljenja kod savremenog čitaoca, i, vodeći računa o toj činjenici, da ga ne umaraš prisiljavajući ga da prihvati za kratko vreme mnogostrukе zamisli.

Kad sam zamolio jednu od osoba koje su se neprestano oko mene motale, u nadi da će na taj način zaslužiti "da uđem u Raj u njihovim čizmama", da mi u jednom dahu, naglas, pročita ono što sam napisao u ovom prvom poglavlju, moje "Ja" – podržano, naravno, od mnogih predispozicija učvršćenih u mojoj izvornoj psihičkoj strukturi tokom proteklog života, a koje su mi između ostalog omogućile da shvatim psihu stvorenja različitih tipova, mojih bližnjih – moje Ja, kažem, ustanovilo je i formalno priznalo da će ovo prvo poglavlje, zasigurno pobuditi u celokupnoj ličnosti svakog čitaoca, ma kakav bio, "nešto" što će automatski izazvati snažno neprijateljstvo prema meni.

Zapravo, u ovom trenutku to me ne uznemirava najviše; zaukljen sam činjenicom, koju sam ustanovio pred kraj tog čitanja, da se u celini ovog poglavlja čitav moj psihički sklop – u kojoj moje "Ja" zauzima vrlo skučen deo – ispoljio suprotno onom nalogu svestreg učitelja koga među svima poštujem, Nasadin-hodže:

"Ne zabadaj nikad svoju štap u osinje gnezdo".

Ali, kad sam uočio da će čitalac neizbežno osetiti neprijateljstvo prema meni, uzbuđenje koje je bilo spopalo sistem od kojeg zavisi moje osećanje, iznenada se stišalo čim sam se setio ove stare ruske poslovice:

"Nema zla koje vreme ne bi samlelo kao što zrno daje brašno"

Otada, ne samo da me nimalo ne uznemirava uzbuđenje koje je u tom sistemu izazvala svest da nisam poslušao nalog Nasadin-hodže, nego se u mojoj dvema nedavno stečenim dušama pokrenuo čudan proces, u obliku žestokih prohteva, te se malo-pomoćno povećava, uzrokujući mi gotovo nepodnošljive bolove u predelu smeštenom malo ispod desne strane mog "sunčanog spletta", koji već i bez toga dosta pati od preteranog funkcionisanja.

Čekajte, čekajte... čini mi se da se i taj proces smiruje, i da iz dubine moga svesnog – recimo, čekajući, iz mog "podsvesnog" – počinje da izbija sve što treba da me uveri da će potpuno i prestati, jer sam se upravo setio jednog drugog primera narodne mudrosti, koji me je upozorio da, mada sam se nehajno ponašao prema poštovanom Nasadin-hodži, za uzvrat, delovao sam (bez predumišljaja), saglasno načelu jedne od najčarobnijih osoba, čija se slava, nesumnjivo, nije daleko proširila, ali ostaje nezaboravnom svakome ko ju je sreo, makar i jedanput, govorim o onom pravom dragulju: Karapetu iz Tbilisija.

Nakon svega, ovo uvodno poglavlje postalo je tako dugačko da neće biti nikakva šteta ako ga malo produžim govoreći o tom više nego simpatičnom Karapetu iz Tbilisija.

Ima otada nekih trideset ili trideset i pet godina, skladište železničke stanice Tbilisija imalo je "parnu sirenu".

Svakog jutra ona je budila železničare i službenike skladišta; kako je železnička stanica Tbilisija bila smeštena na brežuljk, sirena se čula gotovo u celom gradu, te je tako budila ne samo železničare nego i ostale stanovnike.

Čini mi se da su javne službe Tbilisija razmenile silne dopise sa železničkom upravom zbog uznemiravanja jutarnjeg sna tih građana.

Obaveza da u pogon pušta sirenu bila je dodeljena tom Karapetu, tadašnjem službeniku skladišta.

Ujutro, kad bi stizao na radno mesto, pre nego što bi uhvatio uže kojim se upravljalo sirenom, mahao bi rukama na sve strane, svečano uzvikujući punim plućima, poput hodže s vrha svoga minareta:

"Vaša je majka... hm! Vaš je otac... hm! Vaš je deda najveći... hm! Dabogda vaše oči, vaše uši, vaš nos, vaša slezina, vaša jetra, vaši žuljevi..." Ukratko, izgovorio bi redom sve znane mu psovke – i tek nakon toga povukao bi uže!

Čuvši priču o tom Karapetu i njegovom običaju, pošao sam da ga vidim jedne večeri, nakon zatvaranja, s jednim mehom punim vina iz Kahetije, i nakon što smo obavili "obred nazdravljanja" koji se tamo poštovao, upitao sam ga – ljubazno, naravno, kako je tamo običaj – zašto tako radi.

Ispio je naiskap svoju čašu i, nakon što je otpevao poznati poziv, poštovan u Gruziji: "Pijmo još, momci", odgovorio mi je bez žurbe:

Vi vino ne pijete kako je to danas moderno, to jest da se pretvarate, pijete pošteno. To mi već govori da ako nastojite da upoznate moju naviku, ne činite to iz radoznalosti, poput naših inženjera i tehničara koji mi dodijavaju pitanjima, nego zbog istinske želje da znate; stoga ču vam, čak smatram da to moram, iskreno ispovediti pomna razmišljanja koja su me do toga dovela.

Pre sam noću radio u skladištu kao nekvalifikovani radnik, i prao kotlove lokomotiva. Ali kada su postavili parnu sirenu, šef skladišta, nesumnjivo zbog mojih godina i nesposobnosti da radim teže poslove, odredio mi je kao jedinu dužnost da dolazim ujutro i uveče, u određeni sat, te da pokrećem tu sirenu.

Već prve nedelje moje nove službe, primetio sam da bih se nakon ispunjavanja obaveze sat ili dva osećao kao 'budala'.

Čudan osećaj... povećavao se svakog dana, i preobrazio u neku nagonsku teskobu zbog koje sam izgubio svaki apetit – čak za supu od luka; mislio sam o tome neprestano iznova ne bih li odgonetnuo uzrok toga stanja.

O tom sam pitanju jako mozgao dolazeći na posao i odlazeći s posla.

Ali, uprkos svim svojim naporima, nisam našao čak ni približno objašnjenje.

I tako su se stvari odvijale skoro šest meseci, a povlačenje užeta učinilo mi je dlan tako tvrdim kao da je stari pergament, kad sam iznenada, slučajem nad slučajevima, shvatio šta se zbiva.

Udarac koji je otvorio moje shvatanje i doveo me do neoborivog uverenja dat mi je uzvikom koji sam čuo u sledećim okolnostima – dosta čudnim, vere mi.

Jednog lepog jutra, neispavan, budući da sam deo noći proveo kod suseda koji su slavili krštenje svoje devete kćerke, a drugi deo noći čitajući jednu retku i vrlo zanimljivu knjigu, naslovljenu 'Snovi i vračanje', koja mi je slučajno dopala ruku, požurih da pustim parnu sirenu, kad iznenada primetih, na uglu jedne ulice, poznatog mi bolničara, iz gradske zdravstvene službe, koji mi je davao znak da zastanem.

Uloga tog bolničara se sastojala u tome da s jednim pomoćnikom u izvesnim satima obide gradske ulice, gurajući posebno opremljena kolica, te da usput hvata pse latalice čije ogrlice nisu imale metalnu pločicu koju je izdavao grad Tbilisi uz naplatu takse. Zatim bi te pse odvodio u klanicu, gde su bili čuvani tri nedelje o trošku grada i hranjeni otpacima iz klанице. Ako ih u tom roku ne bi potražili njihovi gospodari, i ako ne bi bila plaćena taksa, ti bi psi bili svečano poterani prema izlazu koji je direktno vodio u posebnu peć.

Malo kasnije, s druge strane te neobične i spasonosne peći, izlivale bi se, uz očaravajući žamor, na veliku korist našeg poglavarstva, izvesne količine masnoće savršene čistoće i prozirnosti, namenjene proizvodnji sapuna, a možda i drugih stvari, dok se s druge strane, uz ništa manje očaravajući žamor, izlivala bujica vrlo korisnih supstanci za tovljenje.

Moj prijatelj bolničar hvatao je pse najjednostavnijim postupkom, čudesne dovitljivosti.

Opremio se bio starom ribarskom mrežom velikih dimenzija, koju je nosio smotranu na poseban način preko svog snažnog rameна, za vreme svojih ekspedicija preuzetih za dobrobit čovečanstva u ozloglašenim četvrtima našeg grada, i kada bi jedan od tih pasa "bez oznake" pao u vidno polje njegovih očiju sokolovih, stršnih za svu pasju pasminu, on bi se, bez žurbe, krišom prišunjao psu, tiho poput pantera, i, iskoristivši trenutak u kojem bi životinja

bila zaokupljena nečim drugim, bacio bi na nju mrežu i spretno je obavio; nakon toga, privukavši sebi kolica na kojima je bio kavez, odvezao bi tako psa da ga može zatvoriti.

U trenutku kad me moj prijatelj bolničar zaustavio, upravo je nadgledao svoju žrtvu; vrebaio je pravi trenutak da na psa koji je micao repom, zastavši pred kujom, baci svoju mrežu.

Baš se spremao da to učini, kada je odjednom zazvonilo zvono s obližnje crkve, pozivajući stanovnike na jutarnju misu.

Zastrašen tim neočekivanim zvucima koji su odzvanjali u jutarnjoj tišini, pas je odskočio u stranu, zatim počeo jurcati kao lud, vukući trbuh po zemlji, duž pustе ulice.

Tad je bolničar, kojeg je spopao bes, bacio mrežu na pločnik, i, pljunuvši preko svog levog ramena, uzviknuo: "Ah, do đavola! Baš sad je moral da zazvoni!"

Čim je taj bolničarev uzvik stigao do mog mentalnog sklopa, brojne misli su mi prošle glavom, i konačno dovele do ispravnog viđenja, prema mom mišljenju, razloga moje nagonske teskobe.

Nakon tog otkrića, odmah sam iskusio snažnu zlovolju što mi ta zamisao, tako jednostavna i tako bistra, nije i pre pala na pamet.

Osećao sam celim svojim bićem da moje učestvovanje u javnom životu zasigurno kao rezultat ima osećaj koji moja prisutnost trpi već šest meseci.

Zapravo, nijedan čovek prekinut u svom blaženom jutarnjem snu oštrim zvukom parne sirene nije mogao a da me ne proklinje uzduž i popreko, mene, uzrok te paklene kakofonije, što je bez ikakve sumnje sa svih strana prema mojoj osobi upućivalo bezbrojne titraje pakosnih želja.

Tog čudesnog dana, nakon što sam ispunio svoju obavezu, otišao sam, mučen svojim uobičajenim stanjem, u obližnju gostionicu. Polako jedući svoju užinu, razmišljaо sam, i došao do zaključka da ako budem unapred proklinjaо sve one koje moja služba uzne-mirava u njihovom blagostanju, da će me ti ljudi, koji se nalaze u "sferi blesavosti", to jest, kao što se to objašnjava u knjizi koju sam uveče čitao, između sna i dremainja, uzalud kleti do mile volje, te da to neće imati nikakvog uticaja na mene.

I moram reći, da otada više nikada ne osećam tu "nagonsku tegobu".

Sada, strpljivi čitaoče, zaista moram završiti ovo uvodno poglavlje. Preostaje mi još da ga potpišem.

Onaj koji...

Stoj, čudovište jedno! S potpisom se ne treba šaliti; seti se kako su te u jednoj zemlji srednje Evrope primorali da platiš deset godina stanarine za kuću u kojoj si stanovao samo tri meseca, i to samo zato što si sopstvenom rukom bio potpisao papir kojim se obavezuješ da ćeš svake godine obnoviti zakup.

I toliko drugih iskustava takve vrste!

Nakon toga, naravno, sa svojim potpisom moram biti vrlo, vrlo oprezan.

Dosta.

Onaj koga su u detinjstvu zvali "Tatah", u mladosti "Mrki", kasnije "Crni Grk", u zrelosti "Turkestanski tigar", i, danas, nije bilo ko, nego "gospodin" ili "Mister Gurdijev" lično, ili još "nećak kneza Mukhranskog" ili jednostavno:

LE MAITRE DE DANSE¹²

¹² Plesni majstor, da ne kažemo "kolovođa", prim. prev.